

DOM in SVET

LETŌ XV.
ŠTEV. 2.

1902.

LIST ZA LEPOSLOV-
JE IN ZNANSTVO.
UREDNIKA: DR. MIHAEL
OPEKA IN DR. EVGEN
LAMPE.

TISKA KATOLIŠKA TI-
SKARNA V LJUBLJANI.

Vsebina.

	Stran
Nesrečno zlato! Povest. Spisal Bogdan Vened. (Dalje)	65
Pozabiva! Zložil Silvin Sardenko	76
Sonet. Zložil Leo Levič	76
O. Stanislav Škrabec. Spisal P. S. Z.	77
Mir mi dajte! Zložil Jožef Bekš	82
Trtje in povrtje. Zložil Anton Medved	83
Na odru življenja. Drama v štirih dejanjih. Spisal Anton Medved	84
Na sneženih krajih. Zložil Silvin Sardenko	87
Do zmage! Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben	88
Srečno ti! Zložil Anton Medved	95
Pesem za marsikoga. Zložil Silvin Sardenko	95
Akvilejska cerkev med Slovenci. Zgodovinska študija. Spisal dr. Jožef Gruden. (Dalje.)	96
Od Save do Bospora. Potopisni spomini. Napisal Ivan Knific (Dalje.)	102
Idilica. Zložil Silvin Sardenko	109
Tinάčka. Z naših gorā. Spisal Pavel Perko. (Konec.)	110
Ah, ne plakajte! Zložil Cvetko Slavin	114
Naprej! Zložila Mira	114
Književnost	115
Slovenska književnost. Cerkve in zvonovi v dekaniji Kranj. Avstrijski junaki. — Hrvaška književnost. Knjige „Društva sv. Jeronima“ za l. 1901. Zločin i pravda božja. Slike iz svakidanjeg života. Ribe i ribogojstvo. Danica. Pjesme Mihovila Nikolića. — Češka književnost. Manželství ve světle nejstarších památek a pomníku křestanských. — Poljska književnost. Historya literatury powszechnej. — Ruska književnost. Izvěstija otděljenija ruskago jazyka i slovesnosti „Imperatorskoj akademiji nauk“. Slavjanovéděnije v povremennyh izdaniyah. — Maloruska književnost. Slovenci v Rusinih. — Iz drugih književnosti. Deutsche Gedichte. Fr. Prešeren.	
Glasba	122
To in ono	124
Poroka kneza Otona Windischgraetza z nadvojvodinjo Elizabeto. Naše slike itd.	
Šah. Na platnicah	3

Slike.

Sv. Ana. Izklesal Alojzij Progar	72
Sv. Jožef. Izklesal Alojzij Progar	73
O. Stanislav Škrabec	77
Vinjeta	95
Od Save do Bospora	102—109
Oršova, str. 89; Pogled na Bukarest, 97; Turnseverin, 102; Razvaline Trajanovega mostu; Rumuni v praznični obleki, 103; Rumunski deklici; Bukarest: Calea Victoriei, 104; Bukarest: Pravosodna palača; Bukarest: Meteorologični zavod, 105; Bukarest: Kraljeva palača; Rumunska kraljica Elizabeta (Carmen Sylva); Rumunski kralj Karol I., 106; Grad Peles na Sinaji, letovišče rumunskega kralja; Bukarest: Metropolija, 107; Pravoslavna nuna, pop in menih; Stolna cerkev v Biserici, 108; Bukarest: V cerkvi sv. Jožefa; Bukarest: Spomenik Mihajla Zmagovavca, 109.	
Vila kneza Windischgraetza na Bledu. Fotogr. B. Lergetporer	120
Knez Ernst Windischgraetz. Fotogr. K. Pietzner	121
Knez Oton Windischgraetz in nadvojvodinja Elizabeta. Fotogr. K. Pietzner	125

„Dom in Svet“ izhaja prvega dné vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. — Založnik in lastnik: „**Marijanišče**“. — Tiska „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

Naročnina: 9 K, za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 2 dolarja, za Italijo 11 lir, za Nemčijo 9 mark. Sprejema lastništvo in upravništvo v „Marijanišču“.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal **Bogdan Vened.**

Tretje poglavje.

Pri mrliču.

Mlado solnce se je pripeljalo v vsem svojem kraljevskem veličanstvu nad praznično krajino. Pomilovalno se je ozrlo na žitno polje, ki je ležalo zbito kakor potolčena vojna, in na pomendrano in poležano travo po vrtovih in na lisaste stene bukoviških hiš, ki jih je prejšnji dan prala silovita ploha. Pa je poslalo brzo pomoč. Belorumeni njegovi žarki so že prispeli do žolte pšenice, ljubeznivo začeli božati zrelo klasje in mu stresati z ram sitne vodene kapljice. In ko so ga postavili na noge, so pohiteli tudi na poležano livado. Izprva je bilo sicer tu vse njihovo prizadevanje brezuspešno; trava je bila tako zbita k tlom, kakor bi bili mlatiči vso noč mlatili po nji; le semtertja se je postavila kakšna cvetka pokoncu. Solnce se je menda ujezilo: nakrat ga je zakrila bela oblaciča. Pa se je vendar hitro potolažilo, pahnilo oblacik za obzorje in se s podvojeno močjo spravilo nad steptano travo in onemogle cvetice in jih hitro vzdigovalo.

Na vrteh je zbudilo tudi drobne ptice, ki so veselo začele čivkati na okleščениh vejah vrtnih dreves in se pozdravljati kot zveste prijateljice, ki jih je bila nevihta ločila, pa jih je krasno jutro zopet pripeljalo drugo drugi v naročaj. Svoje milostne žarke je poslalo kraljevo solnce tudi do pegastih sten bukoviških hiš in jih naglo sušilo in obnavljalo. Kmalu se je nižava in planjava kopala v blaženem solnčnem sijaju. Naredil se je lep Gospodov dan. Vsa priroda je dihala sveže, pomlajeno življenje.

Ko bi le tudi človeška srca znalo kraljevo solnce osvežiti in pomladiti! A te moči ni imelo.

Ko so ob sedmih zjutraj pri sv. Antonu zapeli zvonovi smrtno pesem nesrečni Lorenki, so se orosile marsikomu oči. Žalostno petje zvonov je vsem pretresljivo segalo do srca, zlasti globoko in rezko pa v srce Lorenčevi Brigiti.

Šele danes je prav čutila nesrečo, ki jo je bila zadela prejšnji večer. Sicer se je

pri Poljakovih, kamor so jo bili spravili iz požara, hitro osvestila, pa vsled utrujenja je kmalu spet zaspala in je spala celo noč. Po krepkem spanju se je pa danes tem bolj bridko zavedala svoje nesreče. Gorke solze je plakala za Lorenko, ki jo je ljubila kakor pravo mater. Tolažila jo je Poljakovka, ki je bila njena birmanska botra, tešila jo je Poljakova Manica, s katero sta bili največji prijateljici že od mladih let, tolažil jo je tudi mali Poljakov Andrejček. Pa Brigita se kar ni dala potolažiti za izgubo svoje druge matere.

„Ko so bili tako dobri zame!“ je govorila vsa objokana deklica. „Kakor bi bili moja prava mati! Pa so morali umreti tako strašne smrti! Pa kakor bi bili slutili, da bodo nanagloma umrli. Predsnočnim sva dolgo sedeli pred hišo. Jaz sem jih izpraševala, ali nemara vendar kaj vedó za moje stariše. Pa so rekli, da nič. Samo za moje ime so izvedeli, ko so me dobili iz Trsta za rejenko. Po dragoceni svetinjici pa, ki sem jo imela na vratu, in pa po tem, da je prva leta vedno prihajal iz Trsta denar za me, so sklepali, da so morali biti moja mati premožni. Potlej so mi pa rekli: — Kaj boš popraševala po stariših, ali te nimam jaz zadosti rada? Rada sem te imela in te bom, dokler bom živa. — Komaj so to izgovorili, pa je tam v gozdu skoviknila sova. Na izbi je pa zapela kokoš. Pa je bilo spet vse tiho. Le skozi drevje je šel lahek šum, pa netopir je naglo prhotal mimo koč. Pollaščala se je naju obeh neka groza. Kar se je na daljnem nebu utrnila zvezda. Padala je, padala, pa je ni bilo . . . Mati so zadrževali, kakor bi jim bil voden curek stekel preko hrbta, prebledeli in dejali: — Zvezda se je utrnila. Bogve, čigava je? Nekdo bo umrl. Kaj, ko bi bila moja! Bog nas varuj nesreče! — Šli sva počivat. Ná, pa je prišla koj drugi dan nesreča ravno nad našo hišo, ravno nad njih!“ — Tako je govorila deklica in bridko jokala.

„Le ni treba si preveč k srcu jemati te nesreče!“ jo je tolažila Poljakovka. „Kaj hočemo? Vsi bomo morali enkrat iti. Odšlo

ne bo nikomur. Človek je kakor rosa na veji: kapne, pa je ni. Bodimo prepričani, da kar Bog stori, vse prav stori . . .“

„Če tudi se nam prav ne zdi“, se je oglasil Andrejček. „Da, Brigita, le veruj, da je res. Saj so nam zadnjič gospod tako pravili v šoli.“

„Brigita, le potolažena bodi!“ jo je tešila Manica. „Saj boš lahko pri nas. Bova vsaj zmerom skupaj.“

„Zmerom bo pri nas Brigita!“ se je oglasil deček Andrejček. „Ni res, mati?“

„Kje pak! Pri nas bo. Saj jo imamo vsi radi“, je potrdila mati. „Saj je bil oče snoči precej zadovoljen. Pomagala bo kaj pri delu, kadar bo mogla, ali naj bo pa šivala, kakor je pri Lorenčevih.“

„Jaz te bom tako rad imel, Brigita“, je nadaljeval deček. „Kar mi bodo oče kupili na semnju, vse bom dal tebi . . .“

Brigita je bila hvaležno ginjena, ko je slišala take besede. Sedaj je vedela bolj nego kdaj poprej, da jo imajo Poljakovi radi, da so dobri, usmiljeni ž njo, zapuščeno rejenko. In dobri, usmiljeni so bili ž njo tudi drugi vaščani. Zmerom je kdo prišel k Poljakovim vprašat Brigito, kako ji je, in jo tolažit. Vsem se je smilila. In kako bi se Bukovičanom ne smilila Brigita, o katere izredni lepoti in srčni dobroti je šel sloves po celi dolini.

Bukovičanje so bili sploh dobri ljudje, tudi pošteni in miroljubni. Vsaj izvečine. Odločeni od sveta, s svetom niso imeli dosti opraviti. Dobro uro hoda so bili oddaljeni od župne cerkve, od trga in sodišča pa celi dve uri. V cerkev so radi hodili. V sodnijo pa nič kaj ne. Pa tudi ni bil izlepa kdo klican pred sodišče, kvečjemu, če je Srdin koga tožil za dolg, ali če je bil ta ali oni pozvan, naj plača davke. Pri sodnikih so bili v dobrem glasu, da se ne tožarijo radi. Samo enkrat je bila velika nevarnost za njihovo dobro ime. Tisti Žerin — pa ne ta, ki zdaj mešetari, ampak še stari — se ga je bil namreč pri Strahovih nekega dne preveč nalezal. Prav tisto popoldne mu je pa prinesel rdečekapec, davčni

izterjevavec, plačilni nalog. Ker ga ni dobil doma, je šel k Strahovim za njim. Žerin se je delal prijaznega. Mero za mero je klical na mizo. Moža v cesarski službi je bila hoja v vročini zdelala. Rad si je dal natakati kozarec. Pila sta, pila in se prijateljski menila. Ko je pa Žerin zapazil, da ga ima rdečekapec že pod kapo, je naenkrat stopil k vratom in jih od znotraj zaklenil, potlej pa planil nad sopivca in začel udrihati po njem z njegovo palico. Kaj je hotel rdečekapec? Sama sta bila v sobici. Branil se je. Pa Žerin ga je imel kmalu na tleh in si ga je prav pošteno privoščil. — Jaz te bom izučil, je govoril Žerin in krepko mahal po davčnem služabniku —: ali se spodobi za poštenim človekom nositi plačilni nalog v gostilno! Oni je vpil, Žerin pa tudi. Strahovka je priletela pred vrata. Žerin jih je hitel odpirat. Rdečekapec je pa v tem trenutku, ko se je videl sproščenega, razjarjen planil nad Žerina. Ko je Strahovka stopila v sobico, je lahko še videla, kako je mahnil po Žerinu. Lahko si mislite, kaj je nastalo iz tega dogodka. Tožba. Davčni izterjevavec je tožil Žerina. Žerin je pa zvrčal vso krivdo na njega, češ da se je izterjevavec napil njegovega vina, potlej se pa začel kregati in tepsti. Glavna priča, Strahovka, je s prisego lahko potrdila, da je res Žerin klical na mizo vino, in ko je slišala v sobici krik, da je prišla noter in videla, kako je izterjevavec mahnil po Žerinu. Pijana pa da sta bila oba, a izterjevavec bolj ko Žerin. No, Žerin je potem nekaj malega ‚dobil‘, izterjevavec pa tudi ni odšel s pohvalo. — Torej takrat je bil v Bukovici skaljen javni mir, in se je bilo bati, da ne izgubé Bukovičanje svojega dobrega glasu. Pa ona stvar se je kmalu pozabila. In od Bukovičanov je šel daleč naokrog slóves, da so miroljubni in dobri ljudje. Ribniški Jurij bi rekel o njih: — Cel teden so se pri delu mudili, v nedeljo so pa Boga častili.

Svoje dobro in usmiljeno srce so pokazali Bukovičanje ob žalostni smrti stare Lorenke. Pomilovali so njo in njeno rejenko, Brigito. In ne samo z besedo, tudi z de-

janjem so razodevali svoje sočutnost. Ko je bil nekdo nasvetoval, naj se prenese truplo Lorenkino v mrtvašnico, ker ji je kočja pogorela, bližnjih sorodnikov pa ni imela, ki bi skrbeli za njen oder in pogreb —, kaj je rekel Lipetov Jakob?

„Tega pa ne! V mrtvašnico je pa ne pustim prenesti. V mojo hišo ste mi jo prinesli, ko ste mislili, da se bo dala še oživiti. V moji hiši naj počiva njeno truplo na odru. Moja soseda je bila, in sicer dobra soseda. Sosedom pa moramo tudi po smrti izkazovati ljubezen.“

Tako je govoril Lipetov Jakob in po teh besedah tudi ravnal. Kajpada tudi v Bukovici ni manjkalo hudomušnih ljudi, ki so trdili, da ima Lipetov Jakob samo zato zdaj tako odprte roke in odkrito srce, da bi se ljudem prikupil; sicer da je že ‚mož‘ v vasi, pa bi rad postal še več — župan. Lipetov Jakob pa se ni zmenil za tako besedičenje ali ga pa sploh ni slišal in je napravil Lorenki v svoji hiši oder in oskrbel sveče in naličje in kar je treba. Celu tobaka in žganja in kruha so dobili na mizi možakarji, ki so prišli Lorenko v nedeljo zvečer kropit.

In prihajali so Lorenko kropit možje in žene, stari in mladi že podnevi. Zlasti pa so se zbirali v Lipetovi hiši na večer, da po stari navadi malo dalje čujejo pri mrliču. Prišli so, pokropili mrliča, malo pomolili, potlej pa sedli, moški okrog mize na eni strani odra, na drugi strani pa ženske po stolčkih in po klopeh okrog peči.

Tudi Brigita je prišla s Poljakovo Manico in tudi Maruška. Ženske so bile hitro v živahnem, dasi izprva bolj tihem razgovoru. Hvalile so rajne Lorenke lepe čednosti in se zgražale nad njeno strašno smrtjo; pomilovale in tolažile so Brigito, pa ji tudi srečo voščile, da še ona ni našla smrti v ognju. Potlej so se pa pečale samo z Maruško. To je bilo izpraševanja, kje je živela in kako se ji je godilo! Stare ženice so jo še iz mladosti pomnile, druge so jo zdaj hotele natančno spoznati, zato so bile tem bolj radovedne. Že črez dan je bilo o Maruški toliko govorjenja v vasi, posebno ko

se je raznesel glas, da je prišla iz trga za njo k Strahovim, kjer se je bila začasno nastanila, tako težka skrinja, da so jo trije možje komaj deli z voza . . . Zato je zdaj vse tiščalo v Maruško . . . Toda o sebi Maruška ni hotela dosti govoriti. Povedala je samo, da je bila izprva v službi pri neki bogati gospe v Trstu, potlej pa da se je omožila z nekim trgovcem, šla v Ameriko, in ker ji je mož umrl, da se je napotila v svoj rojstni kraj, preživet še ostale dneve življenja. Sicer je bila pa prav prijazna in je mnogo pripovedovala o tujih mestih in deželah. In pripovedovala je tako lepo in mikavno, da so jo ženske poslušale z odprtimi usti. In ko so jo ženske vprašale, kje se misli za stalno nastaniti, je rekla, da bo kje v vasi dobila stanovanje.

V tem so moški zapalili pipe in tudi začeli razgovor. Modrovali so o letini in živini, seveda tudi o čudoviti moči oblakov, iz katerih pride grom in strela, ki napravi tako škodo kakor jo je snoči naredila v Bukovici. Njih pogovor pa ni tekkel tako živahno kakor pri ženskih. Seveda, možakarji so bili prepričani, da morajo biti, zlasti še ob taki priliki, bolj resni in modri, nego so klepetave ženske. Pa tudi nobenega takega ni bilo vmes, da bi znal ali hotel bolj vesele razdirati. Tončkov Anton je bil videti sicer jako dobre volje. Ali najprvo se je hotel najesti. Tisti beli kruh, ki je bil na mizi, mu je tako dišal. Zato je hitel, kar se je dalo in junaško rezal od hlebca kos za kosom in pustil druge govoriti. Šele ko se je njegovemu sosedu Tomažinu zdelo, da je vendar več snel, nego se spodobi, in ga vprašal, ali je kaj vesel sestrinega prihoda — se je razvezal Antonu jezik.

„Vprašaš! Kaj bi ne bil vesel!“ je odgovoril Anton. „Ti, Tomažin, praviš večkrat: — Žena je dar božji. Jaz pa pravim: — Žena je zlodej, saj hoče imeti moža zmerom doma privezanega, kakor hudobec dušo v peklju. Ali ne veš, kako hodi tvoja za teboj, kamor greš? Še sèm bo kmalu póte prišla. Ampak dobra sestra, kakor je moja Maruška, to ti je pa dar božji! Misliš, da me je pustila iti

danes past? — S krojačem Edvardom pojdi v štacuno, mi je rekla — pa naj ti izbere za novo obleko, da ne boš tak okrog hodil! Vidiš, to je lepa beseda! Šober pa Blaž sta gnala živino, midva z Edvardom sva šla pa v štacuno in kupila za novo obleko. Še ta teden mi jo bo naredil. V nedeljo bom že tak prišel k maši, da bo vse v me zijalo. Pasja vera, zdaj smo na konju! Odslej bom imel vsak dan z veliko žlico. Še s Srdinom ne menjam zdaj, s tem zlodejevim stisnjencem . . . On naj le je v oblicah krompir! . . . Glej, pa ravno prihaja. Pa misliš, da je prišel kropit? Samo kadiť!“

Res je prišel Srdin, pokropil mrliča, pokleknil in molil. Bil je zgrbljen možiček, suh, bolj slabo opravljen. Dokler je molil, je bil Anton tiho. Ko je pa Srdin počasi prisedel k mizi in natlačil tobaka v pipo, se je precej zadržal Anton v njega:

„Ti, Srdin bogatin, po pravici povej, ali si prišel kropit ali kadiť?“

Možakarji so kašljali. Srdin se je pa delal, kakor da ni slišal Antona, ali se mu pa ni zdelo vredno ozirati se na njegove besede. Obrnil se je k Lipetovemu Jakobu in dejal:

„Torej spet nesreča v vasi! Pa imaš nadlego v hiši! Jaz pa škodo! Mi smo res siromaki.“

„Kakšno škodo imaš?“ je zavpil Anton. „Ali nisi zastonj dobil tobaka? Saj zato si prišel sèm, ker je tobak zastonj, ti zlodejevi stisnjenc!“

„Ti pa kar molči!“ je odgovoril Srdin počasi in zaničljivo. „S teboj jaz že ne govorim! Jaz govorim samo s pametnimi ljudmi.“ In k Jakobu obrnjen je dejal: „Saj ti pravim, Jakob, če bo tako, bom ob vse prišel. Lorenka mi je spet nekaj odnesla. Posodil sem ji bil. Kdaj bom zdaj dobil vrnjeno? Menda kadar bo vrabec proso nazaj prinesel! Pa saj bo namesto nje morala vrniti tista rejenka, Brigita. Bogve, kje bo zdaj?“

„Kaj hočeš Brigiti?“ je spet zavpil Tončkov Anton. „Brigita je nocoj tu-le, kje bo pa zanaprej, tebi nič mar!“

Vse je utihnilo. Tudi ženske so nehale regljati, ko so slišale, da je pri mizi govorjenje o Brigiti.

„Eh, je pa ravno prav, da sem jo tukaj dobil!“ je rekel Srdin. Obrnil se je proti ženskam in dejal počasi pa važno: „Ti, Brigita! Lorenki sem bil posodil deset goldinarjev. Saj boš menda ti toliko poštena, da mi boš pa ti vrnila, ker mi ona ni. Veš, jaz sem revež, jih potrebujem! Le kmalu jih prinesi!“

Brigito je oblila rdečica. Sram jo je bilo, da se ni vedela kam dejati.

„Ti, grdi dedec ti, da jo zdaj in tukaj terja! Da ga sram ni!“ je na glas dejala Poljakova Manica. — Tudi drugim se ni prav zdelo sirovo terjanje Srdinovo. — „Bo že vrnila! Zdaj nima nič. Saj ji je vse pogorelo, še obleka“, so pomirjevalno dejali nekateri. Nekateri so pa kar molčali, zlasti tisti, ki so bili sami dolžni Srdinu. Za hip je nastal mučen molk.

Kar je stopila Maruška pred Srdina, odprla mošnjček in vprašala: „Koliko ste rekli, da vam je bila dolžna rajna Lorenka? Deset, kaj ne? Namesto nje vam jih vračam jaz. Tukaj jih imate!“

Srdin je začudeno pogledal Maruško, vendar rad vzela in spravil denar.

Glasi vzklik čudenja se je izvil nekaterim ženicam iz prsi.

„Kako je usmiljena Maruška!“ je šepetala Povzinka.

„Denarja mora imeti ko črepinj!“ je pristavila Juretovka.

„No, pa še bolje tako!“ je dejal Srdin zategnjeno in se odpravil domov. „Lahko noč!“

„Nič ,lahko noč‘! — Teško noč imej ti!“ je vpil za njim Tončekov Anton. „Lákotnik, požeruh, oderuh, zelenec! S samo hudobo si v zvezi! Te bo že enkrat drla! Pa da gre še iz moje sestre denar iztiskat, ta stisnjenec, rokomavh, volkodlak . . .“

Taki prizori se vendar ne spodobijo za tako priliko, je mislil Lipetov Jakob. Zato je miril Antona: „Anton, bodi no pameten! Saj poznaš Srdina. Tvoja sestra gotovo ne bo zato obubožala. Rajši povej, kaj si ta-

krat delal, ko so ti oče umrli. Tako govorjenje se nocoj spodobi. Sestra tega še ne ve. Ná, pa prej malo pij!“

Anton je izpil kozarček pa dejal: „Saj je res neumno od mene, da se kregam s takim človekom in si kratim zdravje. Seveda Maruška ne ve še, kako je bilo ob očetovi smrti!“ — Še en kozarček je izpil. Ljudje so se med tem pomirili. Potlej je pa začel:

„To je bilo tako. Polna hiša je bilo ljudi. Klečali so, molili pa smrti čakali. Tisti stari Povzin je bral na neke bukvice. Očala so mu zmerom doli silila. Menda je hudobno rotil. Pravijo, da sama hudoba pride pred smrtjo človeka izkušat in pokušat, kakšen je. Marjančeva teta so držali voščeno svečo s Svetih Višarij. Zunaj je Strgarjev pes venomer rentočil. Jaz sem pa sedel zunaj na ognjišču pa kuril s trskami, da bi odpodil smrt. Pravijo, da se smrt boji svetlobe. Pa ni nič pomagalo. Na izbi je nekaj zaropotalo, kakor bi pala kaka deska. In Marjančna teta so izpregovorili: — Sklenil je. Bog mu daj večni mir in pokoj! — Tako je bilo, pa nič drugače. Smrt je kakor krt: ne dá se odpoditi.“

„Anton, kakšna pa je vendar smrt?“ je povzel Tomažin. „Ti si jo videl, si včasih pravil.“

„Videl, videl. Visoka je ko hrast in strašna ko pošast. Seveda sem jo jaz že videl. Pa sem jo takrat znal tudi odpoditi.“

„Saj je nisi videl!“ mu je pomagal Anžetov Tonček.

„Kdo pravi, da ne? Ležal sem v skednju na slami. Prav dobro se je ležalo. Kakor na pernici. No, da, že sem bil zadremal. Spal pa še nisem. Misli so se mi premetavale po glavi, kakor se premetava ovsena slama na vetru. Naenkrat zaslišim neki šum zunaj pred vratmi, prav kakor bi polh praskal v pasti. — Škrt, škrt, škrt! je reklo. Pa se odpró vrata na sležaj. Zagledal sem visoko prikazen. Bila je večja ko še tako velik človek. V desnici je imela koso, v levici pa škarje.“

„Narobe! V levici koso, v desnici škarje! Tako si pravil enkrat“, mu je presekala besede Tomažin.

„Ali je bilo enkrat! Kje je že zdaj tisti ‚enkrat‘! Pa je imela, kakor sem rekel, v desnici koso, v levici škarje. Jaz sem potegnil odejo čez oči. Pa lasje so se mi ježili. Mislil sem, zdaj zdaj bo po meni. Postal sem mrzel ko led. Pa sem se ohrabril in rekel: — Če si od Boga, zini; če si pa od črnega, pa izgini! Pa je prikazen izpregovorila počasi pa zategnjeno: — Anton, hlapčón, hajdi k sodbi pred božji tron! Prekrižal sem se dvakrat, trikrat. — Kaj bo pa zdaj? sem rekel sam pri sebi. Kako bom stopil pred božji tron, ko imam toliko grehov na vesti ko Poljakova hruška sladice!“ ...

„Kako pa to, Anton, ali ne greš nikoli k izpovedi?“ ga je vprašal Tomažin.

„Seveda grem, to se pravi, enkrat sem šel. V soboto popoldne ob štirih sem bil že pri cerkvenem stolpu. Cerkovniku sem pomagal zvoniti. Pa so prišli gospod memo in so rekli: — Anton, kaj pa ti delaš tu-le? — Izpovedi čakam, sem rekel. — Tukaj je ne boš pričakal, so rekli in šli v cerkev. Jaz sem pa rekel: Če je ne bom pričakal, je pa tudi čakal ne bom, in sem šel naravuost domov.

Torej strah me je bilo takrat. Mislil sem: Hudoba me zatrdno že z vilami čaka. Preudarjal sem na vse strani, kako bi se odtegnil smrti. Dobra misel mi je šinila v glavo: Saj ni, da bi morala smrt ravno mene vzeti! Da ne bo hodila zastonj, naj pa vzame kakega otroka ali kogarkoli drugega! Dejal sem torej pogumno: — V hiši je Jurman, Jera pa otroci! — Škrt, škrt, škrt! je reklo. Smrt je odšla. Kmalu sem zaslišal v hiši jok. Umrl je Jerin otrok. Ali nisem izumljiv, kaj? Kdo je še smrt tako odpodil? Kadar bo spet prišla, jo bom pa kako drugače. Umreti še ne maram. Celo sedaj ne, ko je prišla domov Maruška! Pa Brigite tudi ne pustim, za ves svet ne. — Brigita, kaj se boš jokala!“ se je obrnil Anton k deklici, ki je tam pri peči žalostno sedela in ihtela. „Saj je vse v en kup: žalosten biti ali pa vesel. Pa je boljše biti vesel, vsaj ni treba solz brisati.“

„Tu imaš pa prav!“ so se smejali možje.

Tako je Anton kratkočasil zbrano družbo. Tedaj pa se začuje po vasi ropot in drdranje. Pred hišo zunaj obstane voz.

„Kdo se je neki pripeljal?“ je vprašalo hkrati več glasov.

„Stoparjev Janko!“ je dejal Lipetov Jakob, ki je bil pogledal skozi okno.

„Glejte si no! Še on je prišel pokropit. To je pa lepo!“ so govorile ženske.

„Ravno prav, da pride. Jaz imam ž njim tako nekaj govoriti“, je rekel Tončkov Anton važno.

Vseh oči so se obrnile k vratom, ko jih je odprl Stoparjev Janko. Kakor bi ga še nihče ne bil nikoli videl! Vendar kaj čuda! Cel dan se je v Bukovici toliko govorilo o Jankotu, ki je z nevarnostjo lastnega življenja rešil iz ognja truplo kočarice Lorenke in ubogo rejenko! Pa je bilo tudi veselje pogledati Jankota. Bil je lep mladenič, visok, raven, prikupljiv, gosposko oblečen.

Želel je družčini dober večer, pokropil in opravil običajno molitev. Ženske so ga kajpak natančno opazovale in nekaj šepetale.

„Ali boste malo sedli?“ je vprašal hišni gospodar mladeniča, ko je opravil molitev, in mu je ponudil stol.

„Hvala! Moram domov!“ je odgovoril Janko. „V trgu sem imel popoldne nekaj opravka, pa sem si nazaj gredé rekel: Pokropit moram pa vendar še iti.“

„To je lepo. Kaj ne, kako se hitro zgodi nesreča? Kdo bi bil kaj takega pričakoval? No, to je dobro, da ste vi mimo prišli, da ste vsaj Brigito rešili. Škoda bi bilo mladega dekleta.“

„Ali je Brigita zdaj dobra?“ je vprašal Janko. Pa je gotovo že vedel, da je dobra, zdrava ...

„O, dobra. Saj je tam-le med ženskami. Le pogledajte! Samo vam se mora zahvaliti, da je še živa.“

Janko se je ozrl na žensko stran. Bister opazovavec je lahko videl, da je malo zar-del, ko je zagledal Brigito. Brigita je pa oči povesila.

„Ti, Janko Stoparjev!“ se je oglasil zdaj Tončkov Anton. „Počakaj malo, te bom

nekaj vprašal! Jaz te bom vprašal, ti boš pa po pravici povedal kakor pri izpovedi. Ko si včeraj skočil v gorečo Lorenčevo hišo, kaj si mislil?“

Vsi so se morali zasmejati Antonovemu odločnemu vprašanju. Samo Brigita se ni. Naglo se je obrnila k Poljakovi Manici in dejala tiho: „Manica, pojdiva domov!“ Manica jo je ubogala. Vstali sta hitro in tiho odšli. „Brigiti menda ni dobro!“ je rekla Povzinka.

Tončkov Anton je pa Jankotu dejal še bolj odločno: „Odgovori, Janko, kaj si mislil?“

„Rešiti, kar bi se dalo“, je odgovoril Janko. Sicer se je smejal, pa se je vendar videlo, kakor bi bil malo v zadregi.

„Kaj rešiti? Kar leži ali kar živi?“

„Najprej kar živi, ker je to imenitnejše.“

„Že prav! Pa bi se bilo vendar spodobilo najprej Lorenko vun nesti, če je prav že mrtva ležala. Ti si pa najprej Brigito vun prinesel, pravijo. Zakaj? Ali ti je Brigita kako bolj pri srcu? — to te vprašam. Odgovori!“

„Anton, ali si neumen ali kaj!“ se je oglasil jezno Lipetov Jakob. „Kaj čenčaš take čenče!“

„Anton je nocoj dobre volje. Lahko noč!“ je dejal Janko in odšel. S smehom je odšel... Pa si vendar lahko opazil, da se mu je pri zadnjih besedah glas nekoliko tresel, in da so ga bile Antonove besede sploh spravile v zadrego.

„Lahko noč, Janko!“ je klical Lipetov Jakob za odhajajočim mladeničem. Antona je pa pokaral, češ: „Kaj pa tako govoriš, kar ni v peto ni v šesto? Saj moraš vendar malo modrosti imeti.“

„Vprašati se vse sme“, je odvrnil Anton. „To ni v nobeni božji zapovedi prepovedano.“

Besedičil bi najbrže še dalje o tej stvari, ali zbal se je sestre Maruške, ki mu je z ostrim pogledom odločno velela, naj molči. Zato je rekel: „Da pa ne boste mislili, da znam samo v govorjenju biti moder, hočem biti moder tudi v molčanju. Pa naj drugi zdaj govoré in pokažejo svojo modrost, jaz sem jò že.“

Anton je odslej trdovratno molčal.

Možje pa so se začeli meniti, ali bo jutri vreme, in kako bodo jutri kosili in sušili. Ženske, seve, so še dalje govorile o Jankotu.

„Ti, kaj pa, ko bi res kaj bilo na tem, kar je rekel Anton?“ je dejala Samka svoji sosedu Blažonki.

„Ne bodi no še ti sanjasta!“ jo je zavrnila Blažonka. „Bogatega Stoparja edini sin bo kaj imel z ubogo rejenko!“

„Eh, kdo ve?“

„Beži, beži!“

„Kaj pa bo ta Janko?“ je vprašala Maruška.

„Za kmeta se uči!“ je dejala poredna Gregčeva Urša.

„Nikar Urše ne poslušaj!“ je izpregovorila Lipetovka. „Kaj Urša ve, kaj je to! Veš, Maruška, to je tako: Janko je bil že v šolah, da bi se izučil za doktorja. Pa je umrl Stoparjev prvi sin, ki je bil odločen za dom. Zato je Stopar vzel Jankota iz šol domov. Ker je pa Stopar že priletel, in gospodinje manjka pri hiši — Stoparica je umrla že pred desetimi leti — hoče v kratkem Jankotu izročiti gospodarstvo. Zato ga je lansko jesen poslal gori na Dunaj v neko šolo, kjer se učé višjega poljedelstva, kakor mi je pravil naš Jakob, ki take stvari ve. Zdaj je prišel Janko domov na počitnice. Pa bo menda še jeseni šel za nekaj časa nazaj. Potlej se bo pa moral oženiti, kajpak.“

„Pa bo bogato in gosposko izbral, ne rejenke!“ je pristavila Blažonka.

„Rejenka gori, rejenka doli, če mu je pri srcu, bo ravno njo vzel“, je trdila Samka.

„Prav imaš, Samka!“ se je oglasila Juretovka. „In jaz še to povem, da sem že dvakrat videla Jankota, kako se je pogovarjal pred Lorenčevo hišo z Brigito. In mislite, da je šel snoči po Lorenko v ogenj? Kaj še! Če bi naša hiša gorela in če bi prav vedel, da sem jaz/notri, ki sem mu še malo v sorodu, mislite, da bi šel zame v ogenj?“

„Zate še v vodo nihče ne!“ ... je rekla Buščajka.

Kdove, kako dolgo bi se še pregovarjale ženske, da niso moški vstali, in da ni Tomažin zaklical: „Aló, ženske, domov! Jutri bo treba zgodaj vstati.“

Četrto poglavje.

Na Oplotarjevem domu.

Četrtno ure od Bukovice je stalo na lepem kraju na rebri Oplotarjevo domovanje. Bilo je ponedeljek popoldne.

Oplotarjeva Franca je krevsala s ključem v roki od hiše proti kašči. Bila je sključena starica ko gabrova grča. „Čiba koklja, ná, ná!“ je klicala kokljo, ki je iskala na dvoru črvičkov in druge gomazni za neprestano čivkajoče svoje otročiče. „Picke majčkine, ste lačne, kaj ne? Ve bi zmerom jedle kakor kobilice. Le počakajte malo, kmalu dobite zobati, le z menoj pojdite!“ Starica se je zibala naprej, nagovarjala piščeta in jim metala drobtine iz žepa. Gladna družinica je šla rada za njo. Ko je prikorakala starica do kašče, je šla noter in kmalu prinesla vun pšena in ga vsula na tla. Živalce so se hotele kar stepsti zanj. „Mi greš vstran ali ne!“ je zapretila starka s ključem petelinu, ki se je že pridrvil med piščeta, da so se vsa zbegana razpršila. Pa že se je koklja našopirila in se srdito zaletela vanj. Kokot je moral bežati. Svoj poraz in beg je pa seveda po stari navadi zatajil. Na dvoru se je povzpел na kup, privzdignil in mogočno potresel rdečkasti svoj greben in z vzvišenim kikeriki oznanjal svetu svojo novo ‚zmago‘ . . .

„Dober dan, teta! Kaj pa delate?“

Franca se je ozrla in se kar ustrašila bolj gosposko oblečene, neznane ji ženske, ki je stala pred njo z zavitkom v roki, kakor bi pala z neba. Nezaupno jo je gledala. Obiskovavka se je pa prijazno smehljala:

„Ali me ne poznate več? Jaz sem Maruška. Saj ste me včasih prav dobro poznali.“

Sv. Ana.

Izklesal Alojzij Progar.

Relief v cerkvi na Sv. Višarjih.

„Glej, glej! Tako Maruška si ti, Antonova sestra! Zdaj se spomnim, da je naša Tona pripovedovala, da si domov prišla. Seveda sva bili včasih dobro znani. Tako kaj boš pa povedala? Sem slišala, da se ti

je dobro godilo.“ Prva prestrašenost in nezaupnost je izginila s staričinega obraza.

„Ne zamerite, da vas motim! Sem rekla, moram pogledat, ali ste še živi in zdravi? Glejte, teta, če ne boste zamerili, to ruto sem vam prinesla!“ Maruška je odgrnila

„Kolikrat ste mi že kaj dali v prejšnjih letih! Le pomerite si ruto!“ — Maruška ji je sama dela ruto na sivo glavo. „Saj sem rekla, tako se vam podá! Za deset let ste precej mlajši. Prav kakor nalašč je za vas. Čakajte, zdaj jo bova pa zopet zavili, pa jo boste shranili. Tako!“

„Da se vendar še kak človek spomni mene, revice!“ je rekla Franca in si obrisala solze, ki so ji kapale iz oči od samega gnjenja.

„Nikarte no! Prava reč je to! Kolikrat ste mi vi kaj dali, ko sem bila mlada. In saj smo tudi v sorodu malo. Moje rajne matere oče so bili mali brat vaše matere.“

„I, seveda smo si v sorodu. Pa mene se še noben sorodnik ni spomnil. No, ti bodem že vedela hvaležnost. Pojdi, si bodeš ogledala malo naš dom.“

„Ali ste sami doma?“

„Sama. Brat Primož je šel s Tono po mrvo v laz, ker v soboto nismo mogli vsega domov spraviti zaradi hude ure. Dela je pri nas zmerom čez glavo. Ko bi le jaz za kaj bila! Ali nisem za nič več. Starost bridkost! Vse moje vrstnice so že šle počivat. Samo jaz, stara reva, še kolo-vratim po zemlji.“

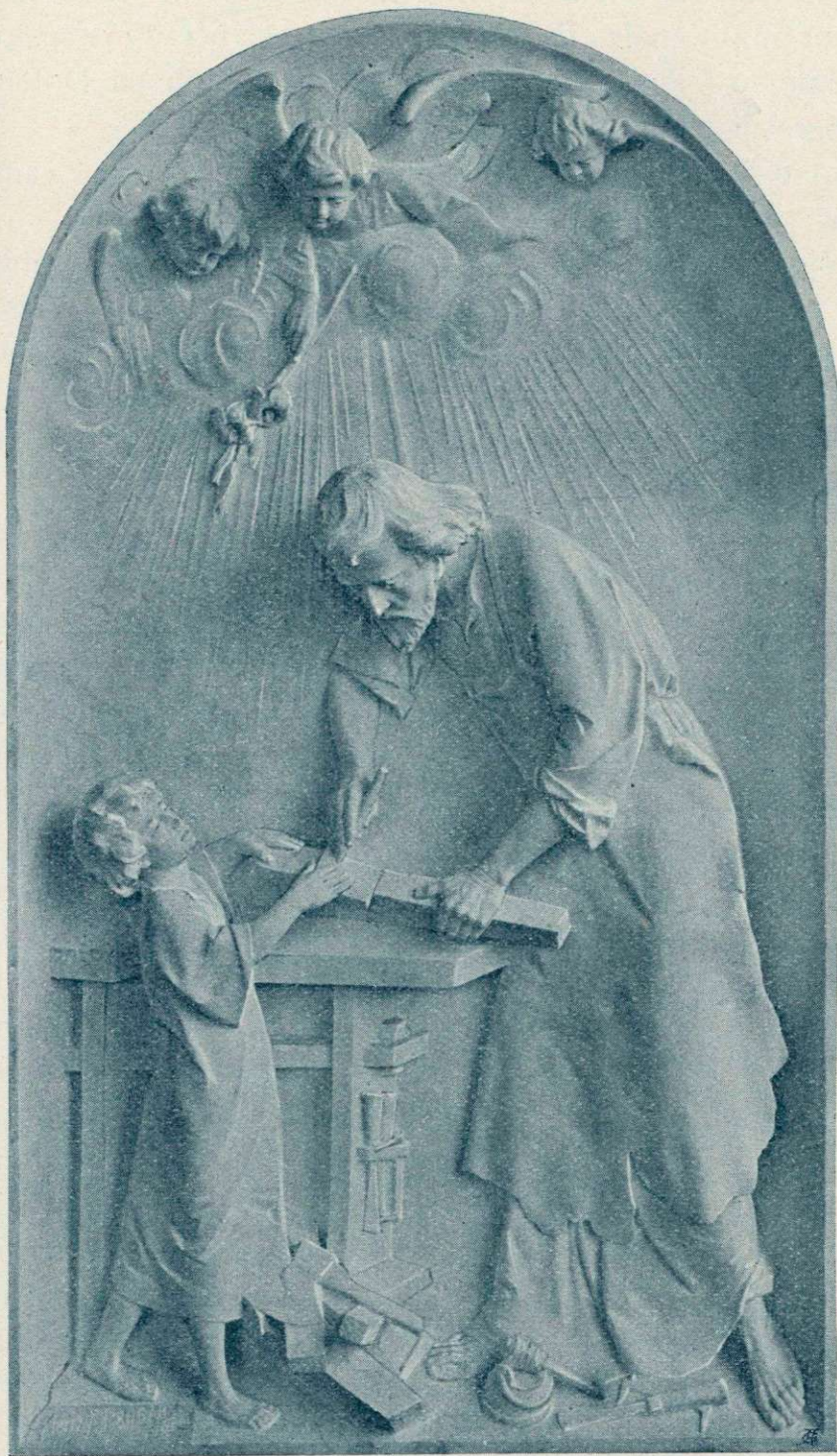
„Prav ste stari! Saj se niste skoraj nič izpremenili, odkar vas nisem videla. Tako še greste ko ptica. Za delo ste pa še taki, mi je pravil moj brat — kaj hočem, malo neumen je, pa ima dobro srce —, da se dveh ne ustrašite.“

„Je pravil? Glej, glej!“ Franci se je samo smejala. „Eh, veš, človek se spridi z delom. Ali

zavitek. Starka je zagledala lepo novo ruto, ki se je lesketala na solncu kakor sama svila.

„Joj, joj!“ se je čudila starka. „To ruto si meni prinesla? Kako se sveti! Kako je lepa! Ali mora biti draga! Kaj ti bom pa jaz dala?“

moram biti za vse sama! Tako trpim ko kamen na cesti. Ha, ko sem bila mlada, misliš, da mi je kaj bilo mernik žita na glavi v malin nesti! Tako sem šla ko prazna pa pela sem celo pot ko zvon. Zdaj je

Izklesal Alojzij Progar.

Sv. Jožef.

Relief v cerkvi na Sv. Višarjih.

seveda drugače. Tako štorkljam . . . Veš, pa vseeno še dosti storim, ne da bi se bahala! Samo hodim težko. V cerkev že celo leto ne morem.“

„Oh, kako imate lep vrt!“ je vzkliknila Maruška, ko sta prišli do ovočnjaka.

„Kaj ne, da?“ je veselo dejala Franca. „To poglej, koliko je drevja! Koliko bi bilo to sadja, če bi bili ljudje taki, kakor se spodobi! Ali so tako snedeni in požrešni ti vaški fantiči, da hočejo vse zeleno doli sneti. Ponočnjaki se spravijo skrivoma gori, in spridom oberó ali otepó. Seveda človek ne more cele noči prečuti in stražiti.“

„Da morejo tako tatinski biti ti ljudje!“

„Veš, to niso ljudjé, to so volcjé. Pa pojdiva dalje! Glej, kako se prihuljeni maček gostí z mišjo! Pes pa dremlje. Dobra žival je, že dolgo ga imamo pri hiši. Star je, pa vendar še vestno opravlja svojo službo.“

„Ta lipa mora biti pa tudi že stara!“ je dejala Maruška, ko sta prišli do košate lipe, ki je stala pod hišnim oknom na vogalu in malokaj do tal pripogibala ogromne svoje veje.

„Stara, stara!“ je potrdila Franca. „Kakor pravijo, gleda zdaj že peti Oplotarjev rod. Glej, kakšna senca!“

„To se meni prav lepo zdi, teta, ker trta ovija hišno steno. Iz vasi se tako lepo vidi, ko zelenje prepleta belino.“

„Saj je lepo, je. Vidiš, tam na oni strani imamo pa hlev, pôd in kozolec. Pa pojdiva v hišo! Nemara bi se ti poljubilo malo kislega mleka? Táko je ko sir. Pa črnega kruha ti bom nadrobila noter.“

Šli sta v hišo. Franca je velela Maruški sestri za mizo v kotu, sama je šla pa po mleko. Maruška ni sedla, postopila je k oknu, odkoder se je tako lepo videla zdolaj vas in zadaj polje, in se je zamislila.

Dasi je bil Oplotarjev dom že starinski in precej zanemarjen, je moral biti vsakomur všeč že radi svoje lege.

„Ah, kako lep je vaš dom!“ je vzkliknila Maruška, ko je prišla Franca nazaj z latvico mleka in s kruhom. „Kakor kak gradiček gleda z višine na nizka selišča v dolini. To je domačija, dà!“

„Domačija je lepa!“ ji je segla v besedo starica. „Ali kaj, ko je nima kdo obdelovati! Tri četrtrine posestva moramo dajati v najem. Kdo pa naj dela? Hlapcev in dekel nočemo. Veš, kaj so tuji ljudje! Rajši najamemo, kadar je velika sila. Samo pastirčka imamo, tiste široke Mice fanta, saj si jo menda poznala. Pa Tona je pri nas, hči moje sestre, ki je umrla omožena tam doli na Dolenjskem pri štajerski meji.“

„Ona bo tudi podedovala za vami, kajpak?“

„O tej stvari se še nismo nič menili. Kajpak, nekaj bo že dobila, če bo pridna. Bomo že videli. Drugega bližnjega sorodnika tako nimamo.“

„Tako se vaš brat Primož ni hotel oženiti?“

„Nak. Je rajši tako ostal. Jaz pa — saj veš, kako sem bila nesrečna. Oh!“ . . . Starica je začela jokati. „Oh, kako je bilo hudo! Pa ravno ti si zabranila, da ni bilo še hujše, da me ni Primož ubil. O, nisem ti tega pozabila in ti nikoli ne bom! Samo ti si me takrat rešila.“ In vnovič so debele solze drle po staričinem licu.

Maruška si je izprva natezala spomin, kaj misli Franca. No, kmalu se je spomnila. To je bilo takrat, ko je bila še doma. Takrat je Oplotarjeva Franca začela naenkrat „noretí“. Če star človek nori, hudo nori, pravijo. Franca je bila takrat že postarna. Pa je začela noretí, noretí za nekim Samcem. Tako dolgo, da jo je dohitela nesreča in sramota! . . . Seveda doma pri Oplotarjevih je bila vsled tega strašna reč. Ubiti so hoteli grešnico. Nekega jutra je bila prišla Maruška ravno po mleko k Oplotarjevim. Pa je zaslišala v skednju grozen vik in vpitje. Pohiti v skedenj in kaj zagleda? Francin brat, Primož, je bil ravno zagrabil cepec in nameril sestri preko glave . . . Tedaj je pa priskočila Maruška, in kakor je bila še mlada, se je zaletela v Primoža od strani, da je padel, in mu je cepec odletel iz rok. Maruška ga je hitro pobrala in začela vpiti na pomaganje. Primož je zbežal — — — No, potlej, ko je Franci otrok umrl, potlej se je

pač počasi pomiril on in vsa Oplotarjeva hiša . . .

„Eh, kaj hoče tisto!“ je dejala Maruška in zamahnila z roko. „Da je le zdaj vse dobro! Zdaj vas ima Primož gotovo rad.“

„O, tisto pa!“ je odgovorila Franca in si otirala solze.

„Torej je mir pri hiši. Kako je veselo, če je mir pri hiši! In kako je tudi to prijetno, da je vaša hiša bolj na samoči! Tu je prav rajsko mirno življenje. Ko bi človek mogel dobiti tako mirno stanovanje!“

„Kje si se pa res ustanovila?“

„Saj pravim, tako je hudo! Pri Strahovih sem bila dva dni, v tisti sobici zgoraj. Seveda pri Tončkovih ne morem biti, je preveč otrok. Pa je tudi pri Strahovih sitno. Gostilna je gostilna. Spodaj pijanci razbijajo celo noč. Veste, teta, jaz bi pa rada takole v kakšem kotičku živela v miru. Ko bi mogla dobiti tak prostorček! Saj ga ne bi hotela zastonj. Hvala Bogu, saj nisem prišla prazna domov! Ali v vasi ni nič takega!“

„Glej, glej! Pri nas imamo zgoraj tako lepo sobico prav prazno. Prav zate bi bila.“

„Mislim, da; nikjer bi ne bilo bolje! Saj sitnosti ne bi delala nobene. Pomagala bi vam kaj pri domu, če bi me potrebovali, pa lepo bi živela. Veste, teta, vse sem že poizkusila, vsega se naveličala. Kaj je ta svet? Nič. Vse je puhlo kakor pena. Za večnost se je treba pripravljati, za večnost. Ljudje so vse preveč posvetni . . .“

„Jaz tudi tako pravim. Oh, dušica, ti moraš pri nas biti. Bova vkupaj molili in lepo živeli. Precej bom s Primožem govorila. Glej ga, saj je ravno zdaj pripeljal mrvo. Precej ga pokličem.“ Franca je odprla okno in zaklicala: „Primož, ko boš izpregel, sèm pridi!“ . . .

„Oh, teta, če Primoža za to pridobite, vam bom vekomaj hvaležna.“

„Saj moram tudi jaz tebi biti. Nič se ne boj!“

Primož je bil postaren mož puste zunanjosti. Bos, mršav, zamazan je prišel v hišo.

„Dober dan vam Bog daj!“ ga je pozdravila Maruška.

Primož je nekaj zamrmral.

„Glej, Maruška nas je prišla obiskat, saj veš, Tončkovega Antona sestra“, je dejala Franca.

„Tako?“ je izpregovoril Primož in nezaupno premeril Maruško večkrat od nog do glave.

„Saj veš, malo smo si v sorodu. Tako dragoceno ruto mi je prinesla.“

„Prav je, no!“

„Stanovati nima kje. Jaz pravim, da bi lahko pri nas.“

„Pri nas? Kaj ti na misel pride!“

„Gori v sobici je prostor.“

„Kdaj so še Oplotarjevi dajali hišo v najem?“

„Veš, Primož, ali je dobra ženska, taka ko duša.“

„Pri nas ne bo. Škoda misliti!“

„Ali bom plačala, kolikor boste hoteli!“ se je oglasila Maruška.

„Pri nas smo najrajši sami.“

„To je pa vendar čudno“, se je nejevoljno obrnila Franca do Primoža, „da se denarja braniš. Kaj ti pa prazna sobica nese? Saj ne bo nobene nadlege delala. Kuhala si bo sama.“

„Meni se pa to čudno zdi, zakaj bi morala biti ravno pri nas.“

„Ker drugod ni pripravnega prostora zame!“ je dejala Maruška. „Dam za sobo, kolikor zahtevate. Sicer pa seveda ne morem siliti.“

Denar je moral biti nazadnje tudi Primoževega srca vladar. Zakaj končno se je vdal in dejal: „No, pa naj bo!“ Pozabil pa ni vprašati: „Koliko boš pa dala?“ . . .

Maruška si je zadovoljno mencala roke, ko je stopala nazaj proti vasi. V živem ognju so se ji svetile oči.

Pred Strahovo hišo jo je čakala Brigita. Na licu so se ji še poznali sledovi solzâ, ki jih je točila dopoldne ob pogrebu.

„Kaj pa ti tukaj delaš, Brigita?“ jo je vprašala Maruška nekam prisrčno prijazno.

„Zahvalit sem se prišla, da ste šli zjutraj za pogrebom Lorenčeve matere pa da ste bili tako dobri, da ste snoči vi dali pri Lipe-

tovih za žganje in kruh in tobak. Nisem prej vedela, Lipetovi so mi danes povedali. Bog vam plačaj! Tistih deset goldinarjev pa, ki ste jih dali Srdinu, vam bom že vrnila, kakor hitro zaslužim.“

„Kaj hoče to? Ne bode ti jih treba vračati. Zato le brez skrbi bodi! In meni se ni treba nič zahvaljevati. Zahvali se rajši onemu, ki ti je življenje otel. Ali si se že zahvalila Jankotu?“ . . .

„Ne še!“ je odgovorila deklica tiho in zardela in povesila oči.

„Ali greš malo z menoj gori v sobico?“

„Ne morem, moram domov!“

„No, saj se bova še dostikrat videli. Brigita, poslušaj me, nič ne bodi žalostna! Vse se bo dobro izšlo, vse, vse, le veruj mi!“

Nekam strastno je govorila Maruška te besede. V še bolj živem ognju so se ji svetile oči.

(Dalje.)

Pozabiva!

Bratec moj, vrata odpriva:
Zunaj na vrtu večernem
radost se smeje mamljiva —
morda se k nama prismeje?

Ali pod hribom so hoje
žalostno zatrepetale,
kakor bi rekle: — Ne bo je...
Bratec, le vrata zapriva!

Bratec moj, okno odpriva:
Zunaj se med mesečino
sreča sanjava razliva —
morda se k nama razlije?

Ali na nebu je dvoje
zvezdic odmigalo resnih,
kakor bi rekli: — Ne bo je...
Bratec, le okno zapriva!

Bratec moj, v celi zaprti
kakor dva groba zabiva,
da se tam zunaj na vrti
smejeta radost in sreča!

Ali poslušaj resnico,
kaj je ta radostna sreča:
Veter se z belo meglico
v tihih mazurkah vrti,
bratec — nič drugega ni!

Silvin Sardenko.

Sonet.

Nad menoj solze noči meglene
in trpinov vzdih tožijo,
srce čustva tesna ožijo,
da molitve šepeta iskrene.

Ob spominih misli rajajo,
zlatih upov solnce jim zasveti,
in zbežijo čustva nevesela.

Ali v duši, kamorkoli krene,
srečnih dni spomini krožijo,
hrepenenje žene k roži jo,
ki v ljubezni vroči zanjo vene.

V prsih sile nove vstajajo
neprestano željne poleteti
spet v kraljestvo vztrajnosti in dela.

Leo Levič.

O. Stanislav Škrabec.

Spisal P. S. Z.

Svoj čas je imenoval nekdo velikolaški okraj z obsežno ribniško dolino — „slovenski Lacij“ (Latium). No, če smemo — po Ovidovem — rabiti v majhnih stvareh velike primere, potem to nazivanje ni ravno krivično. Res, da nam je dala gorenjska stran Vodnika in Prešerna, pesnika, ki sta v nas prva, oni po času, ta po duhu; res, da se je Kopitar, prvi pravi slovenski jezikoslovec, porodil na Gorenjskem — : a tudi ribniški okraj se sme s ponosom ozirati na velikane v naši slovstveni zgodovini. Trubar blizu na meji je začel orati ledino slovenske književnosti; drugi so nadaljevali; Levstik in Stritar sta nam pletla nevenljivih vencev v poeziji in prozi; naš zaslužni, preko naših mej slavni o. Stanislav Škrabec nam pa čisti in lika slovenščino kot jezikoslovec globoke učenosti.

O. Stanislav Škrabec se je porodil v Ribnici 7. januarja 1844. od dobrih kmetiških starišev. Pri krstu so mu dali ime Anton. Mladi Anton je že v domači šoli kazal veliko nadarjenost in izredno veselje do učenja. Zato so ga stariši poslali v ljubljanske šole, kjer je na gimnaziji razodeval veliko nagnenje do jezikoslovja. Prebiral je s posebnim veseljem Kopitarjevo slovnico in tudi Miklošičeva primerjajoča slovnica mu ni bila neznana; hodil je v licealno knjižnico in prelistaval tam njeno prvo izdanje.

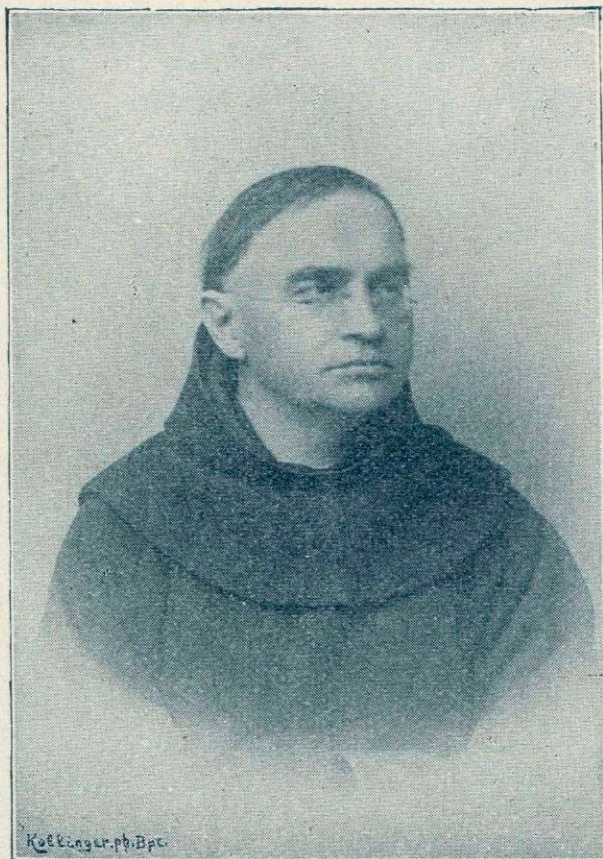
Po dovršenem osmem gimnazijskem razredu in zrelostnem izpitu na ljubljanski gimnaziji ga je gnala želja v frančiškanski samostan. Sprejeli so ga in 26. avgusta 1863. na Trsatu preoblekli ter mu redovniku nadelo ime Stanislav.

Po končani enoletni poizkušnji v noviciatu je zapustil Stanislav prijazni Trsat in šel v bogoslovje na Kostanjevico pri Gorici, zadnji dve leti pa v Ljubljano, kjer je prejel 3ega avgusta 1867 mašniško posvečenje in daroval prvo sv. mašo v frančiškanski cerkvi.

L. 1868. je bil o. St. Škrabec že na novomeški, tedaj še frančiškanski gimnaziji namestni učitelj. Tu je po izpričevanju učiteljev in učencev z veliko vnemo in z lepimi uspehi poučeval mladino v klasičnih jezikih do konca šolskega l. 1870. Tedaj pa so frančiškanom vzeli gimnazijo ter odslovili vse patre, ki še niso imeli stalnega naslova

„c. kr. profesor.“ Od frančiškanov, ki so tedaj ostali na gimnaziji, živita le še o. Bernard Vovk, splošno hvaljeni profesor matematike in fizike, in o. Ladislav Hrovat, znani slovenski pisatelj. Med onimi pa, ki so gimnazijo zapustili, je bil tudi o. Stanislav. Gotovo niso vedeli tedanji šolski preosnovatelji, koga so odslovili z mladim Škrabcem, koliko učiteljsko moč so odvzeli gimnaziji!

Ker so redovni predstojniki poznali o. Škrabčevo nadarjenost in lepe zmožnosti,

O. Stanislav Škrabec.

so ga poslali v Gradec na vseučilišče. Tam je ostal tri leta in napravil z odličnim uspehom preizkušnje iz klasične filologije in iz slovenščine za spodnje in zgornje gimnazije. Jeranova „Danica“ je pred nekaj leti poročala, da mu je pri teh izpitih rekel profesor slovenščine: „Red si zapišite sami, kakršnega hočete; jaz bom z veseljem podpisal najboljšega.“

Študije na vseučilišču so bile dovršene, dovršene z laskavimi opombami na kolektivnih polah. Kam sedaj?

O. Stanislav je šel na Kostanjevico pri Gorici. Le-tu je na domači redovni gimnaziji zastavil vse svoje moči klerikom svojega reda kot profesor ali lektor — vernikom v cerkvi in izpovednici kot duhovnik, vsem Slovencem pa kot pisatelj in učenjak na jezikoslovnem polju.

Če sem prav preračunal, teče že devetindvajseto leto, odkar je o. Stanislav prevzel pouk klasičnih jezikov na redovni gimnaziji. Mnogo njegovih učencev že dela v svojem redovnem poklicu celo vrsto let za blagor slovenskega ljudstva; nekaj jih je tudi v svetni obleki; a vsi se o. Stanislava, svojega ljubljenelega lektorja, spominjajo s pravo notranjo hvaležnostjo. Kdor je imel le količkaj dobre volje, je moral pri njem mnogo pridobiti. Zakaj o. Stanislav je učitelj po poklicu, ki vé, kaj zahteva šola od učencev in kaj od učitelja.

Glavna dolžnost dobrega učitelja je izvestno ta, da je sam izvrstno izveden v stroki, katero poučuje. Z o. Stanislavom bode v tem oziru težko primerjati kogarkoli. Sam je že kot višješolec do dna proučil od starih klasičnih jezikov latinščino in grščino, od novih pa slovenščino, nemščino in deloma vse druge evropske jezike, zlasti slovanske. Zato pa mu je tudi lahko učencem jasno razlagati in razvozljavati sleherni voz pri branju klasikov. Sam z mladeniško navdušenostjo vnet za svoj predmet, vžiga tudi učence za branje in doumevanje klasikov, posebno Cicerona in Horacija. Ni mu do tega, da učenci veliko preberó, pač pa, da tisto, kar beró in kar se učé, dobro

prebavijo. Jasna mora biti vsaka beseda, jasna zveza posameznih stavkov in odstavkov, jasna celota. Površnost mu je silno zoprna. Pri tem pa učitelj Škrabec zopet ni suhoparen, pust pedant. Z mirno vestjo je zapisal o sebi besede: „Jaz gotovo ne želim mladini greniti življenja in za dvojke že celo nisem vnet — profesorji, ki jih mnogo pišejo, jih pišejo pravzaprav sami sebi — vendar se mi zdi, da učenje nima biti igrača, tudi ne le mehanično vtepanje.“¹⁾ Če spozna, da je učenec bolj nadarjen, zahteva več od njega; z manj nadarjenimi pa mnogo potrpi; vendar marljivosti zahteva tu in tam. Strankarstva ne pozna; vse objema s pravo očetovsko ljubeznijo, ki prizanaša, po potrebi pa tudi resno posvari. Strogost blaži v tem izbornem učitelju ljubezen, ljubezen pa omejuje strogost. Glavni namen o. Stanislava v šoli je ta: napraviti iz učencev dobre redovnike, izobražene duhovnike in koristne ude človeške družbe. Korist njegovega truda naj uživajo učenci, uživaj ga redovna provincija in pa slovenski narod, katerega ljubi iz dna srca.

V resnici! O. Stanislav je narodnjak v pravem pomenu besede. Napak lastnega naroda nikoli ne taji, a vedno rad svetuje, kako naj bi se odpravile. Slovencem od srca vdan in za njihov napredek goreč, vendar družih narodnosti ne zaničuje in jim ne krati njihovih pravic. Goreča ljubezen, katera žari v plemenitem njegovem srcu do naroda, se kaže v vsem njegovem delovanju. „Naš slovenski jezik“, piše on sam, „je najdražji zaklad, ki nam ga je Bog dal ko narodu, ko Slovencem; zato je gotovo božja volja, da ga ljubimo, kaker Nmec nemškega in Lah laškega in da lepo ravnajmo z njim in eden drugemu povejmo, keder vidimo, da kedo tako govori ali piše, kaker jeziku ni primerno, ter ga pači in kvari.“²⁾ Ljubezen do slovenščine je gnala o. Stanislava, da se je učil vseh slovanskih jezikov in prodrl še celo v sanskrt; in zopet le ljubezen do drazega mu naroda ga sili, da se trudi za

¹⁾ Cvetje XVIII. 6. — ²⁾ Cvetje III. 10.

njegov napredek kot urednik „Cvetja z vrto sv. Frančiška“ že dolgo vrsto let. Te goreče ljubezni mu do danes ni moglo pogasiti ne zaničevanje, s katerim so nekateri sprejemali njegove dobromisleče nasvete, ne nehvaležna malomarnost, s katero so plačevali njegov trud. Za svoje nasprotnike ima le kratek odgovor: „Vse, kar sem pisal, sem pisal iz ljubezni do slovenščine in iz ljubezni do Slovencev, vseh skupaj, kaker tudi vsakega posebej.“¹⁾ Kako zelo ljubi o. Škrabec slovenski jezik, pričajo tudi te-le besede: „Jaz sem želel od svojih gimnazijskih let nadalje, in to je bil edini cilj mojega jezikoslovnega prizadevanja vse do današnjega dne, da bi se naši knjižni slovenščini ustanovila edinstvena, čedna, pa ob enem čisto slovenska izreka, veljavna za šolo in javno občevanje olikanih stanov.“²⁾

O. Škrabec želi od srca, da se približamo po mogočnosti drugim slovanskim narodnostim, posebno Hrvatom, in se mej seboj podpiramo. Vendar ima pa tudi ta hvalevredna vzajemnost svoje meje. „Da bi mi odrekli se pravici pisati po zakonih slovenščine zato, da bi bili bližje Hrvatom, tega ne.“³⁾ Sami sebe in svojih pravic iz ljubezni do družih zaničevati ne smemo. Ostanimo v ljubezni, združujmo se v vzajemnosti, a ne sebi v škodo! „Hrvatje niso nigdar nas vprašali, ako so hoteli kaj prenarajati v svojem jeziku in svoji pisavi, in nigdar niso v tem oziru ničesar vkrenili nam na ljubo. Le mi bi se radi „približali“ vsem Slovenom. In vender sami vzderžujemo svojo literaturico; celo podpore dobivajo več Hrvatje od nas, kakor mi od njih. Zakaj torej tolikanj zaničujemo sami sebe?“⁴⁾

„Slovinci moji, bodimo možje in ne zamerjajmo si odkritoserčnosti! Ljubimo resnico, četudi ni namazana sè vsemi sladkimi besedami. Med in teržaške fige nas ne bodo rešile, resnica le nas more in resnična bratovska ljubezen!“ . . .⁵⁾ „Pravi vzrok pa, da ginemo, je po mojem prevérjenju to, ker sami sebe

in svoj jezik zaničujemo. To je tista lepa lastnost, ki nam ne dá priti do veljave in moči, ki nas bo tudi gotovo pokopala, preden bi bilo treba, ako se je za časa ne rešimo.“¹⁾ Tako je tožil že l. 1884. Mila tožba in prijazen, proseč opomin za vse malomarne Slovence!

Prava ljubezen do naroda se pa ne sme razodevati v žalostnem zdihovanju ali v ošabnem bahanju, ampak prava ljubezen dela. P. Stanislav je delal in še dela veliko za povzdigo in napredek slovenskega naroda,

„Cvetju z vrto sv. Frančiška“ je bil on glavni ustanovitelj in sodelavec, čez petnajst let že je pa listu tudi urednik. Veliko lepih, namenu lista primernih člankov je spisal zanj. Pred vsem pa kdo ne pozna njegovih temeljitih jezikoslovnih razprav — na platnicah „Cvetja“? Pa tudi drugod se je že prej pokazal temeljitega jezikoslovca. Takoj drugo leto svoje profesorske službe v Novem mestu je izdal učeno razpravo „O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi“ v „Letnem poročilu“ novomeške gimnazije leta 1870. O tem spisu se je rajni profesor Valjavec zelo pohvalno izrekel in hvalo mu mora dati vsakdo, posebno, če pomislimo, da je o težki stvari zelo temeljito pisal šestindvajsetletni mladenci, še preden je šel na vseučilišče. Tej razpravi je hotel pozneje še marsikaj dodati, pa dolgo ni našel urednika, ki bi sprejel jezikoslovno razpravo. Slednjič je priobčil nje nadaljevanje v „Soči“, katera pa takrat menda še ni tekla po sedanji strugi. Tudi za „Kres“ je spisal neko razpravo in parkrat se odlikuje njegovo ime v Jagićevem „Archivu“.

Končno je p. Škrabec z ozirom na to, da so tedanji slovenski listi njegova jezikoslovna dela nehvaležno odklanjali, in ni bilo upanja, da se ustanovi poseben list za jezikoslovje — začel rabiti za svoje razprave ovitek ali platnice „Cvetja“. Tu je razvijal in razvija še danes svoje jezikoslovne nazore gledé prave pisave in izreke v književni sloven-

¹⁾ Cv. V. 9. — ²⁾ Cv. XIX. 2. — ³⁾ Cv. VIII. 10.

⁴⁾ Cv. V. 3. — ⁵⁾ Cv. VIII. 2.

¹⁾ Cv. V. 4.

ščini, in o njegovih dokazih lahko rečemo, da jih znanstveno še nihče ni mogel ovreči.

* * *

Kakšni so nazori o, Stanislava o književni slovenščini?

On želi, da bi se naši književni slovenščini „vstanovila edinstvena, čedna, pa ob enem čisto slovenska izreka in pisava, ki bi bila veljavna za šolo in javno občevanje olikanih stanov.“ Gre mu torej za pravopis in za čisto izreko knjižne slovenščine.

Kako doseči eno in drugo? O. Škrabec piše tako-le: „Naš pravopis, znanstveni, kaker tudi vsakdanji, mora biti, če hočemo, da bo vreden tega imena, zgodovinsko-fonetičen... Podlaga pravopisu ima biti zgodovinsko opravičena izreka.“¹⁾ Toda izreka je po raznih krajih različna. Katera je torej prava? Kaj naj bo merodajno za knjižni jezik? O. Stanislav odgovarja: „Kar je od začetka našega slovstva t. j. od šestnajstega stoletja pa do zdaj povsod t. j. v vseh glavnih narečjih v navadi, to je pred vsem drugim kar se ne more in ne sme spreminjati, dokler naša slovenščina ostane, kar je, poseben slavenski jezik. Kjer pa gredó narečja razna pota, mislim, da se bomo po pravici držali tistega, ki je dosledniše ohranilo, kar imamo skupnega s staro slovenščino ali hervaščino... Sploh pa mislim, da v posameznih primerih nikaker ne bi bilo težko izreko in pravopis prav in za terdno določiti, samo da smo edini v principu. Kdor torej v resnici ljubi naš knjižni jezik, naj bi skušal pripomoči k sporazumljenju v načelnem vprašanju.“²⁾ Tega načela se drži trdno. Že l. 1880. je pisal: „Pravilo pravopisu ni etimologija temuč izreka — izreka nekega določenega časa in kraja.“³⁾ Čas pa je XVI. stoletje. „V pisavi nam velja fonetika XVI. veka.“⁴⁾ Nazaj ne smemo, zakaj: „Mi skušamo namreč jezik pisati, kakeršen je, ne pa, kakeršen bi po vkrepanju učenih jezikoslovcev imel biti, ali kakeršen

je mogoče da res bil nekedaj v svoji pred-literaturni dōbi.“¹⁾ „Ker mi ne pišemo stare slovenščine, zato se mi zdi, da imamo pisati tako, kaker se beseda izgovarja v novi slovenščini in sicer v nje zgodovinski dōbi. Trubar nam je mejnik, ki čezenj ne sezimo nazaj, ker se za njim ne vemo kje vstavljati.“²⁾ „Le izreka XVI. stoletja more biti podlaga našemu pravopisu in meja, čez katero ne smemo seči nazaj, ako se nočemo zgubiti v samovoljno prenašanje.“³⁾

Pa tudi naprej čez XVI. stoletje ne smemo. „Res je, da imajo pridige p. Rogerija marskaj za jezikoslovca spomina vrednega, vendar je ob njegovem času slovenščina že na današnji stopnji glasoslovnega razvitka, ne več na stopnji XVI. stoletja.“⁴⁾ Ravno tako tudi stara slovenščina ne more biti podlaga našemu književnemu jeziku. „Pri nas ne gre pisati *smijal* (nam.: *smejäl*) kaker so začeli neketeri, ki našo novo slovenščino po vsi sili na staroslovenska kopita nategujejo.“⁵⁾ Stari slovenščini dostojna čast, a ž njo naše kvariti ne smemo! „Stara slov. le imej svoje pravice; naši zato ne jemljimo njenih.“⁶⁾

Kakor pa je treba pravopis uravnati po izreki XVI. stoletja, tako tudi izreko samo. Škrabec piše: „Ali to XVI. stoletje, ako je tako imenitno za pravopis naš, ni li enako tudi za pravo izreko?“

Čas, na katerega se mora opreti ali bolje postaviti naša književna, naša edinstvena, izobrazena izreka in pisava, je potemtakem določen. Treba je določiti še kraj ali dialekt, ki mora biti podlaga književnemu jeziku. Raziskavanje o tem je pa nehvaležno delo. Toda kaj: končna sodba bodi objektivna, brez samoljubja, nepristranska, saj se tu ne gre za prednost tega ali onega kraja, ampak za splošno korist Slovencev. Tako je mislil p. Stanislav, ko je sprejel načelo: „Podlaga književni izreki je in mora biti dolenjski in notranjski dialekt, ne zato, ker domači dialekt tega ali tega, temuč prvič zato, ker je ta dialekt temelj naše književne sloven-

¹⁾ Cv. XVII. 7. — ²⁾ Cv. XVII. 7. — ³⁾ Cv. I. 2.
⁴⁾ Cv. III. 1.

¹⁾ Cv. II. 6. — ²⁾ Cv. II. 7. — ³⁾ Cv. XII. 5.
⁴⁾ Cv. III. 5. — ⁵⁾ Cv. III. 9. — ⁶⁾ Cv. VII. 2.

ščine, ta izreka ji torej takorekoč prirojena, drugič zato, ker so v tem dialektu razni slovenski glasovi po spričevanju domačih kakor ptujih jezikoslovcev najrazločnije ohranjeni. Ali nevglaženosti in preproščine se mora znebiti in tu stopijo ostali dialekti v svoje pravice . . . Ne hrepenim in ne iščem, kako bi brez ozira na druge le kranjščino posadil na prestol.“¹⁾ S tem načelom pa družih dialektov ni zavrgel; tudi ti vsi imajo svoje pravice, samo da se ne upirajo splošnim pravilom zapadnega narečja. Zato piše: „Brez škode pripuščamo, da se nam knjižna slovenščina v posameznih rečeh opira na druga naša narečja, kaker štajersko ali prekmursko, samo da s tem ne pride v nasprotje s katerim občnim zakonom kranjskega narečja, ki ji je prava splošna podlaga.“²⁾

To je torej temelj, na katerem stojé vse jezikoslovne razprave o. Stanislava, temelj, na katerem sloni novi Pleteršnikov „Slovar“ in Levčev „Pravopis“.

S tega stališča se ozira učeni jezikoslovec na pisavo in izreko naše slovenščine, s tega stališča zasleduje napake in nedoslednosti tu in tam.

Poglavitna napaka, zoper katero se ne prestando bojuje, je izreka trdega *l* za čisti *l* namesto kratkega *u* ali angleškega *w*.

Zakaj zahteva za trdi *l* izreko *w* ali *u*, pove sam, ko piše: „Da pa zahtevam za omenjeni *l* izreko (angleškega) *w*, to je zato, ker se mi zdi, da stare izreke XVI. stoletja v tem primeru ne moremo več vpeljati, ker nam je glas poljskega *ł* (trdega *l*) tako iz navade prišel, da ga večina tako izobraženih kaker priprostih naših Slovencev gotovo ne zna izgovoriti; čisti *l* . . . pa je v tem primeru neslovanski“³⁾ kar je o. Stanislav dovolj jasno dokazal s stališča vseh slovanskih jezikov.⁴⁾ Zato je mogel zapisati besede: „*ł* (trdi *l*) izgovarjati za *l* pred soglasniki in na koncu ni pravilno, ker zakon našega jezika zahteva, da ga izgovarjamo ko *u* ali *w*.“⁵⁾ — Ko so mu gotovi ljubitelji eljanja nasproti postavili

nekaj ugovorov, se je obrnil o. Stanislav do dr. Jan Baudouin de Courtenay-a, zdaj profesorja na krakovskem vseučilišču, ki je med Slovani prva avtoriteta v fonetiki, češ: kako on misli o prepornem vprašanju. Le-ta je odgovoril popolnoma v zmislu o. Stanislava, potrdil vse njegove dokaze in še pristavil v pismu: „Vi . . . in ravno Vi morate imeti v takih vprašanjih odločilni glas — naj si tista ‚gospôda‘ izmišlja, kar jej ljubo in drago . . .“ „Sè stališča slovanstva je torej sodba izrečena, in ta je odločna o *s o d b a* mladoslovenskega ‚eljanja“¹⁾ pristavlja o. Stanislav,

Druga stvar, za katero se o. Stanislav že ves svoj čas svojega strokovnjaškega delovanja poteguje, je pisava in posebno izreka slovenskega polglasnika t. j. glasu, za katerega nimamo posebnega znamenja in ni *e*, kakor ga navadno pišemo n. pr. v besedah *ves, pes, tema, bezeg*, ampak je glas, ki nima z *e*-jem nobene zveze; bližji je glasu *a*, kot *e*, kar se v besedah *smert, pert* i. dr. jasno čuti; zato so ga mnogi, in tudi Škrabec ga je dalje časa pisal s prevrnjenim *e*, dasi ga sedaj v navadni pisavi piše vedno z *e*. Ne izgovarja se kot *e*; ampak ta glas se dela v ustih tam, kjer *a*, in se „kar se dá na kratko in brez natezanja“ izgovarja. Natančnejši pouk o tem, kako se izgovarja in kje stoji ta polglasnik, dobi vsakdo v „Cvetju.“²⁾

Vrh prave izreke polglasnika pa terja, da se izrekajo pravilno tudi samoglasniki vsak po svojem glasu in naglasu. Vsakdo dobro vé, da nima vsak *a* ali *e*, ali *o* povsod istega glasu; kaj družega je *dan* (Tag) in *dan* (gegeben); *pot* (Schweiss) in *pot* (Weg) itd., in dobro je znano, da ima vsaka beseda svoj posebni naglas. Da pa moremo vedeti za mero glasu in določiti pravi naglas, zato je o. Stanislav po daljšem premišljevanju izbral gotova znamenja za glas in naglas, ki nam natančno povedó, kdaj imamo glas kratko, kdaj dolgo izgovoriti, kdaj zategniti, kje in kako besedo poudariti. Za edinstvenost

¹⁾ Cv. V. 2. — ²⁾ Cv. II. 11. — ³⁾ Cv. III. 5.

⁴⁾ Prim. Cvetje III. 5; VIII. 12; IX. 1, 2; XVII., XVIII. in dr. — ⁵⁾ Cv. VIII. 12.

¹⁾ Cv. XVII. 12. — ²⁾ Cv. X. 1. itd.

književne pisave in izreke so po njegovem znamenja neobhodno potrebna. Seveda ne zahteva, da bi jih pisali v vsakdanji pisavi, pač pa bi jih morali pisati v knjigah, ki imajo namen slovenščino učiti, kakor so slovnice, slovarji, jezikoslovne razprave in enake šolske in znanstvene knjige. Taka pisava bi olajševala pouk učencem in učiteljem, pa tudi tujcem, ki bi se hoteli učiti slovenščine.

Iz vsega tega lahko posnamemo, zakaj piše o. Stanislav v tujih besedah *l* s topljenim *lj*. Po prej povedanem načelu o trdem *l*-u se mora ta izgovarjati za *u* ali *w* pred soglasniki in na koncu besede. V tujih besedah bi narod tudi izgovarjal *u* ali *w*, ako bi bila beseda vdomačena; ker pa ne kaže uvajati te izreke, zato je treba pisati dotične besede s topljenim *l*, za katerega ima Škrabec znamenje *lj*, ki ni dvojen glas *l + j* ampak enoten glas, kakor ruski mehki *l*.

Doslednost zahteva, da pišemo polglasnik povsod, kjer ga imamo v izreki. Imamo ga tudi pred sonantnim *r*-om, torej ga je treba pisati tudi v besedah *smert*, *vert* itd, kakor ga pišemo v: *pes*, *ves*, *volk* in drugih enakih. Ravno tako piše Škrabec: *kaker*, *kamer*,

česer, *čeger*, *čemer*, *nikomer* itd., ker je *e* na koncu znamenje polglasnika in ne čistega *e*. Isto velja za predlog *s*, kateremu pridevlje polglasnik pred *s*, *š*, *z*, *ž*, *vs*, *vš*, *vz*, *vž*, kjer se v resnici mora izgovoriti n. pr. *sè* sestro.

Gledé tujk ne moremo reči, da jim je prijatelj, vendar tudi ne prehud sovražnik. Dokler je mogoče, rabimo domače besede, v sili si smemo pomagati tudi s tujo, samo da je dotičniku, ki jo bo bral, razumljiva. Še celo bolje je rabiti tuje, kakor pa napačno domačo n. pr. v „Češčenamariji“ *žegnan*, mesto napačne *blažen*, dokler se po postavnem potu ne vpelje prava prestava *blagoslovljen*.

Vsa ta načela in te nazore gledé izreke in pisave književne slovenščine, kakor tudi še mnogo drugEGA je o. Stanislav razpravljaj na platnicah „Cvetja“. Želimo, da bi jih izobraženi Slovenci pridno prebirali in ž njimi sebe in svoj jezik okoristili. — Učenemu o. Stanislavu, čigar življenje in delovanje smo tu le površno načrtali, pa dodeli Bog, da bi še dolgo vrsto let deloval svojemu redu v ponos, svojemu narodu v korist, vsemu Slovanstvu v čast!

Mir mi dajte! . . .

Mir mi dajte, mračne sanje!
Jaz naj hodim boljšo pot,
rad bi našel mlado v e r o,
da bi dvignil spet perot

in dosegel mlade čase,
vse nedolžne, mlade dni —,
da bi u p a n j u pogledal
rádostno v solznè oči . . .

Mir mi dajte, zli duhovi!
Jaz bi ljub il, ljub il rad
s tistim ognjem, s tisto dušo,
kot sem ljub il tistikrat,

ko mi sklepala ročice
srečna mati je zvečer:
— Angel naj nad tabo čuje!
šepetala venomer . . .

Mir mi daj, zvijačni satan!
Ah, poznam ta tvoj smehljaj —:
na obrazu zorne deve
vabiš k sebi me skrivaj.

K v e r i, u p a n j u, l j u b e z n i
duša moja hrepeni,
da bom mogel svoji majki
mirno zreti spet v oči.

Jožef Bekš.

Trtje in povrtje.

More matter, with less art.
(Shakesp. Haml. II. 2.)

5.

Ne doktor ne profesor nisi,
pa še pisariš, diletant! —
jezlja nad tvojimi se spisi,
naočnike ravna pedant.

— Affirmo hoc et istud nego ...
Conclusionis haec est vis,
da svojega ugleda tego ¹⁾
potisne pod ocene spis.

In krog in krog ocena roma
in priča zboru vseh duhov:
Dokaz je doktorska diploma,
razlog — profesorski naslov.

6.

Saj nič ne rečem, saj pravim samó:
Ti enkrat ustvari nam lepo dramo,
in ako na odru uspevala bo,
za vedno jo potlej radi imamo.

A če se v gledišču vsem zehalo bo,
in ti boš sedel v intendantski loži,
kar pusti pero! . . . Pa nikar me ne toži —
saj nič ne rečem, saj pravim samó.

7.

Nemilo sem bil nekoga prijel
zaradi majhnega pesmotvora
odkritosrčen, zavesten, vesel —
A kakšna je bila moja pokora!

Kot ranjen lev je groznó zatulil,
kot lačen gosjak široko zavpil,
kot rak je debelo oči izbulil,
da bi jih s palčico lahko odbil!

8.

Ne govôri
o rozpôri
svojega rodu!
Kjer prepirata se dva,
tisti preje se poda,

kdor je bolj željan miru
in menj veden, kaj je res ...
Kadar se upehata,
naj samá odnehata,
ali pa naj pride tretji vmes!

9.

Kdaj pesmi naj svoje objavim?
Nesretniče pevče! jaz pravim.
Če pesmi prezgodaj razpošlješ po sveti,
vsi: — Nonum prematur in annum! velé ti.
Če nonum in annum jih piliš
in tešeš in gladiš in miliš,
velé ti, da krpaš in kuješ . . .
Nikdar ne izdaj jih, čuješ? —

10.

Ah, moja duša, lahko si vesela!
Res včasih te greh zapeče,
a vselej ti svet na pomoč priteče:
— E kaj, saj to vse kri dela . . .

Anton Medved.

¹⁾ Tega = teža.

Na odru življenja.

Drama v štirih dejanjih. — Spisal Anton Medved.

Drugo dejanje.

Dom Vilanovih.

(Soba kakor v prvem dejanju. Na ozadnji steni visita dva venca s trakovi, na stranski steni lavorjev venec. Na majhni mizi šopek in velika rdeča roža z belim lističem.)

Služabnica (prinese zavoj in molče odide.)

Vilanov (odvije zavoj). Kaj bi bilo to? (Pokaže se skupina treh Muz: Talije, Melpomene in Terpsihore.) Ah, to je krasno! (Ogleduje kip od vseh strani.) To je bogat dar! (Ogleda se tudi po vencih in po šopku. Vzame rožo in zdaj šele zapazi drobno pisemce priveseno.) Glej, tega niti nisem bral. (Odpre in bere.) „Hranite to rožo kot simbol tihe, globoke ljubezni do Vas.“ Kdo je to pisal? (Premišluje.) Tega se pač spominjam, kdaj je roža prišla na oder; a odkod, od katere strani? (Odtrga pisemce in ga shrani; rožo pa vtakne v vazo in jo zalije z vodo.) Pa kaj je vse to! (Kakor bi ga bolestna misel ranila.) Kaj ti darovi, ta priznanja! Pridi, Matilda, pridi in povrsti poljubuj vence, šopke, Muze! Ha! Saj vem, zdaj vem, da si ljubila mojo slavo, mojo glorijsko, moj nimbus! Glej, tu strmé nemi svedoki name — —

Služabnik (Horebskega). Tu Vam odgovarja moj gospod. (Mu izroči pismo.)

Vilanov. Gospod Horebsky, kajneda? Prav, prav! Le malo počakaj, da tudi jaz še enkrat odgovorim. Takó. (Sede k mizi in zapíše nekaj kratkih besedi.) Ná, nesi! (Služabnik odide. Vilanov stopa nekaj hipov semtertja; potem se začne glasno smejeti.)

Amalija (s časniki in pismi). Moj Bog, kaj pa ti je, Ivan? (Položi časnike in pisma na mizo.) Ti se smeješ, kakor bi blaznel.

Vilanov. Ali naj se jokam?

Amalija. Čemu si se pravzaprav smejal?

Vilanov. Pravzaprav samemu sebi. — Veste, mamica, Horebsky mi je napovedal dvoboj.

Amalija. Jezus, Marija! (Ga prime za roke.) In ti —?

Vilanov. In jaz sem ga sprejel — —

Amalija. Ivan, Ivan! Kaj pa misliš! Ali ne veš, da je bil Horebsky častnik, ki zna sukati orožje? Ti si izgubljen! (Vije z rokami.)

Vilanov. Počakajte vendar, da Vam natančeje povem.

Amalija. Torej —

Vilanov. Horebsky me je pozval na dvoboj. Odgovoril sem mu, da ga sprejemem, samo da jaz določim orožje in pogoje. On je bil zadovoljen.

Amalija. In kakšno orožje si volil?

Vilanov. Top ali kanón — na dva koraka razdalje — in jaz streljam prvi. Ha, ha!

Amalija (ga udari rahlo.) Veš kaj, Ivan, malo prehudomušen si pač. (Potem skrbljivo.) Vendar se bojim, da bi ti tudi ta odgovor utegnil škodovati. Saj veš, kaj so častniki.

Vilanov (razvnet). O, prav dobro, mati. Sploh pa: Kdor časti išče, on je že nima. Kdor pa hoče svojo čast rešiti s pretepom, ne zasluži imena častnik.

Amalija. Zmaščeval se bo po drugem potu nad tabo, morda celo zavratno. Uh, ta njegov pogled —!

Vilanov. Saj imam samokres. (Pokaže na steno. — Seže po pismih.) Kdo piše?

Amalija. Ah, saj veš! Ta-le pisava je gospe Moltonove. Kaj neki piše?

Vilanov (odpre pismo in bere:)

„Gospod Vilanov!

Danes popoldne Vas nekoliko obiščem. Upam, da Vas dobim doma in da Vas ne bodem preveč motila. Namen obisku: Oštejem Vas nekoliko, pa ne prehudo. —

Ida Molton.“

Amalija. Jojmene! Pa kar nič nisva pripravljena. (Se ogleduje po sobi.) Kaj je storiti?

Vilanov. I, kaj! Nič. Saj ni bila prvič pri nas. Omikana dama, kakor je ona, se pač malo briga za zunanosti.

Amalija. Vsaj za kako kavo ali čaj se moram pobriniti, za kako pecivo, ali . . . (Odide hitro iz sobe.)

Vilanov (sede in začne prelistavati časnike. V nekem časniku zagleda pozoren oceno svoje novejše drame. Bere šepetaje, potem razburjen na glas:) „Včeraj se je uprizarjala nova drama Vilanova ‚Na razpotju‘. Kakor nas je vzveselila mnogo obetajoča anonsa, tako nas je razočarala predstava. Vilanov spada namreč med one dramatičke, kateri mislijo, da je vsako leposlovno delo brez veljave, če nima moralne tendencije. Res, da ni manjkalo živahnega odobravanja in frenetičnega ploskanja. Ali premisliti je treba, kdo je odobral ponesrečeno dramo s ploskanjem, kdo prihaja dandanašnji v gledališče. Dijaki, kateri pred barvitimi igralkami pozabijo, koliko je vredno bistvo igrane pieče. Dame, katere se po tri ure pripravljajo pred zrkalom doma na gledališki užitek. Blaziranci, katerim služi dvozor več kot solidna razumeva. Odposlanci posameznih političnih in znanstvenih listov, kateri ne smejo preskočiti praga iz hrama ‚captationis benevolentiae‘. Neodoljivi častniki, in tako dalje. — Mi se danes nočemo pobliže dotekniti vsebine cele drame, to si prihranjamo za bodočo številko. Rečemo samo toliko, da hvala, ki kurzira po mestu, ni opravičena. Gospod Vilanov je spreten kompilator, ne pa samoroden avtor.“ (Odloži list in vzklikne:) Matilda, prav imaš, da me ne ljubiš! Jaz nisem samoroden avtor, temuč kompilator!! . . . (Vzame drug list in bere nagajivo na glas:) „Na razpotju“. Drama v štirih dejanjih. Spisal Ivan Vilanov. Založila in izdala bukvarna Melas. 8°. 248 str. Most, 18. . . — Ta najnovejša drama, ki se je včeraj v mestnem gledališču igrala, ni kaj posebnega, dasi so bila vsa naznanila silno pompozna. Tudi originalna ni. Spominja očitno na Silvio Pellicovo tragedijo ‚Francesca di Rimini‘.

Želeli bi od Vilanovih dram več dejanja in manj refleksij.“ (Odloži zlovoljen lista, potem pa ju vrže v koš). Take ocene so dejanja, ki vzbujajo refleksije! — —

Amalija (pride naglo. Važno.) Ivan! Čudovita novica! Koranka je bila zdaj pri meni v kuhinji in je pravila, da Zober v kratkem napove konkurz, ker je sila zadolžen.

Vilanov. Kako pa ona to ve?

Amalija. Saj ti je vendar znano, da je njen sin knjigovodja pri Zobrovi tvrdki. In njega je kar odpustil od službe. — Ivan, kaj bo zdaj z Matildo? Horebsky jo je snubil samo zaradi denarja. In tega ni!

Vilanov. Zober pa mu jo je pustil tudi samo zaradi denarja, ki ga Horebsky bržčas tudi nima.

Amalija. A pomisli teto Moltonovo!

Vilanov. Saj ne veste, kaj ona misli. Ha! Meni je nazadnje vseeno!

Ida Molton (vstopi z mirno grandeco. Ponudi roko Vilanovemu, katero on poljubi; potem seže v roko tudi Amaliji). Gospod Vilanov, prišla sem Vas oštet, kakor sem Vam dopoldne naznanila.

Vilanov. Milostna, prosim, sedite! (Ji ponudi stol.)

Ida (sede). Zakaj ste se počeli ogibati mojega doma? Ali menite, da ga je zapustil Radegost?

Vilanov (Amaliji). Mamica, sedite!

Amalija. Oprostite, gospa, moram iti v kuhinjo, da kaj pripravim. (Odide.)

Vilanov. Zadnje čase sem živel burno. Nisem se znal vesti umirjeno in trezno. V takem položaju je najboljšje, da je človek doma sam. Sicer pa mislim, da moja družba ni tako pogrešljiva. Hm! Slovstveniki smo zijaki ali pustuhi — (Se smeje.)

Ida (ga udari rahlo po roki). Govorite resno! Vi ste bili, ne tajite, in ste morda še — zaljubljeni . . . Ah, in to nesrečno! Ravno danes je minilo dvajset let, odkar je moj soprog umrl. Kako sem ga ljubila! (Se zamisli.)

Vilanov. Kolikor ga iz njegovih spisov poznam, je moral biti zelo domisel in blagosrčen.

Ida. Preidiva k Vaši ljubezni! Zakaj Vam Zober ni dal svoje hčere?

Vilanov. Ker sem berač!

Ida. Nehvaležni ste, če se imenujete berača. Ali res dandanašnji (vstane in ognjevito pogleda), ali res duševno bogastvo nima nobene cene več!?

Vilanov (s trpkim posmehom.) Menda že ne. Pregovor pravi: Cena nima loja. Toda, apropos, odkod, gospa, Vam je znano, da sem ljubil in snubil Matildo?

Ida. Saj celo vem, da Vam je tekmeč Horebsky napovedal dvoboj. Vi ga gotovo niste sprejeli in prav je bilo. Mimo tega pa mi je sam Zober vse povedal. Ali bi Vi mogli Matildo še ljubiti, ko bi Vam ona rekla, da Vas ljubi?

Vilanov. Milostna! Prosim Vas, jaz ne ljubim problematične ljubezni...

Ida. Lepo Vas prosim, gospod Vilanov, zakaj se branite mojih darov? Ne mislite vendar, da bi se moje spoštovanje do Vas moglo manjšati, na primer — proporcionalno z darovi. Moj rajni soprog mi je mnogokrat rekel: — Ako umrjem jaz pred teboj, rabi denar po mojem namenu. In on je bil slovstvenik s celo dušo. Veste li, kaj hočem s tem reči?

Vilanov. Ah, zdaj je vse proč! „Ak' bi živela vekomej, kar si mi b'la, ne boš naprej!“ Tako lahko govorim Matildi z največjim pesnikom slovenskega naroda. (Vstane in vneto in važno govori.) Ona ni ljubila mene, razumejte, milostna, ni ljubila moje osebe; nji je bila le moja slava sladka laska. Jaz pa koprnim v brezdanji globočini svojega srca po tihi, vdani, nesebični ljubezni. In mislil sem, da jo goji do mene Matilda, najsi je tudi včasih vse njeno vedenje cikalo na ljubohlepnost in otvalnost — — Pa čemu se razvnamam!

Ida. Morda Vam pa gori še v kakem srcu toliko željena ljubezen? Kaj veste!

Vilanov (vstane, vzame iz vode rožo, jo pokaže in prebere pisemce, ki ga je imel v žepu). „Hranite to rožo, kot simbol moje tihe in globoke ljubezni do Vas.“ — To rožo sem dobil včerej v gledališču. Iz katere roke,

ne vem. Ali mogoče je, da me ravno bitje, ki mi je dalo to rožo, v resnici ljubi kakor želim. (Spravi rožo in pisemce na prejšnji mesti.)

Rado (pride razburjen, seže v roke Moltonovi in Vilanovemu). Škandal! Ali ste brali oceni svojih dram v „Novostih“ in v „Bratskem geslu?“ Škandal!

Vilanov. O bral! Bah, menim se!

Rado. Ali pa tudi veste, da jaz vem, kdo je spisal ti oceni? Dva najeta recenzenta! Eden izmed njiju dela ob Novem letu po dvoje voščilnih pesmi za dimnikarje, eno za dve, drugo za tri šestice. Ni, da bi govoril! Neka Podkvar sta in Malomal.

Vilanov. In kdo ju je najel?

Ida. Sramota! Tudi jaz sem brala oceni.

Rado (hoče že povedati. A kakor bi se nečesa spomnil... Spomni se namreč, da je Horebsky stričnik Moltenove). Kaj do tega!

Vilanov. Torej Malomal zahteva od mene več dejanj nego refleksij! Podkvar je sit sleherne tendencioznosti v drami.

Rado. Seveda, komur je tendencija isto, kar vodilna ideja, koncepcija isto kot snov, jezik isto kot zlog, kritika isto kot zabavljanje, no — takemu podkvarju pač ni zameriti!

Ida. In vendar, kdo ju je najel, gospod Rado?

Vilanov. Dejte, povejte nama še to!

Rado. Povedal bom, a milostna, skoro se bojim, da bi se dobrotnici našega gledališča, kakor ste Vi, ne zameril, ker...

Ida. Gospod intendant —!

Rado. Egon Horebsky, zasebnik.

Ida (vstane). Gospod Rado, veste li pozitivno, da je najel ta dva recenzenta moj stričnik, Egon Horebsky?

Rado. Pozitivno.

Ida. Veste li tudi, zakaj in čemu?

Vilanov. To vem jaz. Ker mu je moja pisateljska veljava trn v peti in ker se boji zaradi svoje izvoljenke! Ali ne slutite, gospa? —

Rado. Bežite, bežite! Brigajmo se za naše ocene! Dejanja, ki imajo privlačno silo, so dandanašnji ta-le: poetiško utemeljena

tatvina, skriven konkubinat, umor, dvoboj, davljenje na odru, da stopajo oči po račje iz očičča, rokovnjaško pohajanje z lascivnim petjem, itd. Kar je družega, je vse sama refleksija — —

Ida. Vi ste pesimist, a velite pravo!

Horebsky (kar pribesni v sobo, ne da bi se ozrl na Moltonovo in na Rada, ali ju pozdravil. Vilanovemu kričeče.) Ničemnik! Vi se drznete tako odgovarjati mojemu častnemu povabilu na dvoboj?! Tako odgovarjajo — smrkovci. Zaslužite klofuto!

Vilanov (navidezno mirno.) Gospod Horebsky vpije lahko doma, pri meni ne! Glejte, da se oddaljite tako hitro, kakor ste pribesneli, sicer bi moral svoje roke oskruniti z Vašimi pomadiranimi zalizci.

Horebsky. Kaj? (Zavihti roko, da bi udaril Vilanovega za uho.)

Vilanov (odskoči in hipoma sname nabasan samokres s stene in ga drži pred Horebskega prsi). Od mene! Sicer imam pravico ustreliti.

Ida. Gospod Vilanov! Umirite se, lepo Vas prosim! (Stopi junaško med oba.) Vpričo gospoda intendanta Rada in pesnika Vilanovega slovesno izjavljam, da ste Vi, gospod Horebsky, z današnjim dnem od mene povsem razdedinjeni, a da bo moj glavni dedič gospod Vilanov. (Rado čestita molčé Vilanovemu.)

Horebsky (obrne možko hrbet). Vaš stiskani, plesnivi denar, milostna (ironično) gospa teta, je zame — briga deseta. Ha, ha! (Odide).

(Zavesa pade.)

(Dalje.)

Na sneženih krajih.

V takih nočeh, ko se na nebu svetijo zvezde, ali na zemlji	biserni sneg: v takih nočeh moje željé, kakor začarane,	rade iz prs bi mi vzele srcé . . . Pa ne vedó: Vsakemu srcu	v lastnih je prsih, dasi tesnó, vendar najdražje, vendar ljubó . . .
---	--	--	---

*

Da sem snežec, jaz nikoli ne zapal bi borne kože! Ah, pogledjte: Drva v hosti,	hosta v snegu, v mrzli sobi deca joče! . . . Ah, povejte: Ali takim bridkim srcem	še živeti je mogoče? — — — — — Da sem snežec, jaz nikoli ne zapal bi borne kože!
--	---	--

*

Bela veja, črni vran, jasno vreme mrzel dan! — Mož se pelje na saneh: v žepu krone, v licih smeh . . .	Bela veja, črni vran, jasno vreme, mrzel dan! — V snegu drsa siromak: v žepu tema, v licih mrak . . .	Bog nam daj še dosti let, ko tako je pisan svet! Bela veja, gladni vran, jasno vreme, mrzel dan . . .
---	--	--

Silvin Sardenko.

Do zmage!

Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.

XXVIII.¹⁾

Vseučiliščnik na počitnicah. — Sestanek bivših „pobratimov“.

Babino polje, dne 25. julija 188...

Ljubi prijatelj!

Počitnice! Zopet uživam zlate počitnice, zopet tu pri svojih dobrih roditeljih, ki sta se me takó nepopisno razveselila, ko sem po skoro enoletni odsotnosti, bivajoč tam v daljnem cesarskem Dunaju, prvič zopet prestopil prag rojstne hiše. Mati je bila uprav v veži in je lupila krompir, ko vstopim. Od iznenadenja in veselja je zavpila: „Ježeš, naš Ivan!“ Izpustila je pipec iz rok in krompir in lupine iz naročja ter si hitela s predpasnikom brisati roke. Jaz pa sem ji hitro stisnil desnico, češ: „Čemu si brišete roko, mati? Mar ménite, da se sedaj sramujem vaših žuljev?“ Solze veselja so ji zaiskrile v očeh.

V tem je prišel tudi oče. Malobesedno, a iskreno sva se pozdravila.

Materino oko je takoj zapazilo na meni bistvene izpremembe: da sem na Dunaju zrastel, nekoliko shujšal in da nosim — brčice... No, pa tudi jaz sem zapazil izpremembo: da očetu leze srebro v lase, materin obraz pa da je čimdalje resnejši...

Sicer pa ni bilo časa za različna opazovanja, kajti dobra mati je takoj vedela, s čim se zapažijo upadla lica. Nalašč so hranili še od božiča sèm pleče —; to je prinesla dobro prekajeno, iz podstrešne sušilnice ter vrgla v lonec. Skratka: ponovila se je slavna idila Filemona in Balcide, kakor jo popisuje Ovid, ko je bil namreč k njima prišel sam nebeški — Jupiter.

Tudi z mlajšimi sinovi in hčeramí svojega očeta sem se hitro bogosprimil. Sicer pa jih

skoro polovico manjka: ta je pri teti, oni se uči v trgu za čevljarja, tretjega so dali nekemu trgovcu, da se pri njem izmodri za trgovca itd. V enem letu, pa cela — secesija iz hiše...

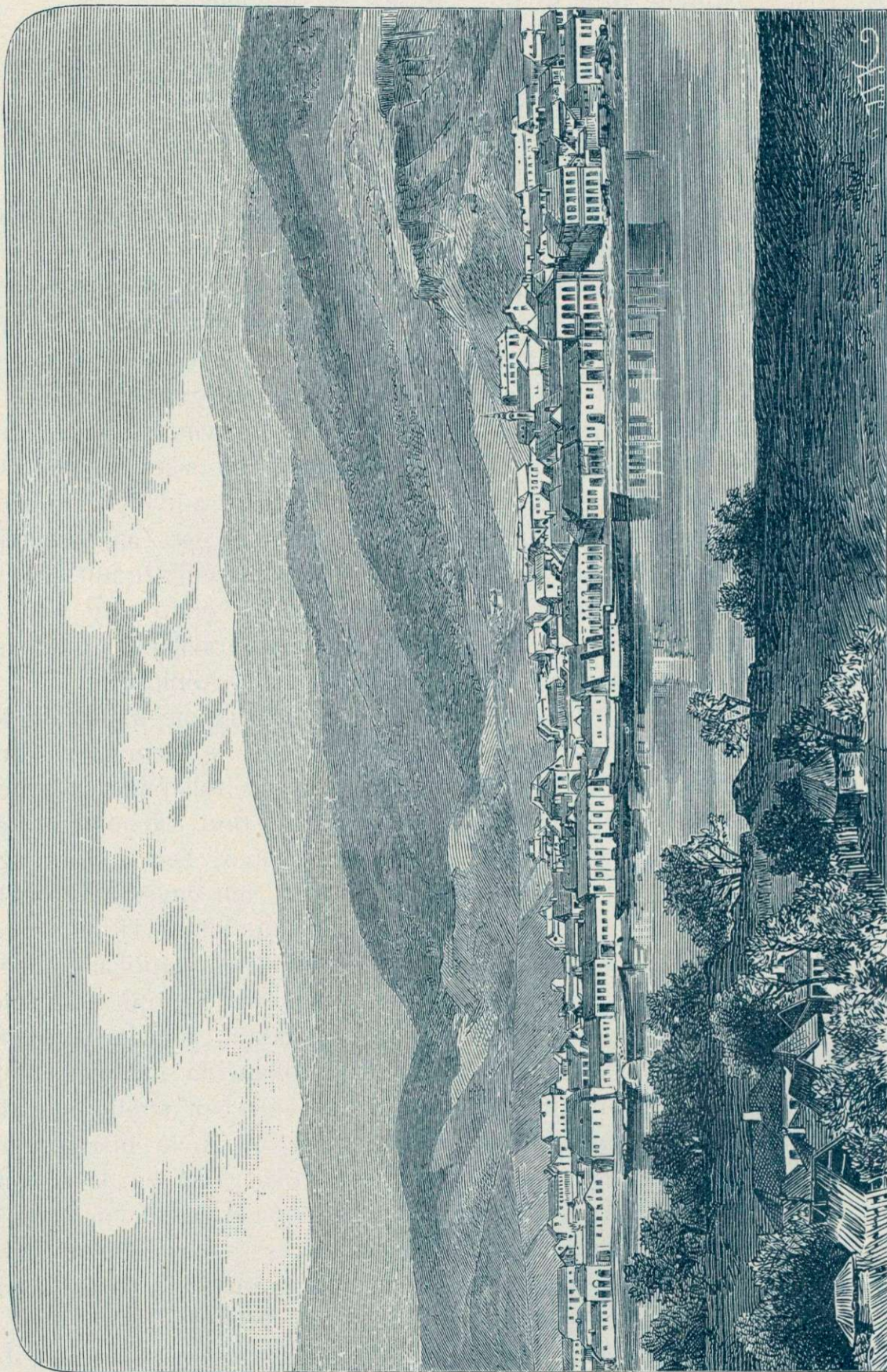
In sedaj uživam počitnice v tem preljubem Babinem polju...

Vem sicer: sto vprašanj imaš na jeziku — toda počakaj! „Amor bene ordinatus incipit ab ego“ — in takó poslušaj najprej mojo izpoved: da sem namreč zopet enkrat popolnoma — srečen. In zakaj? Moje „notranjsko“ dobiva po tisti soteski, ki se ji pravi goltanec, zopet reden dovoz — com meatus, kakor bi rekel Cezar — vseh za življenje potrebnih reči, in kar je pri tem prvo in zadnje — zastonj! Na Dunaju bi človek skoro pozabil, kaj pomeni ta lepa beseda „zastonj“... Saj še „na pósodo“ skoro več ne poznajo ljudje tam po velikih mestih! Če pri nas v Babinem polju zmanjka pri hiši kruha, gremo kar k sosedovim, pa ga dobimo; in ko pri nas pečemo, ga vrnemo brez obresti. A na Dunaju? Meniš li, da boš dobil hleb kruha na pósodo pri sosedu? Tam soseda sploh ni... Tako neverjetno dobro se godi sedaj mojemu „notranjskemu“, da niti ne mislim na to, kakšni dnevi so se približali, namreč — pasji dnevi. Da, pasji dnevi! — Pasji dnevi so bili na Dunaju po zimi, in za marsikaterega slovenskega dijaka tudi drugod... A zdaj v počitnicah, ko je vse domá, sedaj so b à t n i — horribile auditu et scriptu, ne?! — dnevi, če pomislimo na rek: Enkrat s psòm, drugič z betòm! Ne, v tem oziru se popolnoma strinjam z največjim nemškim humoristom, Jean Paulom, ki v uvodu k svojemu „Egidiju Cebedeju Konitu Fixleinu“ piše, da bi z veseljem po-božal še celo mrtvaško glavo onega moža, ki je iznašel velike ali kanikularne počitnice (kanikularne, ker so včasih trajale samo štiri tedne — pasjih dni). In dalje trdi isti pisatelj:

¹⁾ Glej lanski letnik.

— Tiste dni ne morem iti na izprehod, ne da bi mi prišlo na misel: Sedaj se bodo vzravnali krivi hrbti tisoč in tisoč dijakov, in po-

Dà, res prekrasna iznajdba! Brez ovinkov bi trdil, da so počitnice največja, najpametnejša in najkoristnejša iznajdba človeškega

Oršova.

potni zveženj leži že zadrnjen pred njimi; in sedaj bodo mogli vsaj iskati to, kar ljubi njih duša — metulje ali „koreninice“ števil in besed ali zelišča ali pa svoje — rojstne vasi.

uma. In zlasti počitnice vseučilišnikove! Kaj si moreš misliti lepšega na svetu! Iz velikega življenja prideš za dva, tri mesece v malo življenje. Koliko zanimanja zbudi

tvoj pojav v celi okolici! Če je gimnazija za sina modric dôba klasicizma, so pa vseučiliška leta dôba romantike. Koliko doživi vseučiliščnik o počitnicah, koliko junaških podjetij, koliko zmag! Nobene povesti, nobenega romana ne poznam, kjer bi bil glavni junak mlečnozob gimnazijec . . . Zdaj pa poglej vseučiliščnika! V najlepših povestih in romanih so vseučiliščniki glavni junaki. Dokazov ni treba iskati daleč. Ali ni v „Desetem bratu“ glavni junak vseučiliščnik Kvas? V romanu: „Med dvema stoloma“ zopet glavni junak vseučiliščnik Nikolaj Kolodej? Istotakó Stritarjev „Zorin“? Ali kdo je glavni junak „Svetinove Metke“? In kaj šele v drugih slovstvih! Pa čemu navajati zglede? O tem predmetu, namreč „Vseučiliščnik na počitnicah izrabljen od pisateljev“ — bi se dala napisati cela knjiga, ki bi ne bila najnezanimivejša. Kaj bi dognala statistika o vplivu počitnic na vseučiliščnika, to pustimo za enkrat vnémar! Za sedaj bodi pribíto samo, da smo vseučiliščniki, skoro bi rekel, nekako najinteresantnejši ljudje, in to v aktivnem in pasivnem pomenu, t. j. ker prinašamo med ljudi zanimivost, pa tudi sami uživamo zanimanje. — Sicer pa ti že naš preprosti narod pové, kakó visoko čísla vseučiliščnika. O gimnazijcu pravijo: „V latinske šole hôdi“; vseučiliščnik pa je vse kaj drugega: „On študira za dohtarja na Dunaju“; „on študira za tistega, ki druge uči v latinskih šolah“; vseučiliščnik „bo nemara še bolj učen, kakor pa naš gospod župnik . . .“ Sicer pa treba pri tem poglavju brati tudi Ogrinčevo „Pismo Ošpete Skomrahe ta Janezastemu Skomrahu, ki na Dunaju za dohtarja štedira“.

No, da je ta naš stan v takó visokih číslah, res ni čúda. Kaj nam mar ni odprt ves svet? Ko smo se minule dni poslavljali na Dunaju drug od drugega in si stiskali roke, so se slišale jako znamenite besede.

„Kam greš ti, Tone, na počitnice?“

„Na Češko za domačega učitelja k grofu X-u.“

„In ti, Lojze?“

„Na Poljsko, za domačega učitelja h knezu Z.“

„Ti pa, Groga?“

„Moj gojenec gre za dva meseca v Pariz, in jaz ga spremim.“

„In ti, Jože?“

„Z mojim gojencem bodeva potovala okoli sveta . . .“

Oj Koseski, kakó prav si imel tedaj, ko si vpraševal: „Kdo je mar?“ — in ti je donel vedno in vedno edini odgovor: „To je slovenski oratár“ — ali nekoliko izpremenjeno: „To je sin slovenskega oratarja!“

Takó „ponižnih“, da se o počitnicah namreč „ponižajo“ ter obiščejo svojo ubožno domovino, je pravzaprav malo. Kdo bo šel iz metropole v provincijo? Rimski prokonzuli in propretorji so sicer že radi šli za eno leto v provincijo, a je bilo tudi kaj oskubsti. Toda pri nas? — Zato ostanejo mnogi, če niso drugam „engazirani“, čez počitnice kar na Dunaju, vedno „pri viru“ vse učnosti, da se pripravljajo za oktobrske izpite ali pa tudi za — diplôme.

Čúvstev, ki so me navdajala, ko sem se bližal domovini, ko sem niže Maribora zagledal zopet po tolikem času vrhove Kamniških planin, pod Zidanim mostom zopet uzrl zeleno Savo, ljubo, dobro znanko iz prejšnjih dni, teh čúvstev Ti ne bom opisoval . . . Samo toliko Ti moram povedati, da so se mi hiše v Ljubljani zdele naenkrat mnogo nižje nego pred enim letom, prav kakor sem takrat, ko sem prišel kot otrok prvič iz Ljubljane na počitnice v rojstno vas, mislil, da bom čez strehe stopal — takó nizke so se mi zdele hiše preljubega mi Babinega polja. Tisti pa, ki so bili v Londonu ali Novem Jorku, pa pravijo — ne vem, če je res —, da je Dunaj — vas. Torej gre vse na svetu vedno višje in višje? No, vkljub svoji velikosti, vsaj kakor se mi je zdelo, vendar nisem pohodil nobene hiše v Ljubljani. —

Pač, eno sem „pohodil“, namreč seme-nišče. Iskal sem Tebe, a reklo se mi je, da si že odšel na počitnice, ker si nekaj obolel. Sedaj še Ti? . . .

„Pohodil“ sem tudi skoro vse bivše sošolce v semenišču. Mislil sem, da jih bom našel vse izpremenjene, namesto Savlov same Pavle, a kakó sem se zavzel, ko sem videl, da so mutatis mutandis izvečine isti, kakor so bili. Naš preljubi Domen n. pr. mi je pri tisti priči napravil pridigo o dolžnostih krščanskega študenta: da mora pred vsem ceniti tri č: čas, čistost pa češčenje Matere božje. Sámó je resen, kakor nekdanje čase; drugi vobče resnobnejši, a vedrejšega duhá ko prej kdaj. Ko sem se čudil, kako so izvečine vsi ohranili svoj značaj, sem dobil odgovor: „Gratia non tollit naturam... Bog hoče, da mu služimo z vsem srcem, a vsak po svoji individualnosti.“

Toda čemu naj Ti vse to razkladam? Tebe, to dobro vem, zanimlje pred vsem naš shod, ki smo ga imeli bivši „pobratimi“ takoj dné 15. t. m. na Virantovem vrtu v Ljubljani. Kakó se je obnesel? najbrže vprašuješ. Povem Ti prav kratko: Doživeli smo vsi skupaj — fiasko!

Res, skoro neverjetno je, a le pretrpka resnica: Pobratimi, ki smo se julija meseca lani, ob ločitvi z gimnazije, še tako dobro umeli, da ni bilo med nami najmanjšega nesoglasja, se po preteku enega samega leta — nismo več umeli! Vez dvajset tesno po idealih združenih pobratimov se v enem letu popolnoma razrahlja in raztrga — pa se boš še čudil, če je na božjem svetu toliko zmešnjav...

Vtorek ob 2. uri popoldne smo bili že vsi, kar jih je mislilo priti k „olimpijskim igram“, hočem reči, k našemu vsakoletnemu sestanku, zbrani na omenjenem vrtu. Bili smo „omnis generis musicorum“, kakor je pripomnil Boján, — najbrže reminiscenca iz svetopisemskih študij —: bogoslovci v večini, modroslovci in pravoslovci, medicinci in stebri raznih prometnih uradov. Samó treh ni bilo, ker služijo na Dunaju cesarju kot enoletni prostovoljci; zato so pa poslali pismo, v katerem udeležence na sestanku bratsko pozdravljajo in zatrjujejo, da se strijnajo z vsem, kar bomo ukrenili. No, to jim bo lahko, ker nismo ukrenili ničesar...

Spored želiš vedeti in govore? Dokler je Sámó kot starosta govoril in priporočal, naj gojimo isto prijateljstvo, kakor nekdanj, naj gorimo za iste vzore, kakor prejšnja leta, je bilo navdušenje splošno. A kmalu se je pokazala — disonanca. Ivo, medicinec, in Boján, bogoslovec, sta se začela najprej na tistem prepirati o neumrljivosti človeške duše, a takó vztrajno, da smo sčasoma začeli vsi poslušati. In nastala sta dva tabora... Nesrečna je bila misel Vseslavova, da nič ne dé, če smo različnih nazorov o veri, vzajemno da vendar lahko delamo za narod. Zakaj našla je ta misel prav odločen odpor od strani tovarišev bogoslovcev in tudi nekaterih drugih — —

Tudi jaz sem imel nesrečno uro, da se tako izrazim. Vstal sem namreč in govoril posredovalno. Zmislil mojega govora je bil nekako ta-le: Pobratimi s tonzuro in brez nje, laiki in kleriki! Poslušajte me! Nikar se ne prepirajmo, ampak vsak nekaj odnehajmo! Mi laiki nismo v to poklicani, da bi oznanjevali vero kakor duhovniki, in tega tudi vi, tovariši bogoslovci, ne boste od nas zahtevali. Jaz mislim, da je dovolj, ako zasebno krščansko živimo in se tudi javno svoje vere ne sramujemo, sicer pa izkušamo vsak v svoji stroki se izpopolniti in koristiti domovini. Vi morate pa tudi odnehati! Nikar nas ne imejte za same brezverce, zapisane že v bukvah samega Luciferja — ako ne odobravamo vsake vaše misli. Vi imate o laikih preveč črnih predsodkov. Proč ž njimi, pa bo lažje obojim! Torej mi ostanimo verni laiki, vi pa laikom pravični kleriki — punctum!

Mislil sem, da sem dobro govoril in da bom izzval splošen plosk. A nastal je — molk...

Še enkrat se je vzdignil Sámó: „Dokler boste vi, laiki, o življenju človeškem imeli táke misli, da s smrtjo vse mine — je skupno delovanje nemogoče... Vaši vzori niso več naši vzori, in brez skupnih velikih vzorov ni prijateljstva... Naša pota gredó narazen...“

In res so šla... kakor valovi morjá, na vse strani, najbrže za vedno...

To premišljujem sedaj v preljubem Babinem polju. — Sámó je šel po sestanku potovat po Istri. Rad bi bil šel ž njim, toda kaj je že rekel stari Montecuculi? . . .

Zdravstvuj!

Tvoj

Ivan.

XXIX.

„Ljubezen tiranija“. — Mára. — Stare ženice. — Dogodek v „Romantičnem dolu“.

Bábino polje, dné 14. septembra 188. . .

Ljubi prijatelj!

Zopet leži popotni kovčeg, obložen s par knjigami in najpotrebnejšim perilom, pred menoj. Pripravljen je za na pot. Revše se mi kar smili, ki ima takega gospodarja . . . V moji sobici, kjer sem prebil nekaj veselih dni, je zopet vse prazno. Danes vzamem slovó od nje, najbrže za vedno . . . Zunaj je začel padati jesenski dež . . . Ah, tudi moj up je šel po vodi . . .

Takih revežev, kakršén sem jaz sedaj, je bilo brez dvoma že dosti dosti na svetu. Pravzaprav ni vredno, da bi Ti tožil svoje gorjé, a ker bo to pismo najbrže zadnje iz tega kraja, zato bodi! Vem sicer, da, kakor Te ni genil niti Werther s svojim trpljenjem niti Zorin s svojim svetožaljem, také Te moje vrstice ne bodo. A meni je vendar lažje, če vsaj enemu človeku na božjem svetu potožim, kar me teži . . .

Moje nazore gledé dijaške, takozvane „petošolske“ ljubezni, poznaš. Amor dosedaj ni opravil pri meni nič, in na gimnaziji, kadar sem slišal o tem ali onem, kakó smrtno je zaljubljen, sem se smejal in nisem mogel razumeti, da more biti kdo také neumen . . . Dajal sem vedno prav Homerju, ki se norčuje iz zaljublencev à la Parid, nazivajoč jih *παρθενοπίπαι* — zijači deklet, in ki z vso resnobo svoje epske poezije pripoveduje, koliko gorjá je provzročila zaljubljenost Paridova domovini trojanski. V tem oziru smo bili na gimnaziji vedno enih misli: Domen,

ki ni nikdar nobene ženske pogledal v obraz; resni Sámó, zakleti sovražnik ženstva in „puerorum effeminatum“; Boján, ki je imel o tem poglavju svoj „ceterum censeo“ s prav drastičnim refrénom; in slednjič jaz, ki sem sicer v družbi pobratimov rad zabaval tudi drugo polovico človeštva — toda, da bi se mi bilo vnelo kdaj srcé, o tem niti sanj ni bilo nikoli. Ni mi šlo n. pr. v trdo butico, kako je mogla nekemu gimnazijcu Prešernova pesem „Mornar“ zmešati glavo in srcé také, da je fant obnorel in obolel. Ravnali smo se popolnoma po Horacijevem pravilu:

Qui studet optatam cursu contingere metam,
multa tulit fecitque puer sudavit et alsit;
abstinuit Venere et Baccho — — —

Venera nam je bila neznana — to se pravi, govorilo se je o njej „sve i svuda“, a vendar nam ta govórica ni škodila. Bakha pa smo počastili vsake svete čase enkrat. In na Dunaju tudi ni bilo drugače. Vest mi daje izpričevalo, da sem ostal v tem oziru pošten človek tudi v tem velikanskem metéžu izprijenosti. Studili so se mi podli pogovori, in glasovi Sirén niso premotili mojih ušes — — —

A sedaj tako grozna nesreča! Prišlo je, česar ne bi bil nikdar mislil. Naenkrat, kakor strela z jasnega neba, me je zadel pogled dvoje oči:

V srcé mi padla iskra je ognjéna,
ki vgasnit' se ne dá z močjo nobéno . . .

Vso zgodbo izvedi kratko, z najsuhoparnejšimi besedami, kar jih morem dobiti.

V bližnjem trgu je najbogatejši mož Strdén, narodnjak od nog do glave, in za na kmete precej izobražen. Kakor po navadi vsake počitnice, sem šel tudi letos, nič hudega sluteč, obiskat to gostoljubno hišo. Kolikrat sem v veseli družbi prej pel ono napol narodno: „V dolini tihi sêlo je . . .“ A kaj sem tedaj mislil na vsebino, kaj na besede: „Prostost srcá, oj kje si ti?“ A tu se mi je pripetilo, česar si ne morem razložiti. Lani še je bila Strdénova Mára tako-rekoč otrók:

Med otroci si igrala lani, draga, čas hiti,
letos vnemaš srca . . .

bi skoro rekel s Prešernom. Eno leto je, kar je nehala hoditi v šolo v Ljubljani, in ko sem stopil v hišo in ji hotel podati roko, je bila kakor razcvela roža pomladi . . . Beseda mi je zastala v grlu, puščica je tičala globoko v srcu . . . Še preden sem se zavedel, je bila prostost srcá — izgubljena . . . Kako se godi potem takemu nesrečnežu, je znana stvar. Kakor norec sem divjal po travnikih, hribih in gozdih ter vpil, da bi si utešil notranjo bol: „Mára, Mára!“ In vpraševal sem sive skale in zelene smreke, ki so si šepetale o tihi ljubezni: „Povejte mi, če ona zame mara?“ . . . In temni gozd je odgovarjal: „Mára . . . ara . . . ra . . . á . . .“ In to me je potolažilo. In začel sem premišljevati trezno. Tri leta se še učim pridno, pridno, noč in dan, potem vzamem naloge, obenem pa grem v službo kot namestni učitelj na kako gimnazijo. Kot tak pa imam že skoro trdna tla in že lahko stopim pred Márinega očeta ter ga poprosim (kot resen mož!), da mi dá svojo hčerko za tovarišico v življenju. Gotovo mi je ne odreče, saj me pozna že od mladih nog . . . In Mara? O prvi priliki ji razodenem svoje srce, naj bo, kar hoče . . . Sicer pa, mar se mi ni vselej prijazno nasmehljala, kadarkoli sem prišel v posete? In že sem plaval v sreči, ne meneč se za Prešernov sonet, ki pravi:

Komur je sreče dar bila klofuta . . .

in za one verze, ki pravijo:

— — — da svoj čoln po sapi sreče,
komur sovražna je, zastonj obrača,
kak veter nje nasproti temu vleče,
kogar v zibeli vid'la je berača . . .

V tem se je bližal imeniten dan — Strdenov god. Praznovati ga je hotel s tem, da je povabil na predvečer v svojo hišo nekaj svojih najboljših prijateljev. Tudi mene je zadela ta sreča. Prišli smo slavnostno oblečeni. V okusno ozaljšani sobi sem že našel zbrano vso družbo; bil je tu nadučitelj s soprogo in dvema nadepolnima hčerkama, poštar z gospó, trgovec Daj s soprogo, trški župan, neko gimnazijalče, poštarjev stričnik in — da bi se bil prej udrl v zemljo! — jurist Rádo iz trga.

Zabava je bila izborna. Vino je storilo svojo dolžnost, in pričelo se je petje in napitnice. Ena stvar pa je meni kalila veselje: Rado je neprenehoma dvoril Mari, kadarkoli se je prikazala iz kuhinje, kjer je pomagala mami. Za moje jezne poglede se še zmenil ni. Nesreča je hotela seveda tudi, da sem imel takó neugoden prostor. Posadili so me bili na zofo, na mojo desno nadučiteljevo gospó, na levo pa trgovčevo soprogo, obe pravi pravcati debeluhinji, privezani z vso težo na to ubogo z — ofo. In jaz naj ju zabavam, poezija med tako prozo, Pegaz v jarmu! In oči in srcé pa so hoteli čez mizo tja k Mári, Mári . . . Cezar bi bil gotovo tudi rekel, da je bil to zame „locus iniquus“, dà, iniquissimus!

Ker nisem mogel z Máro govoriti na tihem, in da bi Radu, ki sva si sicer vedno dobra, zavezal jezik, sem se po dolgi vrsti raznih duhovitih in neduhovitih napitnic vzdignil tudi jaz ter napil nji, katere se še nihče ni spomnil — Mári. Kadar narekuje ljubezen, navdušenje, veš, da mora biti govor ognjevit, izvrsten. Že sredi govora je nastalo tako hrupno pritrdjevanje in tako oduševljenje, da bi me bilo skoro zmotilo. Strdénu se je zdelo dobro, to sem videl, in bil sem si svest zmage, bil sem prepričan, da sem Rada izpodrinil in omečil njeno srce, omečil in pridobil za zmerom, in v tej zmagoslavni misli sem končal govor, v tej ponosni misli sem sedal ob velikan-skem navdušenju in ploskanju, sedal sem „s častjo in slavo“ — kakor pravi Levstik v „Ubežnem kralju“ — in sédel takó navdušeno in krepko, da je v tistem trenutku uboga zofa, ki je bila brez dvoma že prej pod toliko težo dveh „težakinj“ napéta do skrajne meje elastičnosti, da je, pravim, zofa v tistem trenutku — zahreščala in počila, in precej v drugem trenutku smo sedeli na tleh, jaz in obe gospe vzdihujoč in stokajoč od strahu in potú in sramú . . . Nastal je seveda nov vihar navdušenja. Zopet so ploskali, a zdaj moji ne — sreči . . . Zlasti prijatelj Rado se je škodoželjno smejal . . . Najhujše pa mi je délo to, da se je Mára

skrila za njegov hrbet, njegov, namreč Radov, in se tudi smejala. Izgubljeno, vse izgubljeno! Komaj pričel, že vse izgubil! Ali ni to grozno! Res, če je človek v zibeli že berač, potem naj ne seda na zofo! Gospá Strdenova mi je zatrdila, da o povrnitvi škode še govora ni, in da zofa itak ni bila več nova — toda vse, kar smo govorili še o stvari, vse je bilo le olje na ogenj . . .

Kakó sem prišel ponoči domov, ne vem, a poslovil sem se bil „po francosko“. Drugi dan sem vstal na vse zgodaj in divjal daleč strani od vasi v gozd, globoko v gozd. Tam sem se skrival kot plaha zver, obupujoč vsled svoje nesreče . . . In vpil sem, da sem se sam zgražal tja v gosti les: „Mára me ne mara . . . ne mara . . .“ A za odgovor sem dobival zopet in zopet: „Mara . . . mara . . .“ In nazadnje sem začel zopet upati; morda me pa vendar mara? Govoriti hočem odkrito ž njo!

Družba prejšnjega večera je bila sklenila, da bodi vmes en dan počitka, potem pa da napravimo vsi skupaj izlet v „Romantično dolino“. Vkljub svoji nezgodi sem sklenil iti z njimi v trdni nadi, da se mi ondi ponudi prilika, razodeti Mári svojo skrivnost ter izvedeti njeno misel.

„Romantična dolina“ je lep košček zemlje božje, le žal, da premalo znana širnemu svetu. Česar ne dobiš izlepa po svetu, tu je združeno vse na majhnem prostoru: gozd, skale, naravni mostovi, brezna, majhno jezero, divne stezice . . . Srne prihajajo pit iz gozda, črede goved se pasejo po bujni travi v okolici — z eno besedo: tu imaš majhen posnetek tistega čudapolnega šetališča Dafne pri Antiohiji, o katerem pripovedujejo stari pisatelji grški.

Ob kakih treh popoldne smo se vzdignili na pot, cela karavana. Mene je pritegnil k sebi g. nadučitelj ter mi po poti razkladal vzvišenost mojega bodočega poklica. A jaz sem bil gluh za vse, kajti spredaj je stopala Mara pa zopet z Radom! In kako ji je živahno govoril, in kako mu je ona veselo odgovarjala in včasih se sladko nasmejala! Meni pa se veda vselej kakor nož v srcé! Gospod nadučitelj je začel hvaliti tudi svoji hčerki, in

gospa je pomagala, in jaz sem pritrjeval, dasi gluh in nem in slep za vse drugo, razen za ono dvojico spredaj . . .

Enkrat sem se po poti vendarle pridružil Mári in Radu, ki sta pa takoj obmolnila. Postal sem zloben. „Gospica Mára, vi bi se morala pravzaprav zvati Amara!“ rečem s poudarkom. — „O, gospod Ivan, vi ste preučeni, kdo vas bode razumel? S takimi ljudmi se ni mogoče razumeti, ki govoré latinsko!“ vzklikne ona skoro porogljivo. Zadel sem slabo. In ko ji je Rado razložil, da pomeni Amara toliko kakor grenka, bridka, trpka — ni hotela razumeti mojega migljaja, ampak je zahtevala, da moram dokazati resnico svoje trditve.

V dolinico dospevši smo sedli okrog po mehki travi, zanetili ogenj in začeli peči krompir ali korun, prav takó, kakor ga je pekel gospod Mirodolski. To je bilo včeraj. In včeraj se je odločila moja usoda, in sicer baš pri — krompirju. Kakó je bilo? Vzel sem najlepšega vun iz žerjavice, ga lepo ostrgal, da je rumena skorja žarela ko cekin — gotovo, sam cesar bi jedel takšen pečen krompir! — ter sem ga ponudil Mári . . . A — ni ga vzela, češ da še ni pečen! Takoj nato je izvlekel Rádo enega, ter ostrgavši ga podal Mári . . . In zdaj je vzela . . .

Vedel sem zadosti. Pojedel sem svoj ostrgani krompir, strgal sem ga potem drugim, zlasti gospicama nadučiteljevima, in — molčal. Vedel sem zadosti! Zavržen!

Veselo se je družba vračala domov zvečer, in mesec je divno sijal. Jaz jim nisem hotel kaliti veselja . . .

Divja noč . . . Proti jutru, ne zatisnivši očesa niti za trenutek, je bil sklep gotov, da odidem takoj, še danes nazaj na Dunaj . . .

Jaz mislim, da sem ozdravljen za vedno . . . „Kogar v zibeli vid'la je berača . . .“ Sicer je pa še čas, da zapustim ta kraj. Domači so me žalostni, ko sem dalje časa že tako čmeren; in stare ženice so v nevarnosti, da si izbrusijo jezike o meni, češ, da so prav uganile lani, zakaj ni ongov Ivan šel v lemenat: Motil ga je svet, ves posveten je ta fant, in tudi nič ne bo izštudiral, ker hodi zmerom

na počitnice domov, tu pa leta okrog po gozdih in hribih kakor kakšen divjak. In ena izmed njih je celo pristavila, da, ko so me dali prvič v Ljubljano v šolo in sem prišel prvič domu o božiču, sem bil kakor angelček, tako „bešter“, zdaj pa gledam grdo in kmalu bi bil podoben samemu tistemu, no, črnemu . . .

Mati pa to sliši in — joka . . . In ne pomaga nič, da hodim ob nedeljah v cerkev, da nikogar ne pohujšujem! Dovolj je: ker nisem šel v semenišče. Zaznamovan si!

Vse to se je zbralo nad mojo glavo, in zato z nekim veseljem grem od doma v svet —

Vse drugo bi prenesel, le za mater mi je. In vendar ji ne morem pomagati . . . In vendar je ona edina, ki čuti s svojim nesrečnim otrokom . . . Solza mi sili v oko, slab postajam . . . Odpusti, prijatelj! Naša srca so zdaj tako bogata, zdaj tako revna . . . Bodi konec! Sedaj grem!

Ves Tvoj

Ivan.

Srečno ti!

Zakaj milobno gledaš, lepo dete,
upali, temnozrtni moj obraz? —
Ti ljubiš me iz duše svoje svete,
in tvoj pogled tej duši je izraz.
Kako slutiti moreš, ôtrok zlati,
da v moji duši vlada rezen mraz,
da žejen moram vira si iskati,
ki pije se iz njega sladek mir,

mir, ki ga celi svet ne more dati,
mir, ki za celi svet je sreče vir? — —
O, v tem pogledu tvojem, lepo dete,
odseva srečnega miru ozir!
Na pot življenja Bog ti trôsi cvete,
nikdar ne skali ljúbeznih oči!
Iz duše mi najgloblje, vse zavzete,
besede vró zamolke: Srečno tí! — —

Anton Medved.

Pesem za marsikoga.

Ptičice, vprašam vas:
Ali ste videle
doli na jugu kje
mojo pomlad?

— Pač smo jo videle:
Kamor je dahnila,
tam so trnolice
klíle na dan.

Ptičice, vprašam vas:
Kaj je prepevala,
ko so trnolice
klíle na dan?

— Pela je verze tri:
Lani vijolice,
letos trnolice
trgat naj gre!

Ptičice, prosim vas:
Splavajte brž na jug
pa mi pokarajte
mojo pomlad:

— Ako si še pomlad,
rožic prinesi mu,
ako pa nisi več —
treba te ni!

Silvin Sardenko.

Akvilejska cerkev med Slovenci

v dōbi njihovega pokrščevanja.

Zgodovinska študija. — Spisal dr. Jožef Gruden.

(Dalje.)

Pavlinovo življenje. Misijonski poizkus v Karantaniji.

Skoraj ob istem času, ko se je zgodil z Italiji znameniti politiški prevrat in je langobardsko kraljestvo prišlo pod frankovsko oblast, se je izvršila tudi važna izprememba v akvilejski cerkveni hierarhiji. Patriarh Sigwald, sorodovinec pregnanega kralja Deziderija, je l. 776. zatisnil oči, in Pavlin, drugi patriarh tega imena, ljubljeneec Karola Velikega, je zasedel njegovo mesto.¹⁾

Novi patriarh se je znal prilagoditi razmeram, ki so zavladaale na Friulskem. Spoznal je, da je Karol mož božje previdnosti, poklican, da z mogočno roko ščiti sveto cerkev v viharnih časih in dela evangeliju gaz med poganske rodove. Zato se je v vsem svojem delovanju nanj opiral. Porabil je svoj vpliv pri mogočnem frankovskem kralju, da je obnovil nekdanjo slavo akvilejske cerkve in razširil njeno okrožje.²⁾

Zato sta imeni patriarha Pavlina in Karola Velikega tesno združeni v cerkveni zgodovini te dōbe in zlasti v zgodovini pokristjanjevanja Slovencev.

A preden natančneje zasledujemo to poslednjo smer Pavlinovega delovanja, je treba v glavnih obrisih načrtati njegovo življenje.³⁾

¹⁾ O nastopnem letu Pavlinovega škofovanja bomo rapravljali na drugem mestu.

²⁾ Tako stari napis na škofijski palači v Vidmu: „S. Paulinus . . . sua apud Carolum Magnum auctoritate disciplina provinciam, amplitudine aquileiensem ecclesiam decoravit.“ Migne, P. L. t. 99. col. 129.

³⁾ Najstarejši življenjepis Pavlinov, ki nam je deloma ohranjen, je spisal friulski zgodovinar Marco Nicoletti (okoli l. 1578.), uporabivši starejše vire in listine. Sprejel ga je Madrisij v svojo zbirko Pavlinovih del. Življenjepis je sicer na marsikaterem mestu nezanesljiv in poln anekdot dvomljive vrednosti, vendar ga je treba vsaj tam vpoštovati, kjer ga po-

Kdaj in kje je bil Pavlin rojen, ni dognano. Prvikrat se imenuje v neki listini l. 776. in tedaj je bil že učitelj govorništva v Čedadu.¹⁾

Gotovo je bil Friulec, a ne vé se, ali romanskega ali langobardskega rodu. Neko ustno sporočilo trdi, da mu je tekla zibel v vasi Premariacco blizu Čedada. Plemenite družine friulske Saccavini in de Zorzenons so ga štele med svoje člane. Čas njegovega rojstva pa smemo staviti v prvo polovico osmega stoletja.

V mladih letih si je Pavlin pridobil temeljito izobrazbo v raznih vednostih. Postal je duhovnik in deloval kot učitelj govorništva na višji šoli v Čedadu. Tu ga je spoznal Karol Veliki. Skoraj gotovo si je pridobil njegovo naklonjenost za časa homatij, ki so sledile frankovski okupaciji.

Friulski vojvoda Hrodgaud je hotel s pomočjo Bizantincev postaviti Deziderijevega sina Adelhisa za langobardskega kralja, a Karol je zadušil upor. Pri tej priliki je podelil „učitelju govorništva“, Pavlinu, posestva plemiča Valdanda, ki se je udeležil vstaje in bil v vojski ubit.²⁾

trjujejo drugi zgodovinski spomeniki. Obširno je pisal o Pavlinovem življenju in delovanju tudi oratorianec I. F. Madrisij, ki je prvi zbral in izdal njegova dela („Sancti Paulini, patriarchae Aquileiensis, opera omnia.“ Venetiis 1737. Ponatisnil Migne P. L. tom. 99.) — Izmed novejših del omenjam: Doktor Carl Gianoni: „Paulinus II, Patriarch von Aquilea.“ Ein Beitrag zur Kirchengeschichte Österreichs im Zeitalter Carls des Grossen. Izdala avstrijska Leonova družba. — V slovenskem jeziku je o patriarhu Pavlinu podal nekaj črtic Dr. Fr. Kos v „Kresu“, I. VI. str. 31—36.

¹⁾ Darilna listina Karola Velikega za Pavlina, katerega imenuje „venerabilis artis gramaticae magister“, natisnjena v Migne, P. L. 99, col. 30.

²⁾ Listina o. c.

Iz tega darila se dá sklepati, da je Pavlin za časa Hrodgaudovega upora zvesto stal na strani Frankov. — Nekateri zgodovinarji

Ahenu ¹⁾, a dokazati se ta podmena ne dá. Gotovo je le, da je bil Pavlin na Karolovem dvoru okoli l. 777., kjer se je seznanil z

Pogled na Bukarest.

domnevajo, da ga je tedaj Karol vzel na svoj dvor, kjer je nekaj časa deloval kot učitelj na kraljevi šoli (Schola palatina) v „Dom in Svet“ 1902, št. 2.

raznimi imenitnimi možmi, zlasti z učenim Alkuinom, kateremu je ostal zvest pri-

¹⁾ Tako Gianoni, o. c. str. 11.

jatelj celo življenje. Vse kaže, da je bil takrat že patriarh.

S tem smo se doteknili prepornega vprašanja: Kdaj je Pavlin zasedel patriarhatsko stolico v Akvileji? Novejši zgodovinarji so različnega mnenja. Ker je vprašanje velike pomembe za pravo naziranje o Pavlinovem misijonskem delovanju, je treba, da se z njim obširneje pečamo.

Edini vir iz devetega stoletja, ki nam tu nudi nekaj opore, so zapiski Šentgalskega meniha.¹⁾ Ta kronist pripoveduje (lib. II. cap. 17.), da je kralj Karol, premagavši Deziderija, prišel v Čedad, kjer je dobil patriarha Sigwalda na smrtni postelji. Karol je vprašal bolnega patriarha, koga hoče imeti za naslednika, a Sigwald ni hotel nikogar imenovati, češ da si noče nalagati odgovornosti pred Bogom. Karol je nato ostal še nekaj časa v Čedadu, da po smrti Sigwaldovi postavi njemu vrednega naslednika na škofovski prestol. — O imenovanju Pavlinovem Šentgalski menih ničesar ne poroča. Tudi gledé na kronologijo njegovo pripovedovanje ni natančno. Po zmagi nad Deziderijem se je Karol vrnil v Francijo in šele po Hrodgaudovem upor (l. 776.) je prišel v Čedad. Vendar se dá iz poročila sklepati, da je Sigwald takrat res umrl, in da je bil takoj Pavlin imenovan patriarhom. Zato so starejši zgodovinarji vobče imeli l. 776. za nastopno leto Pavlinovega škofovanja.²⁾

Drugi so pa iz letnice Pavlinove smrti (802) in iz poročila, da je vladal petnajst ali šestnajst let, izračunali, da je moral postati patriarh l. 787.³⁾ A tako nastane med Sigwaldom in Pavlinom vrzel enajstih let, čas, o katerem ničesar ne vemo.⁴⁾ In treba je zavreči vsa zgodovinska poročila, ki go-

¹⁾ Wattenbach: „Der Mönch von St. Gallen über die Thaten Karls des Grossen.“ Nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae. Str. 66, 67.

²⁾ Tako: De Rubeis, Madrisij, Potthast, Muratori, Manzano.

³⁾ Te letnice se držé: Jaffé, Gianoni in nekateri novejši pisatelji.

⁴⁾ Gianoni (o. c. str. 13) méni, da je bil Pavlin v tej dôbi na dvoru Karola Velikega. A sam mora priznati, da se ne dá nič gotovega povedati.

voré o delovanju Pavlinovem med l. 776. in 787. Tako ravnanje pa je samovoljno in se ne dá opravičiti.

Najbolj so ovrgla podmeno o letu 787. najnovejša preiskavanja v tej stroki, ki so dognala, da je bil Pavlin l. 781. že navzoč na nekem cerkvenem zboru v Rimu, kjer je kot patriarh pomagal reševati vprašanje: Ali naj se poleg rimske liturgije dopusti v italjskih mestih tudi ambrozianska.¹⁾

Zgodovinsko je torej dovolj dokazano, da je Pavlin l. 776. nastopil svojo visoko službo.

Vrnimo se po tem ovinku nazaj k njegovemu delovanju!

S Pavlinovo vlado je napočila akvilejski patriarhiji nova dôba slave in procvitanja. Ker so bile razmere v njegovi škofiji zadnji čas zelo žalostne, si je Pavlin zlasti prizadeval za koristne cerkvene reforme. L. 796. je sklical v Čedad sinodo, ki je izdala stroge določbe gledé življenja duhovnikov in vernikov.²⁾ Svoji cerkvi je pridobil pravico, da si je smela prosto voliti patriarha³⁾, in istrske škofije, ki so spadale nekaj časa pod graškega patriarha, je zopet priklopil svoji metropoli. Še bolj se je razširilo okrožje akvilejske cerkve z misijonskim delovanjem v deželah Slovencev in Obrov.

A vpliv Pavlinov je segal daleč čez meje njegove vladikovine. Pri vseh važnejših političkih in cerkvenih zadevah tedanje dôbe je imel vplivno besedo. Udeležil se je mnogih cerkvenih zborov, n. pr. l. 781. v Rimu, 789. v Ahenu (?), 792. v Reznu, 794. v Frankobrodu, kjer je odločilno posegal v razprave in jih tudi sam vodil.

¹⁾ To je dokazal Dr. Ambrogio Amelli, arhivar samostana v Montecassino, iz nekega epigrama Pavla Diakona, ki ga je prvokrat objavil povodom njegove enajststoletnice. (Amelli: „Paolo Diacono, Carlo Magno e Paolino d' Aquilea“, pag. 16.) — Slednjič naj še pripomnimo, da se letnice 776 drži tudi znameniti Dümler (Epistolae carolini aevi. T. II. pag. 585. n. 8.)

²⁾ Akti sinode so natisnjeni pri Migne P. L. 99 col. 235 sl.

³⁾ Listina Karola Velikega iz l. 792., izdana v Reznu (Migne o. c. 98, col. 1447.)

Nič manj ni znamenito njegovo slovensko delovanje. Zoper krivoverstvo adopcianistov je spisal tri knjige in krajšo razpravo. Nasproti Grkom je zagovarjal dostavek „Filioque“ v nicejsko-carigrajski veroizpovedi. Za svojega prijatelja Erika, mejnega grofa friulskega, je napisal navod k pobožnemu krščanskemu življenju.¹⁾

Kakor je bilo znanstveno delovanje Pavlinovo izključno bogoslovno, tako so tudi njegove pesmi nabožnega značaja. „Carmen de regula fidei“ podaja v šestomerih katoliško veroizpoved o presv. Trojici. Poleg tega je ohranjenih še več cerkvenih himnov na praznike Gospodove in svetnikov.²⁾ Pavlinu pripisujejo tudi lepo žalostinko: „De destructione Aquileae“. Brez dvoma pa je Pavlinova žalostinka o smrti mejnega grofa Erika, ki je bil l. 799. ubit pri Trsatu.³⁾

Z globoko učenostjo je patriarh Pavlin družil tudi svetost življenja. Njogo hrepenenje po krščanski popolnosti in asketiška naobraženost se zlasti lepo kaže v knjigi „Liber exhortationis“.

Ko je l. 802. (11. januarija)⁴⁾ umrl, so ga kmalu začeli častiti kot svetnika, najprej v Furlaniji, potem tudi drugod. Zgodovina prišteva patriarha Pavlina II. po pravici najznamenitejšim možem Karolove dôle.

Izmed raznih panog veleobsežnega Pavlinovega delovanja se je še najmanj vpošteval njegov vpliv na pokristjanjevanje Slovencev. A za nas je prav ta vpliv najzanimivejši in najvažnejši. Zato hočemo tu Pavlinovo misi-

jonsko delovanje na podlagi ohranjenih poročil natančneje zasledovati.

Pavlin je zasedel patriarhatsko stolico, zavedajoč se starodavne slave akvilejske, katero je hotel zopet obnoviti. Okrožje te patriarhije pa se je raztezalo še v šestem stoletju do gorenje Donave in je obsegalo malone vse sedanje avstrijske alpske dežele. A sedaj so bili tamkaj naseljeni poganski Slovenci in deloma Obri. Ako ni hotel patriarh teh deželâ za vedno izgubiti, se je bilo treba poprijeti dela in iznova orati ledino, kakor so jo orali akvilejski blagovestniki v rimski dôle.

Duševni voditelj in podpiratelj pri tem velikem podjetju mu je bil učeni Alkuin.

Kmalu potem, ko je Pavlin postal patriarh, mu je pisal Alkuin pismo, v katerem ga pozivlje, naj gre med pogane oznanovat evangelij. K temu ga mora bodriti zgled Kristusov in škofovsko služba, katero je prevzel.¹⁾

Opomin ni bil brezuspešen, in že koncem l. 777. se je Pavlin mudil v Karantaniji izvršujoč misijonski poklic. Istodôbnih prič za ta prvi nastop nimamo, temuč le poročilo Nicolettijevo iz XVI. stoletja, ki se pa zdi popolnoma zanesljivo. Važno mesto slôve²⁾:

„Ko so se bili Saksonci iznova uprli, jih je Karol premagal s pomočjo Friulcev pod vodstvom grofa Erika. Premaganci so prosili odpuščanja in svetega krsta. V sveti veri jih je potrjeval tudi Pavlin, ki je prišel Karolu čestitat na zmagi. Vračajoč se odtod v svojo škofijo, je oznanoval nekaj mesecev Karantancem³⁾ sveto vero z besedo in zgledom, ne brez nevarnosti za življenje. Pretrpel je mučenje, le da krvi ni prelil. Veliko jih je pridobil za Kristusa. O tem uspehu je obvestil apostolski sedež najprej pismeno, pozneje ustmeno, ker je kmalu potem sam šel v Rim, kjer je pozdravil Karola, vrnivšega se iz vojske pri Pirenejih, kjer je premagal Sara-

¹⁾ „Contra Felicem Urgelitanum episcopum“ ll. tres. — „Libellus sacrosylabus contra Elipandum“. — Uvodni govor na čedadski sinodi. — „Liber exhortationis ad Henricum comitem“. (Migne, P. L. 99, coll. 344 seq., 151 seq.)

²⁾ Migne, o. c. col. 479. seq. — Vendar o vseh pesmah, ki jih je Madrisij izdal, ni mogoče dokazati, da so Pavlinove.

³⁾ Iz pesmi (Migne, o. c. col. 683.) je spoznati, pa so bili Pavlinu slovenski kraji dobro znani. Med rekami, ki naj bi ž njim obžalovale Erikovo smrt, navaja: Savo, Kolpo, Muro, Krko itd.

⁴⁾ Letnico 802. navajajo „Annales Laurissenses, minores“; 11. januar pa stari koledarji in martirologiji, katere našteva Madrisij (Migne, o. c. col. 117.)

¹⁾ „Alcuini epistola 23.“ Epp. IX. pag. 69.

²⁾ „Vita s. Paulini“ (Migne, P. L. 99. col. 143).

³⁾ Nicoletti piše: „Carinthiam excolit“, a njemu pomenja „Carinthia“ isto kar „Carantania.“

cene. Od njega milostno sprejet, se je udeležil kronanja njegovega sina Ludovika kraljem akvitanskim, katero je tiste dni papež izvršil.“

Na prvi hip bi se zdelo, da je pripoved izmišljena z namenom, povečati Pavlinovo delovanje in ga spraviti v dotiko z vsemi važnejšimi dogodki.¹⁾

Kako naj zlasti Pavlin celo v daljni saksonski deželi oznanuje evangelij, ko je imel doma opravka dovolj?

Toda Nicoletti je imel pri sestavljanju tega poročila prav gotovo pred seboj zanesljive starejše vire ali listine. Dogodke našteva tako točno, jasno in s toliko gotovostjo, da se ne morejo smatrati izmišljenim. Zlasti če se primerja ta del njegovega življenjepisa z drugimi poglavji, ki so polni nagovorov, čudežnih in nemogočih dogodeb, potem je lahko spoznati, kaj je zanesljiva resnica in kaj izmišljena anekdota.

Popolnoma zanesljivo pa se izkaže Nicolettijevo poročilo, če pogledamo, kaj poročajo drugi zgodovinski viri o istih dogodkih.

Vojska zoper Saksonce, katero omenja friulski zgodovinar, je bila l. 776. Za vstaje Hrodgaudove v Italiji se je bilo to trdovratno ljudstvo zopet uprlo, pobilo frankovske posadke po trdnjavah in prodiralo vedno dalje v frankovske dežele. Karol se je takoj iz Italije napotil z vojsko proti njim. Ob njegovem prihodu pa je Saksoncem upadel pogum. Mnogo jih je prišlo v Karolov tabor, ga prosilo odpuščanja in se dalo krstiti²⁾. — Karol je potem prezimil v Heristalu. Spomladi l. 777. pa je zopet šel v deželo Saksoncev in sklical v Paderborn sinodo, katere se je udeležilo mnogo svetnih in duhovnih velikašev. Glavni predmet posvetovanju je bil: Kako uporno in omahljivo saksonsko ljudstvo stalno pridobiti za krščansko vero. Sinoda je sklenila zahtevati od vseh

Saksoncev prisego, da bodo krščanstvu zvesti ostali, sicer zapade državi vse njihovo premoženje.¹⁾

Stari kronisti pripovedujejo, da se je takrat v Paderbornu zbralo silno mnogo Saksoncev, celo njihovo starejšinstvo, vsi knezi razen Widukinda, ki je bil zbežal na Dansko. Veliko število se jih je dalo krstiti.²⁾

Na sinodo v Paderbornu se nanaša to, kar pripoveduje Nicoletti o potovanju Pavlinovem med Saksonce in misijonskem delovanju med njimi. Kaj je verjetnejše, kakor da je bil med duhovnimi in svetnimi plemenitniki navzoč tudi patriarh Pavlin? Tu je z drugimi škofi vred krščeval zbrano množico Saksoncev, jih zaprisegal in poučeval v krščanskih resnicah. To imenuje Nicoletti „in fide confirmare“ (v veri potrjevati).

Prav tako se ujema z zgodovinskimi dejstvi, kar pripoveduje Nicoletti o Pavlinovi poti v Rim, o sestanku s Karolom in o kronanju njegovega sina.

Na zboru v Paderbornu so prosili trije saracenski knezi iz Španije pomoči zoper kalifa Abderhamana. Spomladi l. 778. je šel Karol z dvema oddelkoma vojakov v Španijo in si podvrgel vso deželo do reke Ebro, ki je odslej mejila frankovsko kraljestvo.³⁾

Zaradi nove vstaje Saksoncev ni mogel izrabiti svoje zmage in se je l. 779. vrnil v Francijo. Koncem tega in začetkom prihodnjega leta je Karol zatrl upor na Saksonskem. Pa še v jeseni l. 780. se je napotil s svojo ženo Hildegardo in s sinovoma Pipinom in Ludovikom v Rim. Na tem popotovanju se je ustavil v Paviji (Ticinum), kjer je praznoval božične praznike. V Rimu je o Veliki noči l. 781. papež Hadrian I. krstil Karolovega triletnega sina Pipina in ga mazilil za kralja italskega, starejšega sina Ludovika pa je kronal za kralja akvitanskega.⁴⁾

Takrat se je tudi vršil že omenjeni cerkveni zbor, na katerem se je razpravljalo

¹⁾ Tako sodi Gianoni (Paulinus II. str. 111). — Ker je ta pisatelj mnenja, da je Pavlin še le l. 787. postal patriarh, mora dosledno zavreči to poročilo. A da ravna napačno, bomo dokazali.

²⁾ Poeta Saxo: „Annales de gestibus Caroli Magni.“ Liber I. Ad annum 776. (Migne, P. L. 99 col. 692.)

¹⁾ Hefele: „Conciliengeschichte“ III. str. 580.

²⁾ Poeta Saxo, o. c. Ad annum 777.

³⁾ Einhard: „Vita Caroli Magni“, cap. 9.

⁴⁾ Einhard: „Annales“ ad 781 ap. Pertz I. pag. 162. — Poeta Saxo: „Annales“ I. c. ad 781.

vprašanje, ali naj se v Italiji poleg rimske dopusti tudi milanska liturgija.¹⁾

Nicolettijevo poročilo se torej stavek za stavkom ujema z gotovimi zgodovinskimi dejstvi, zato je moramo tudi gledé na Pavlinovo delovanje v Karantaniji priznati zanesljivim.

Veliko zmagoslavje nad poganstvom, katero je doživel v Paderbornu, je Pavlina vnelo, da je na povratku v domovino poizkusil poganske Slovence v Karantaniji pridobiti za Kristusovo vero.

Kdaj se je ta poizkus izvršil, iz navedenih dogodkov ne bode težko določiti. Sinoda v Paderbornu se je vršila po Veliki noči l. 777. Ako denemo, da se je Pavlin ondi nekaj mesecev mudil, moramo staviti bivanje v Karantaniji v poletje ali jesen istega leta.

Razmere med Slovenci so bile takrat za misijonsko delovanje dokaj ugodne.

L. 772. je bavarski knez Tassilo udušil upor, ki se je bil po Ketimarovi smrti pojavil zoper krščanstvo. Novi vojvoda Valjhun (Volkun) je solnograškega škofa Virgilija prosil duhovnikov za svojo deželo. Ta je v malih presledkih šestkrat poslal v Karantanijo po dva ali tri duhovnike, z mnogimi nižjimi kleriki, ki so delovali pri Gospe Sveti (Ecclesia sanctae Mariae), pri sv. Petru na Lurnskem polju (in Liburnia civitate) in v Šmarjeti pod Knittelfeldom (?) (ad Undrimas.²⁾

Iz samostana Innichen (Intia) so hkrati prodirali brižinski menihi ob Dravi navzdol, in l. 778. jih že nahajamo v beljaški okolici. Menihi iz samostana sv. Maksimiljana so misijonarili v Lungavu, iz Spodnjega Al-taha ob Anizi.³⁾ Severne slovenske pokrajine so bile torej že dokaj zastavljene z delavci in tudi na jugu so bila tla pripravljena.

Katere kraje je Pavlin na svojem potovanju obiskal, naš vir ne poroča. A iz po-

vedanega bode lahko sklepati, kje je moral akvilejski patriarh zastaviti svoje delovanje. Gotovo ni oznanoval svete vere tam, kjer so jo oznanovali že drugi, po Koroškem in severnem Štajerskem. Zato moramo misliti najprej na Kranjsko in na spodnji Štajer, kjer je bilo še treba orati ledino in kamor še ni bil segel solnograški vpliv. In če bi hoteli še natančneje določiti kraje, bi bilo treba vpoštovati veliko rimsko cesto, ki je vodila preko Celja, Trojan, Mengša, Ljubljane čez Hrušico v Akvilejo. Toda v prazna domnevanja se nočemo spuščati.

Uspeh prvega Pavlinovega nastopa je bil dovoljen. Nicoletti pripoveduje, da je Pavlin premnoge pridobil za Kristusa, a spominja tudi hudega nasprotovanja, češ, da je oznanoval evangelij z nevarnostjo življenja in z mučeniškim trpljenjem.¹⁾ —

Prva posledica njegovega delovanja je bila ločitev duhov. Mnogo Slovencev se je oklenilo krščanske vere, drugi so ji nasprotovali, gotovo iz strahu, da ne zapadejo tujemu robstvu. Kakor v severni Karantaniji, je prišlo tudi tu do krvavih prask. Poganska stranka je napadla Pavlina in njegovo spremstvo in morda s silo storila konec tnjegovemu delovanju. Vendar se je morala obetati lep sad misijonskemu delu, kerl je Pavlin vesel poročal o njem papežu Hadrianu in se o tej zadevi celo ustmeno ž njim posvetoval.

Toda je li imel ta misijonski poizkus trajen uspeh? Ali pa je bila kal svetega evangelija po odhodu Pavlinovem zamorjena? Katere misijonske postojanke je zasnoval Pavlin na slovenskih tleh?

Ta vprašanja se nam zdaj vrivajo, a naš vir nam nánja ne odgovarja. Iz poznejših dogodkov pa smemo sklepati, da topot še ni prišlo do stalne cerkvene organizacije. Poganski vpliv je še prevladoval, in kruta sila je zamorila mlado setev. Še le vojske zoper Obre so strle moč poganstva in odprle naše dežele akvilejskemu vplivu. (Dalje.)

¹⁾ Amelli: „Paolo Diacono, Carlo Magno e Paolino d' Aquilea“; str. 16.

²⁾ Huber: „Einführung des Christenthums“, IV. str. 188.

³⁾ Huber, o. c. str. 113.

¹⁾ „Non sine vitae quandoque discrimine et tantum sanguine non martyr.“ (Vita s. Paulini, o. c.)

Od Save do Bospora.

Potopisni spomini. — Napisal Ivan Knific.

(Dalje.)

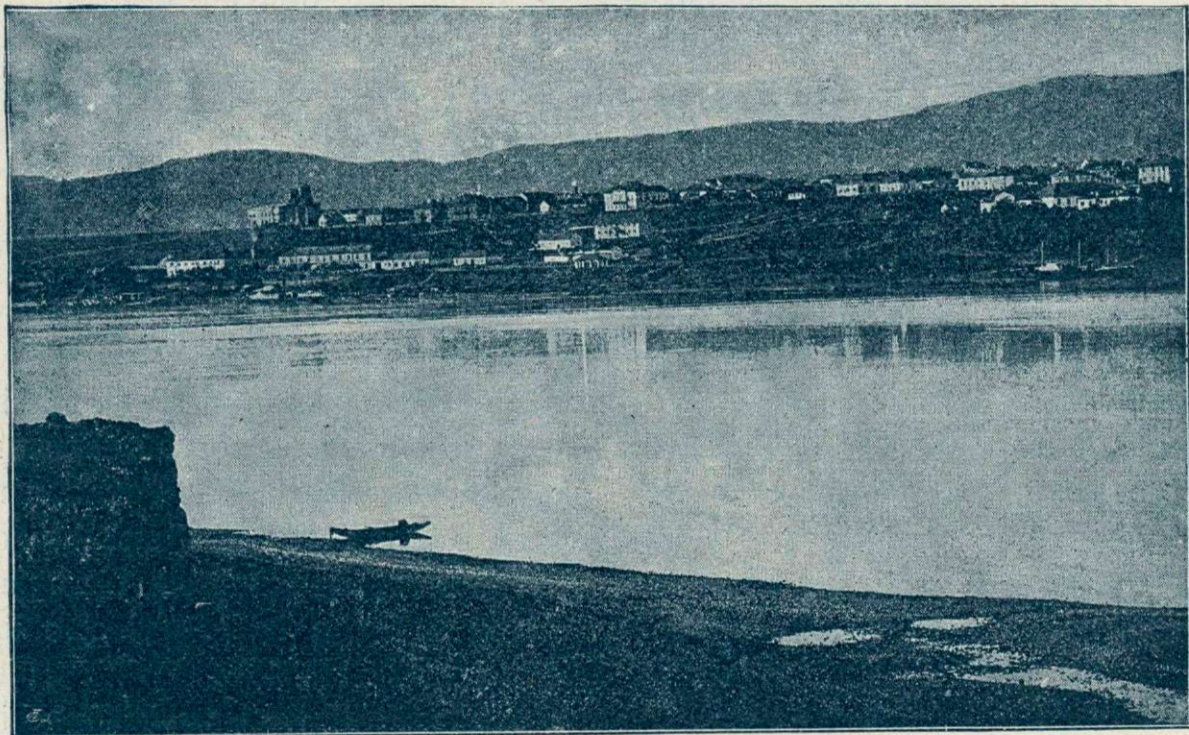
VII.

Dospel sem v glavno mesto Rumunije. To vam je dolga in obenem dolgočasna vožnja iz Verciorove do Bukaresta! No pa saj je po Donavi menda še dolgočasnejša.

Najbolj zanimiva je še vožnja iz Verciorove do Turnseverina skozi Železna vrata. Voda je nizka; vidiš tudi par slapov. Bero-linski kongres (1878) je naročil ogrski vladi,

jita samo še krajna dva; pa tudi ta je zob časa že dobro oglodal. Pravijo, da jih še enajst stoji v vodi; vidijo se samo takrat, kadar je reka zelo plitva.

Od Donave zavijemo v ravnino, v Malo Valahijo. Med Turnseverinom in bližnjo postajo Palota se je teden poprej zgodila grozna nesreča. Trčila sta dva vlaka, osobni pa brzovlak. Osobni vlak je vozil zlasti mnogo

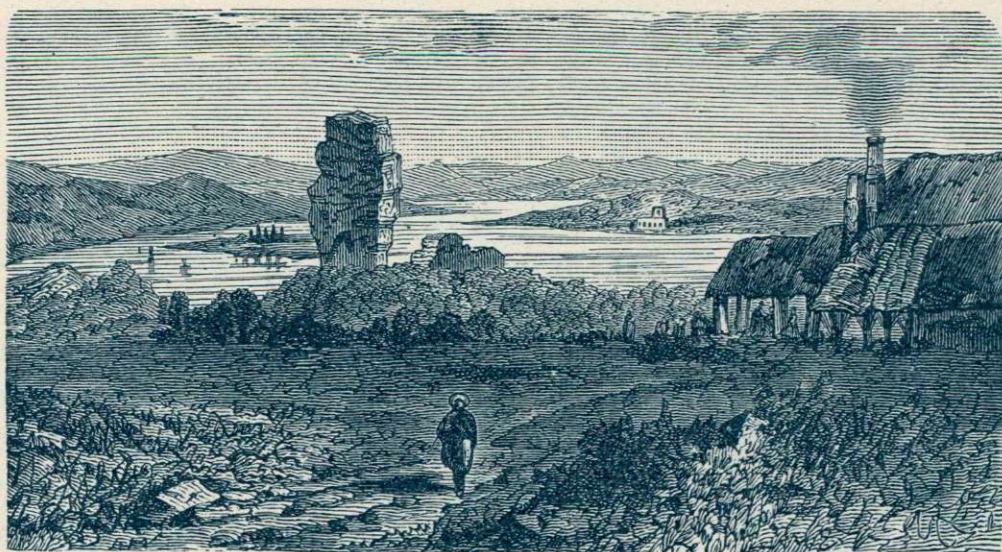

Turnseverin.

naj regulira Železna vrata; pa Donava še ni regulirana docela. Takih naravnih lepot, kakor Kazanska soteska, pa Železna vrata nimajo.

Vlak vozi tik mimo reke do konca Železnih vrat pri Turnseverinu. To je malo rumunsko mestece, ki pa ima zelo razvito trgovino. Tukaj je stal nekdanji takoimenovani „Trajanov most“. Sezidal ga je Konstantinov vojskovodja in poznejši sočasnik, Sever, po katerem ima tudi mesto svoje ime. Donava je tukaj 1000 m široka in 6 m globoka. Most je imel 20 slopov, izmed katerih sto-

petroleja. Vozovi so se razpočili in prevrnili, petrolej se je razlil po nasipu in tekkel v dolino. Nesreča je hotela, da se je užgal. Grozen prizor! Velikanski plamen je zajel potnike; dim jih je večinoma zadušil. Prebivavci bližnjih vasi so hiteli na pomoč, pa pomagati niso mogli, ker jim je branil ogenj, dim in smrad. Ogenj je uničil vse vozove, valil se je dalje in osmodil vso okolico. Več dni so rabili delavci, da so očistili tir. Pod nasipom pa so še vedno ležali polomljeni železniški vozovi; preostalo ni nič drugega kot strto, ožgano železje. — Ljudje so se

Razvaline Trajanovega mostu.

kar križali, ko smo se peljali mimo tega mesta.

Naj vam li opisujem nadaljno vožnjo? Saj se nismo peljali skozi nobeno važnejše mesto, da izvzamem *Krajovo*, glavno mesto Male Valahije.

To je torej ona stara Dacija, ki je svoje dni Rimljanom prizadevala toliko preglavic. Stare Dake je ukrotil še le cesar Trajan, ki je premagal njih kralja Decebala in osvojil njih glavno mesto *Sarmizegetuzo*. Poslal je mednje veliko število naselnikov, ki so deželo romanizirali tako, da se še dandanašnji ondi govori romansko narečje, rumunščina. Od stare latinščine se seveda razlikuje zelo zelo; vendar pa spoznaš na prvi pogled latinsko koreniko, in če bereš rumunsko knjigo počasi, boš razumel marsikaj. Žal, da ima moj „Vodnik“ tako malo zgledov; našteva samo nekatere najpotrebnejše besede. Šteje se na primer tako-le: un, doo, tre, patru, činč, šease, šeapte, opt, nove, seče. Izgovarjava ni posebno zamotana. Rabi se tudi člen, ki pa se stavi na konec besede, n. pr. šeful (predstojnik), bagajul (prtljaga), pasportul (potni list), trenul (vlak) itd.

Valahija je velika in rodovitna ravnina. Na njej raste večinoma koruza in pšenica. Vendar pa je videti dežela zelo zanemarjena. Vasi so redke, hiše borne, spodaj zidane in ometane z ilovico; strehe pa so lesene, krite navadno z lesenimi deščicami ali pa tudi z bičevjem.

Vlahi, kar je preprostih seveda, nosijo belo platneno ali volneno obleko. Najpreprostejši nosijo bele, navadno zelo široke hlače in pa platneno srajco, ki jim sega — „more sarmatico“ — vrhu hlač do kolen, in katero prepasujejo s širokim pasom. To ti je noša rumunskega kmeta. Tak ti dela na polju, tak se vozi po železnici. Kvečjemu si zavoljo mraza

obleče še dolgo belo suktnjo, obuje volnene nogavice in na noge priveže neko usnje, katero pritrdi z močnimi jermeni. Kar pa je „civiliziranih“, se nosijo po naše, „po francosko.“ Tudi gospôde vidiš na železnici, ki se prav nič ne razlikuje od dunajske in pariške, le da imajo Rumuni navadno zelo zagorele obraze. Ni čuda; saj je v Rumuniji še v jeseni zelo vroče.

Rumuni v praznični obleki.

Potniki so me brž spoznali, da nisem Rumun; saj jim še odgovarjati nisem mogel po „romanescu“. Pa smo se vendar po-

Rumunski deklici.

govarjali celo dolgo pot. Nabrals sem po „Vodniku“ vse rumunske besede; prikrojil sem nekatere latinske po svoje; oni pa so spravili na dan vse svoje zaklade nemške in srbske. Govorili smo lakonično ter si dopovedali z besedo in z znamenji vse: odkod smo, kaj smo, kam gremo, kakšen je Bukarest, kakšna je Avstrija, kaj je novega po svetu itd. To dela vožnjo šele zanimivo.

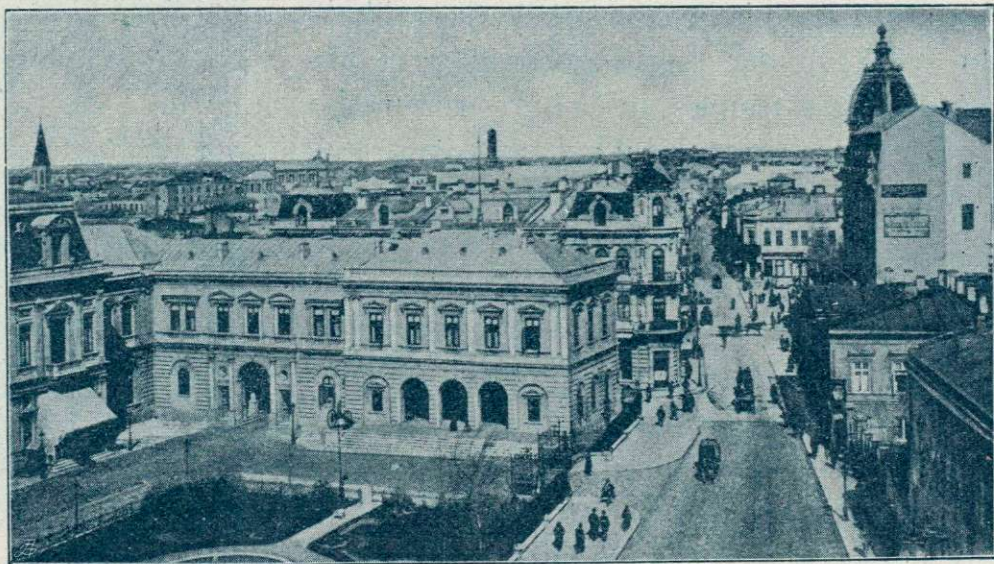
Noč je pokrila s temnim odelom mater zemljo, ko smo se pripeljali v Bukarest in izstopili na postaji „gara de Nord“. ¹⁾ Ta postaja stoji že zunaj mesta. Stopim v omnibus in se za 10 „bani“ ²⁾ popeljem v sredo mesta do „Piaza sfintu“ ³⁾

Gheorghe.“ ¹⁾ Deset bani za dobre pol ure, tako po ceni se ne voziš nikjer!

VIII.

Rad bi vedel, kako si predstavljate glavno mesto Rumunije. Jaz vsaj sem si mislil, da mora biti Bukarest veliko, pa umazano mesto; njegovi prebivavci pa naj bi bili več ali manj podobni ciganom. Toda motil sem se. Bukarest je dandanašnji „najbolj elegantno mesto jugovzhodne Evrope“, dasiravno se še ne more kosati z mesti na zapadu. Ceste so večinoma dobro tlakane; skrbi se kolikor-toliko za snago; plin razsvetljuje mesto po noči; ponekod, zlasti po bulvardih, ²⁾ je upeljana tudi že električna razsvetljava. Za promet skrbé razen fijakarjev še omnibusi ter konjski in električni tramvaj. Izkratka: mesto se sme imenovati moderno, dasi so predmestja še jako preprosta in umazana.

Bucuresci (Bukarest) stoji na veliki, razsežni ravnini Velike Valahije ob majhni rečici Dimbovici. Mesto šteje 240.000 prebivavcev; razsežno pa je, da nikoli tega. Ni namreč zidano tako kot druga mesta, hiša ob hiši, ulica ob ulici, marveč skoraj vsaka hiša ima še svoj vrt in je nekako od-

Bukarest: Calea Victoriei.

ločena sama zase. Zelenje vidiš, kamorkoli pogledaš, in zato je mesto tako razsežno.

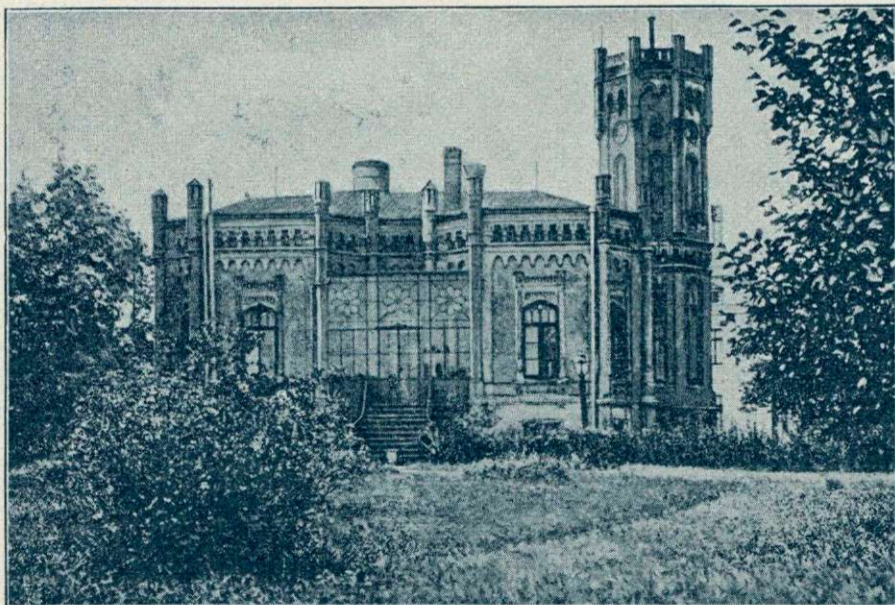
¹⁾ Severni kolodvor. — ²⁾ Centimov.

¹⁾ Trg sv. Jurija. — ²⁾ Najširše ceste.

Če se pelješ z glavnega, to je s severnega kolodvora v mesto, vidiš izprva samo majhne neznatne hišice. Kmalu pa prideš do glavne prometne ulice, do široke Calea Victoriei, ¹⁾ ki te prepriča, da si prišel v glavno, prestolno mesto, v moderni Bukarest. Ulice res da niso ravne, ampak zakrivljene brez vsega reda; pa so vsaj snažne.

Življenje v Bukarestu je jako živahno. Prebivavci mesta se nosijo seveda vsi gosposko à la parisienne; narodne noše vidiš zelo malo in še to samo v predmestjih. V vsem se vidi, da prevladuje francoski vpliv; saj se tudi mnogo govori francosko, in navaden izraz je n. pr. „merci“ (hvala lepa)! Vendar nas še marsikaj spominja orient. V predmestjih se dela še mnogo pred hišami. Razen v sredini mesta povsod vpijejo prodajavci in hvalijo svoje blago; pa tudi časnikarji ne zaostajajo za njimi in ti ponujajo svoj; „Adeverul“, „Epoca“, „Patriotul“, „Drapelul“, „Timpul“, „Liberalul“.

Veliko lepih poslopij ima Bukarest. Najlepša stojé ob Calea Victoriei ter ob Elizabetinem in Karolovem bulvaru. Krasna

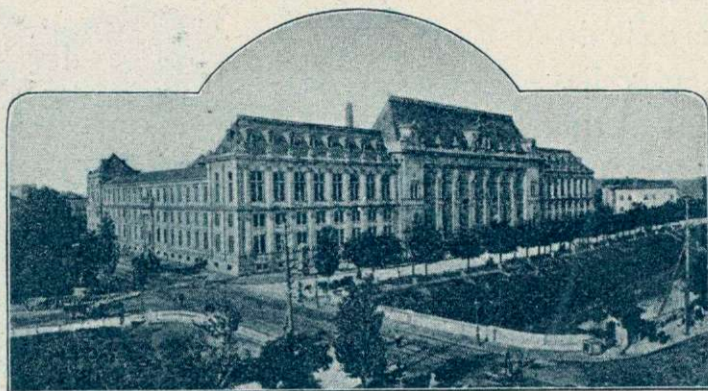

Bukarest: Meteorološki zavod.

poslopja so: glavna pošta, ki so jo otvorili pred par leti; pravosodna palača (kot siten človek sem jo moral videti tudi od znotraj;

¹⁾ Ulica zmage.

zašel sem v sodno dvorano, ki je bila natisnjena polna; državni pravdnik je imel svoj govor; razumel kajpada nisem ničesar); mestna hranilnica, narodna banka, vseučilišče,

Bukarest: Pravosodna palača.

različna ministrstva, poslaništva in konzulati, narodno gledališče itd. itd. Izkratka: modernih stavb je zadostno število.

Preprosta sicer, pa lepa je kraljeva palača. Po čudnem naključju, ki pa je zasebnega značaja, sem imel priložnost, ogledati si jo tudi od znotraj, dasiravno je vstop navadnim ljudem zabranjen.

Ozrmo se prav na kratko v zgodovino rumunskega kraljestva.

L. 1859. sta se združili kneževini Moldavija in Valahija v eno kneževino Rumunijo ter sta si izbrali za vladarja Aleksandra Kuza, ki je moral po nekaj letih vladarstva izginiti s površja. To na Balkanu ni nič nenavadnega. Boljari so si izbrali za kneza princa Karola Hohenzollernskega, ki je leta 1866. prevzel vlado kot Karol I. in vlada še dandanašnji. L. 1881. se je dal oklicati in kronati za kralja. Njegova soproga kraljica Elizabeta je umetnica; kot pesnica je svetovnoznana pod

pseudonimom „Carmen Sylva“; izvrstno tudi slika in igra na klavir. Pa saj je to popolnoma po Rousseaujevem načrtu, da tudi venčane glave opravljajo kako ročno delo. Portugalska

kraljica je n. pr. diplomirana zdravnica itd. Honny soit, qui mal y pense! ¹⁾)

Kakor srbska tako tudi rumunska kraljeva dvojica nima otrok. Za prestolonaslednika pa je določen kraljev nečak, princ Ferdinand Hohenzollernski.

Poleti bivata kralj in kraljica skoraj vedno v svojem letovišču Sinaji blizu ogrske meje. Sinaja

je menda pravi pravcati zemeljski raj; tako vsaj so mi pravili ljudje, ki so bili že tamkaj. Kraljevi dvorni kastelan, ki oskrbuje celo palačo, g. Krämer, je bil tako prijazen, da je — po protekciji seveda, brez te ne prideš daleč po svetu — razkazal prostorno in krasno palačo i meni i gospodični Minki Kne-

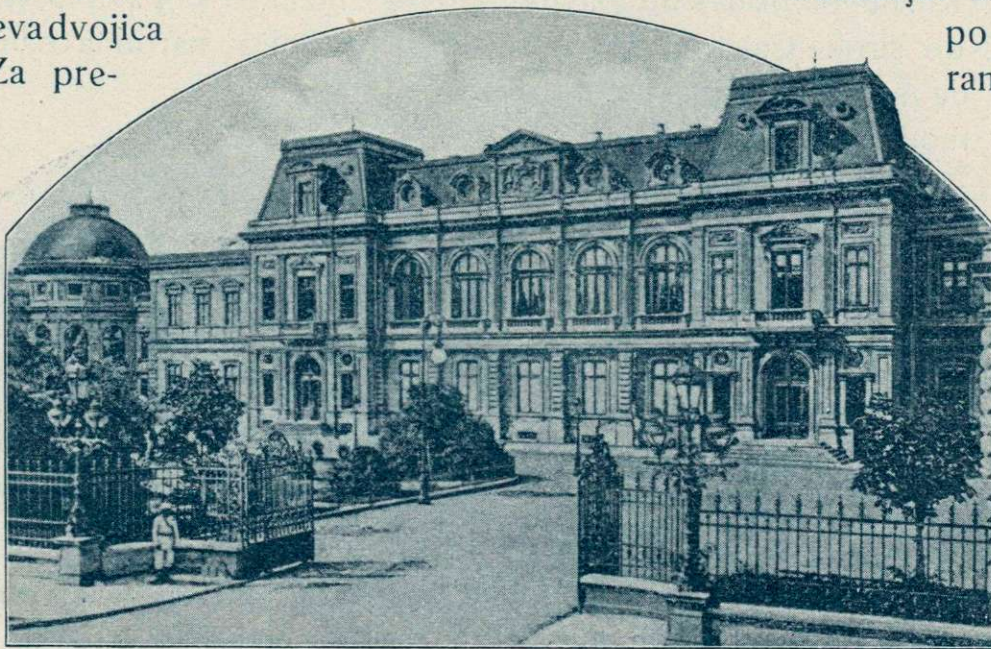
rumunskega kralja in njegove soproge? Z nekim svetim strahom sem hodil po različnih budoarjih kraljeve dvojice,

po prestolni dvorani, antišambrah in spalnicah, občudoval krasno opravo, gobeline in zavese in se divil umetninam, katerih gledati ni dano navadnemu zemljanu. Kdaj bi si bil pač mislil, da bom, zarobljen sloven-

ski kmet, sedel na stolu, na katerem navadno sedi rumunski kralj, in prijemal v roke stvari, ki so last rumunske kraljice, dične pesnice Carmen Sylve!

IX.

V južnem delu mesta stoji na nizkem hribčku glavna rumunska cerkev — metro-

Bukarest: Kraljeva palača.

Rumunska kraljica Elizabeta (Carmen Sylva).

Rumunski kralj Karol I.

zovi, slovenski umetnici v Bukarestu. Naj vam li opisujem čudovito lepe dvorane

¹⁾ Brezčasten naj bo, kdor slabo o tem misli! (Napis na prvem, najiminitnejšem angleškem redu.)

polija. Rumuni, kakor znano, se prištevajo vzhodni pravoslavni cerkvi. Kakor vsi narodi na Balkanu, tako so tudi Rumuni cerkev sami zase, in ta cerkev ima svoj sedež seveda

v Bukarestu. Obred je grški; oprava cerkvâ srebna ter stoji pred ikonostazo. Ob hudi je na las podobna drugim grškim oziroma suši jo baje nosijo v procesiji po mestu.

Grad Peleș na Sinaji, letovišče rumunskega kralja.

pravoslavnim hišam božjim; samo obredni jezik je rumunski. Pisali pa so še pred nekaj desetletji ta jezik v cirilici!

Rumunski popi so oblečeni ravno tako kakor srbski. Črn talar, nad njim širok črn plašč, na glavi pa temnordeča ali črna štula: to je navadna oprava rumunskih popov. Diči jih dolga črna ali siva brada in dolgi lasje. Zanimarjeni pa so tako kot poljski židovi. Umazanost jih tudi v mestih ne zapusti.

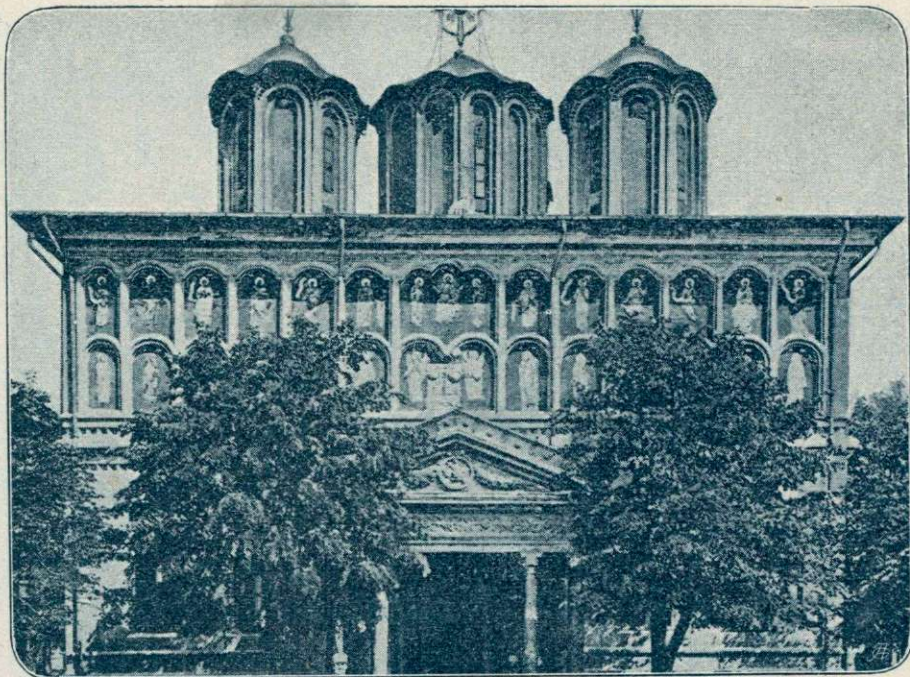
Metropolija v Bukarestu je sicer zgodovinsko znamenita, posebno lepa pa ni. Temna je kot vse pravoslavne cerkve in začrnela. V cerkvi se hrani telo sv. Demetrija, ¹⁾ zaščitnika mesta Bukaresta. Rakev je

¹⁾ Sfintu Dumitru.

Kraj cerkve ima rumunski metropolit svojo preprosto palačo; na drugi strani pa stoji adunarea deputatilor, ¹⁾ dokler svojim poslancem v mestu samem ne postavijo večje in lepše palače. Izpred metropolije je lep razgled na razsežno mesto.

Najlepša pravoslavna cerkev je brez dvoma domnike Balaše, ne daleč od metropolije. Nisem še videl tako krasne grške cerkve. Stoji v čudovito lepem parku. Krasna je i odznotraj i odzunaj. Sezidana je v bizantinskem slogu. Krasé jo zelo lepi mozaiki; odznotraj pa se vsa leskeče zlata in srebra. Sezidala jo je „domnica“ ²⁾ Balaša, hči kneza Konstantina Brancovana.

Ostale pravoslavne cerkve so podobne druga drugi kot vinar vinarju. Isti slog, ista pozlačena ikonostaza, isti zlati svečniki, tudi temne so vse;

Bukarest: Metropolija.

edini razloček je ta, da so nekatere stavbe novejše in bogatejše okrašene kot druge.

¹⁾ Poslanska zbornica. — ²⁾ Princesinja.

Pravoslavna nuna, pop in menih.

Neznatna pa je takozvana Bukurjeva kapela. Bukur je bil, tako pripoveduje pravljica, ustanovitelj mesta Bukaresta, in po njem je dobila rumunska stolica tudi svoje ime.¹⁾

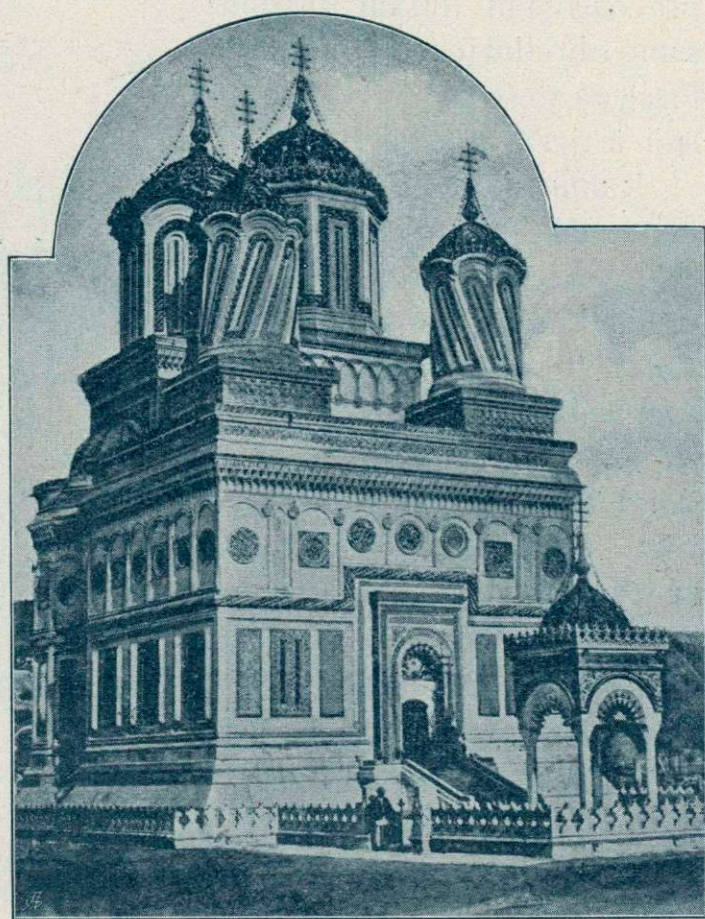
Zelo lepa je katoliška stolnica svetega Jožefa. Sezidal jo je slavni dunajski mojster Schmidt v slogu starorimskih bazilik. Arhitektonično je „največja in najlepša monumentalna cerkvena stavba v Bukarestu“. Zares krasna in nad vse snažna je ta cerkev.

Nadškofijski tajnik me je povabil na zajutrek in mi povedal marsikaj zanimivega o katoličanih v Rumuniji. V celi državi sta dve biskupiji: nadškofija v Bukarestu in pa škofija v Jassyju. V mestu samem je katoličanov krog 20.000. Imajo dve župniji in nekaj zasebnih kapelic. Tudi v drugih večjih rumunskih mestih so ustanovljene katoliške fare. Kleriki se izobrazujejo ali v semenišču v Jassyju ali pa v Italiji. — Vprašal sem gospoda tajnika, kateremu samostanskemu redu da pripada, ker nosi tako lepo črno brado. Smehljaje mi odgovori: „Na Rumunskem se katoliški duhovniki ne brijemo.“ Da bi bil to vedel, pa bi si bil pustil rasti onih par brčic, in vrnil bi se bil v domovino „z velikoj mršavoj bradoj“!

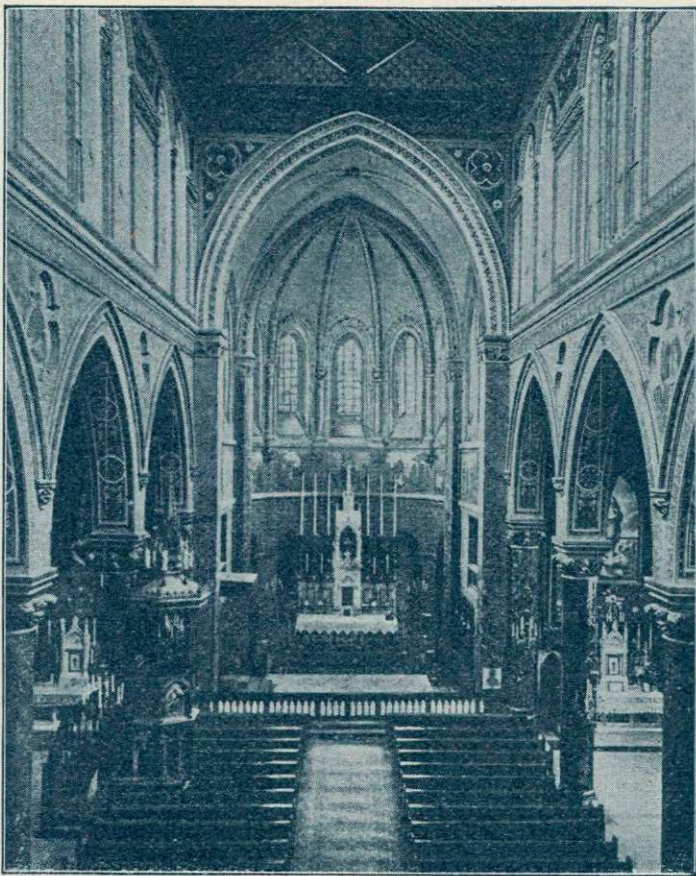
¹⁾ Bucuresci = Bukurjevo (mesto).

O drugih znamenitostih rumunske stolice naj molčim, ker se mi mudi dalje. Zato pa omenjam družega dogodka, ki sicer za moj izlet v Carigrad nima nikakršnega pomena.

Bral sem, kako strogi so Rusi nasproti katoliškim duhovnikom. „Črnuh“ ne sme prestopiti ruske meje brez posebnega ministerialnega dovoljenja iz Petrograda in zavezati se mora, da ne bo opravljal nikakih duhovniških opravil v sveti blagoslovljeni Rusiji. Radoveden sem bil, bi-li ne mogel kako preslepiti teh premetenih Rusov. Šel sem torej v palačo ruskega poslanstva v Bukarestu z namenom, da me vržejo na cesto. Stopim k tajniku, ga prosim, naj mi dá dovoljenje, da smem potovati na Rusko, v Odeso, in mu izročim svoj potni list. Na prvi pogled sem spoznal, da o nemščini ne razume mnogo. „Kaj ste?“ me vpraša in me ogleduje od glave do nog.“ „Dijak na vseučilišču na Dunaju“, mu odgovorim. Tristo zelenih! V potnem listu je pa zapisano, da sem „cooperator“ (kaplan) nekje na Kranjskem. „Tukaj je pa zapisano, da ste cooperator“, mi reče tajnik. — „Veste, to je

Stolna cerkev v Biserici.

Bukarest: V cerkvi sv. Jožefa.

tako“, mu odgovorim kolikor mogoče flegmatično in resno. „Ob počitnicah sem bil cooperator v svoji domovini; sicer pa študiram modroslovje na Dunaju.“ Gospod tajnik je bil z mojim odgovorom zadovoljen; sedel je in zapisal v potni list, da sem „javljen dlja sledovanja v Rossiju“, to se pravi: Dobil sem dovoljenje, da smem po-

(Dalje.)

tovati v sveto Rusijo, in sicer celo brez vsakih pogojev. Vrata v Rusijo, ki so sicer katoliškemu duhovniku zaprta s sedmerimi pečati, so mi odprta na stežaj. In vendar mi niti najstrožji moralist ne more očitati najmanjšega pregreška. Res, da nisem potoval v Odeso, — zamudil bi se bil s tem najmanj pet dni — res, da sem moral plačati takse dva rublja in 25 kopejk, dovoljenje sem dobil pa vendarle.

Kaj si je neki tajnik mislil pri besedi „cooperator“? Morda suplenta na državni gimnaziji in to — ob počitnicah! V hotelu so me v potno knjigo vpisali kot trgovca; mislili so najbrže, da je „cooperator“ „compagnon“ kake trgovske tvrdke!

Bukarest: Spomenik Mihajla Zmagovavca.

Idilica.

Nad planinami
višnjevo je vse,
pod planinami
višnjevo je vse,
na planinah pa
snežnobelo vse . . .
In očem se zdi,

da ves krog planin
kakor živ visi
sredi visočin . . .
Duši pa se zdi,
kot bi prav tako
prosto dvignjena
bila nad zemljo . . .

Silvin Sardenko.

Tináčka.

Z naših gorá. — Spisal **Pavel Perko.**

(Konec.)

Poslej ni vstala več. —

In zgodilo se je, kakor si je predstavljala poprej.

Ležala je v čumnati ob oknu. Črez okno je bila razpeta železna mreža, in skozi mrežo se je videl zvonikov vrh. Postovke so sedale na petelina in se kljuvale med seboj. Po izbi pa so brenčale muhe in se ji izprehajale po odeji. Ali pa so se zaletavale v mrežo na oknu in silile vun.

Prav tako, kakor si je bila naslikala poprej!

Marsikaj pa le ni bilo tako, kot je mislila nekoč.

Bolezen jo je napadla prej, nego je bila preračunila, in Štricelj ji še ni izdelal svetih Filipa in Jakoba. Tudi Cilka še ni bila dovolj velika, da bi mogla priskakati v čumnato in ji voščiti lahko noč. Ležala je še v zibelki, in kadar se je prebudila, se je začul jok, hripav in bolesten, ki je prešel naposled v slaboten, piskajoč kašelj. Iz tega kašlja pa je Tináčka sklepal, da ji Ciljka sploh nikdar ne bo voščila lahke noči . . .

Ana je prišla, kadar je utegnila, da ji je prestlala posteljo in ji tudi sicer postregla. In ko je opravila, kar je imela, je zopet šla na delo. Kako je z gospodarstvom, tega Tináčka ni izpraševala Ane; saj ji je v očeh brala več ko dovolj — —

Sicer pa je bila Ana edina, s katero je mogla kaj izpregovoriti . . .

In enkrat je Ana sama začela in ji omenila, da čaka Jakob na denar — na tistih sedemsto . . .

In pristavila je, da bi edino ta denar še mogel rešiti gospodarstvo propada.

„Kako —? Kako to misliš?“ jo je vprašala Tináčka malo začudeno.

„Izgubo bi poplačal — in Klinarja bi pustil . . .“

„Tako? Ali misliš, da bi ga?“

„Mislim!“ je rekla Ana z nekim prepričanjem —; „zadnje čase se mi zdi mehkejši . . . Zadnjič se je kregal črez Klinarja! Klinar ga nagovarja, naj bi skupno kupila Polhovec, ki ga mislijo prodati grajščinski — češ, da bi mu gozdi vrgli dobička najmanj tritisoč . . . Jakob pa noče — —“

„Toda Ana, kaj bo ostalo tebi, ako mu dam tistih sedemsto?“

„Meni ni treba ničesar —“

„In Cilki —?“

„Tudi Cilki ne bo hudega . . . Da bi le Jakob bil kakor se spodobi — —“

„Res, da bi le Jakob bil kakor se spodobi —“, je ponovila tudi Tináčka. A odločiti se vendarle ni mogla . . . Kako, ko ji je neprenehoma govoril neki glas, da bi Jakob tudi potem ne bil kakor se spodobi!

* * *

Tináčkina bolezen je postajala nevarna. Poslali so po duhovna.

In zvonček je zapel po grapi, in gospod Janez je prišel s sveto popotnico.

Ko je opravil vse, je šel in si ogledal še cerkvico. Morda mu je bilo naročeno, morda ne . . .

In gospod Janez je dobil v cerkvi vse lepo počejeno in pometeno — vse snažno in omito . . .

To pa ga je veselilo tako, da se je pri odhodu, ko ga je pot peljala mimo cerkovnišča, oglasil še enkrat in Jakobu glasno pohvalil red in snago, ki jo je našel v cerkvi.

In Jakoba je veselilo, ker za hvalo je bil vendarle dovteten — —

„Ali je čedno, jelite?“

„Čedno, jako čedno!“

„In sv. Filip in Jakob — in sploh oltarji — tako so nekam prijazni!“

„Res, kakor novi —“

Tináčka je čula ves pogovor v čumnato. In neka velika skrb, ki jo je morila dozdej, ji je kar naenkrat izginila, kakor izgine sneg ob solnčnih pomladanskih dneh.

„O Bog, hvala Ti, hvala Ti!“

Srce ji je trepetalo. Obraz in lica pa so ji gorela kakor zdrava . . .

In ko je gospod Janez odhajal, je zrla še dolgo za njim in prisluševala stopinjam, ki so se izgubljale krog vogla.

Zvečer pa je rekla Ani:

„Bom pa naredila tako! Tistih sedemsto naj ima Jakob . . . Naj prideta dve priči, da se zapiše! — Nekaj sem zapustila za maše v čast sv. Filipu in Jakobu. Drugo naj ima Jakob. — Zdaj upam, da bo dober . . .“

Pri tem so jo polile solze . . .

In tudi Ana se je razjokala od veselja in hvaležnosti — —

* * *

In kako je potem naenkrat zavladovalo v Hribih na Tináčkinem domu kakor neko novo, dosedaj še nepoznano življenje!

Priči sta prišli, in oporoča se je zapisala tako, kot je želela Tináčka, in kot je Jakob naprej vedel, da se bo. Ana mu je bila povedala vse.

In Jakob je postal ves drug. —

Že takoj drugo jutro je stopil na prag čumnate, kar je dotlej ves čas Tináčkine bolezn storil samo enkrat, in vprašal, kako je — če je kaj bolje.

„Bolje — Kako bi bilo bolje? — O, ni bolje ne!“ je odgovorila Tináčka vsa blažena ne vedoč, kaj bi rekla in kako bi rekla, da bi se videlo, kako mu je hvaležna za vprašanje. „Ni bolje ne . . . Sploh pa mislim, da ne bo bolje! Šla bom za rajnim Filipom — in še kmalu!“

„E, pa vendar ne —“ jo je miril Jakob in se naslonil na vrata, prižigajoč tobak.

Tináčka si je obrisala solzo, ki ji je prišla prispominu na rajnega in ji zdrknila do ustnic.

Za ta čas je nastal kratek molk. —

Začel je Jakob:

„Čaja naj vam skuha . . . Le recite ji, naj vam postreže! — Ali vas v grlu tišči?“

„V grlu, v prsih — povsod! In noge so mi težke kot železo . . .“

„Starost —! Starost —!“

„Dà, starost —! Sicer pa, naj bo, kakor je božja volja . . . Za svet itak več nisem . . . Noge so mi odpovedale, noge. — Kaj pa drugi, ali ste zdravi?“

„Zdravi.“

„Dela je veliko, jeli, in vročina je huda? — Se mi je zdelo, da si zadnje dni nekaj pokašljeval —“

„Jaz? Jaz ne. Jaz sem zdrav!“

„Zdrav — no, to je dobro . . . Pa Ana tudi. — Ana pravi, da čim več dela, tem bolj zdravo in tem bolj veselo se čuti . . . Zunaj na zraku je res dobro. V gozdu, kaj ne, pri kôpi je pa huje? Dim in prah zdelujeta človeka —“

„Ni hudega . . . Sicer pa Klinar nadzoruje.“

„Ali Klinar —?“

In zopet je nastal molk za nekaj časa — Tináčka si je popravljala ruto na glavi in zapodila muho, ki ji je bila prilezla po roki in odtod skočila na obraz.

Jakob pa se je oziral po čumnati, kot bi mu bilo vse neznano in bi se čudil samemu sebi, da je dobil priliko, da pogleda tudi v ta prostor svoje hiše . . .

„Klinar — hm! — to vam je čuden človek“, je začel črez malo časa. Govoril je mrmraje in menda samo zato, da je sploh kaj govoril.

„Ali čuden?“ je poprijela Tináčka in nekaj jo je zaveselilo . . . Zdelo se ji je, da si je prav razlagala ta „čuden“.

„Jaz ne vem, kako bi rekel . . . Včasih se mi zdi, da govori le za svoj dobiček, in da mu jaz nisem mnogo mar —, včasih pa zopet ne . . . Zdaj hoče, da bi skupno kupila grajščinski Polhovec . . . Kaj bo neki Polhovec! Tistih par dêbel —; in še tisto je črvivo in od strele razbito!“

Pri tem je zamahnil z roko, kot bi hotel pokazati, da niti Polhovec niti Klinar nista vredna govorice . . .

To je bilo za Tináčko kakor krepilen dež za osušeno polje, ki ob poletni vročini zija po mokroti.

Sicer pa je bilo že to veliko, da je sploh govoril. S Tináčko še nikdar ni govoril toliko kakor ta dan . . .

„Jaz tudi mislim, Jakob, da bi tisto ne bilo . . . Poglej, gozdovi so tako visoko in v grdem kraju! Koliko bi stalo, preden bi les in oglje spravili v nižavo —“

„Tisto ne!“ jo je ustavil Jakob in glas mu je bil malo trd, morda trši kot je sam hotel —. „Saj Klinar ima živino . . . In Jerè tudi . . . Pa to, to — tista debela! Kaj je to?! Kako oglje bi neki bilo iz teh debel?“

Pogledal je na uro. In zdelo se mu je, da je govoril že dolgo . . .

„Tako, le postreže naj vam!“ je rekel potem in se pripravljaj, da bi šel.

„Sicer pa —“ se je obrnil še enkrat — „sicer bom pa tako naredil, kot je Ana rekla. V župnišče bom šel in bom župnika vprašal, kako naj naredim. — To bo še najbolje.“

„O najbolje, Jakob! Le v župnišče pojdi! Župnik — —“

Pri zadnjih besedah je že zapiral vrata za seboj . . . Ostala je sama v čumnati —

Pa dasi je bila sama — nji se je zdelo, da ni sama! Zadnje besede Jakobove so jo poživile, da ji je naenkrat vse govorilo in se smejalo ž njo vred —: miza, stene, okno, mreža na oknu . . . vse! In kri ji je zaplula po žilah, da je čutila, kako močno ji bije srce . . .

O, takole sama bi bila vselej rada! Se je vsaj mogla namisliti in naradovati nad tem, kar je čula.

Zdaj bo bolje! Zdaj bo šlo pač vse na bolje!

In v duhu se je zamislila v prihodnjost — v tiste čase, ko nje seveda več ne bo, ko bo pa vendar gospodarstvo v Hribih se dvigalo; ko se bo gora zaraščala; ko bo Jakob dober; ko Ana ne bo več jokala; ko bo Cilka tekala po griču in se lovila s sosedovimi otroki — —

Kako bo tedaj lepo v Hribih! Ah, kako bo lepo! . . .

* * *

Kaj se je sedaj menila za svojo bolezen!

Saj se ji je zdelo, da boleznini niti ne čuti! Če jo je v prsih tiščalo, in je bilo grlo tako čudno suho —: morda je bilo to le mimogrede . . . In če so ji bile noge trde in mrzle, in jo je zbolelo po vsem telesu, kadar jih je hotela premkniti —: saj je bila na to že izdavna pripravljena!

In potem: samotna čumnata z mrežo na oknu, zaduhel zrak, mušje brenčanje in pa tisto malo razgleda na zvonikov vrh — vse to si je bila že izdavna naslikala v duhu . . .

Vse to torej zanjo ni imelo nič novega, nič nepričakovanega.

Edino, kar jo je težilo, je bilo to, da je Cilka pokašljevala bolj kot prej, in pa da ji Štricelj še ni izdelal sv. Filipa in Jakoba.

Da bi Cilka ozdravela, in pa da bi že sv. Filip in Jakob stala na oknovi polici —: to je želela in družega nič . . .

Zdravja si niti ni želela bogvekakoli; saj najbolj srčna želja se ji je izpolnila in na svetu ni imela več koristiti nikomur . . .

Zdaj bi bila celo rada umrla — in lahko bi bila umrla!

Včasih se je prav živo zamislila v smrt. — Kako bi bilo, ko bi umrla . . .

Ana bi seveda jokala za njo, pa potolažila bi se vendarle . . . In celo Jakob bi rekel: „Saj mi je dobro želela . . .“ Ona bi pa ležala na pokopališču doli v dolini. V vrsti med drugimi grobovi bi bil tudi njen grob, morda celo okrašen s križem in z napisom . . . V nebesih bi pa gledala svetnika Filipa in Jakoba — živa . . .

Ob takih mislih se ji je popela duša iznad zemlje, in čumnata ji je postala nekam tesna . . . Mreža na oknu se ji je zazdela gosta in temna . . . A mušje brenčanje je imelo nekaj prijetnega na sebi in je donelo kakor godba . . .

V teh dneh se ji je veselje zakalilo samo enkrat: — tedaj, ko jo je obiskala prijateljica Treza.

Obiskala jo je, in s Trezo sta govorili o Jakobu.

„Ali misliš, da bo sedaj dober?“ je vprašala Treza.

„Sedaj sem prepričana, da bo dober —“, ji je odgovorila Tináčka —; „da je le izprevidel, kaj mu je Klinar, in pa da je šel v župnišče vprašat za svet . . . Drugo bo prišlo samo po sebi —“

Treza pa še ni vedela, da je bil šel Jakob v župnišče. Zato je vprašala začudeno:

„V župnišče je šel —? Kdaj?“

„I, pred par dnevi. Ali ne veš?“

„Ne.“

Gledala je tako neverjetno, kot bi niti mogoče ne bilo, da je bil Jakob v župnišču . . . In že to je bilo Tináčki hudo!

„In kaj je izvedel v župnišču?“

„Sam sicer ni pravil, kaj . . . Pa Ana je rekla, da je prišel domov ves vesel, in da se je tisto noč v sanjah ves čas jezil nad Klinarjem . . .“

„Tako —?“

In še vedno je bilo videti Trezi, da ali ni mogla ali pa ni hotela verjeti —

Tedaj torej se je zagrenilo Tináčkino veselje za hip — pa le za hip — in samo zato, ker se Treza niti toliko ni zanimala za hišo, da bi bila vedela, da je bil Jakob v župnišču . . .

Sicer pa se Tináčka ves ta čas ni imela pritožiti niti nad Jakobom niti nad kom drugim.

Da bi bilo pač vedno ostalo pri tem!

Pa je že tako: na svetu se vrstijo žalostni dnevi z veselimi — in gospod Janez je rekel, da se vrši božja volja ob prvih kakor ob zadnjih . . . In tako je tudi res!

Kaj je na primer Tináčka mislila, da bo prišlo drugače! O Bog — in vendar je prišlo!

Nekoč jo je zopet obiskala prijateljica Treza. Treza — ta je prišla še vselej s slabimi poročili . . . In tudi ta dan je prišla!

Ko je prišla, je takoj napeljala pogovor na Jakoba in na župnišče.

„Si rekla, da je bil pri župniku, kajne? Saj ni bil!“ . . .

„Seveda je bil.“

„Ni bil ne! Mislil je iti, pa sta ga prestregla Klinar in Jerè . . . In namesto v župnišče je šel k Jeretu —“

„Dom in Svet“ 1902, št. 2.

„K Jeretu da je šel —?“

„K Jeretu!“

Tináčki je prišlo mahoma mrzlo in vroče obenem. Pred dušo se ji je nekaj zmračilo in soba je zamigljala pred njo in mušje brenčanje je postalo glasno in neznano . . . V nogah in v prsih in v glavi pa so se ponovile bolečine, ki so dotlej mirovale, kakor bi dremale . . .

„Torej ni bil v župnišču —?“

„Saj ti povem: pri Jeretu! Jerečka sama mi je pravila. Pili so vse popoldne — precejšna družba jih je bilo! Celo kregali so se med seboj . . . A nazadnje so se vendarle pogodili za Polhovec —“

„Za Polhovec —?“

„Za Polhovec! Jakob in Klinar sta ga kupila . . . A jaz pravim, da ne bo sreče pri tem. Že zato ne, ker je Klinar zraven . . . Klinar, ta ti je —, pa saj sem ti že rekla —!“

„Klinar . . . kaj neda, Klinar —!“ je ponavljala za njo Tináčka. Druzega ni vedela . . . V zavesti ji je bilo samo to, da se je zgodilo nekaj hudega in nepričakovanega, pa da mora biti navzlic temu mirna — mirna . . .

In obležala je z zaprtimi očmi in začuda mirnim izrazom na licih. V zavesti pa si je ponavljala venomer in se tešila:

„Moj Bog! Naj bo! . . . Ker je tako! . . . Naj bo!“ . . .

„Ali ti je slabo? Slišiš, ali te boli? Kje te boli —?“ je silila vanjo prijateljica Treza.

„V grlu, v prsih — povsod . . .“ je odgovorila šepetaje.

In ko je šla Treza, da ji prinese vode namešane s sladkorjem, se ji je izvil globoko iz prsi vzdih:

„Zdaj — zdaj bom pa umrla —!“

* * *

In res je umrla. —

Ko je zazvonilo pri sv. Filipu in Jakobu, so ljudje že kar vedeli: „Tináčka je!“

In ta ali oni je pristavil:

„Smrt jo je rešila . . . Vsaj ne bo videla, kako bo propadlo in se končalo posestvo gori v Hribih! Tisti denar — no, tisti denar Jakoba ne bo rešil!“

In res ga ni!

Denar, ki ga je Tináčka pustila Jakobu, temu ni zalegel.

In prišlo je tako kot so prerokovali pametni možje.

Zgodba je kratka. —

Cerkveniško službo je pustil, in cerkvice sv. Filipa in Jakoba je prišla v oskrb drugemu.

S Klinarjem pa sta sekala in kuhala v Polhovcu, da je bilo kaj. Sekira in žaga sta se vrstili . . . Ob pobočjih pa so gorele kope, da je dim v valovih légal nad gozdove.

In po grapi se je izvažalo kar naprej: zdaj oglje, zdaj drva, zdaj hlodi in okleški . . .

In pri kupčiji je bila vedna izguba. —

Klinar, ki je nadzoroval delavce in sploh vodil vse podjetje, se sicer ni mogel načuditi vedni izgubi; toda dobri prijatelji Jakobovi so majali z glavami in mu namigavali, da stoji Klinar v tajnih zvezah s prekupci v Trstu . . .

No, Jakob jih ni poslušal.

Zato pa nazadnje že ni bilo nikogar več, ki bi bil imel le količkaj upanja, da bo Jakob rešil propada sebe in svoje gospodarstvo.

In res —: gospodarstvo je propadalo in naposled propadlo — —

Jakob je šel po svetu — pravijo, da na Štajersko k rudarjem . . .

Žena pa je ostala doma in jokala in obupavala.

In otrok je hiral, hiral in — kar je bilo naravno — umrl neko noč . . .

In ko je drugi dan cerkovník na farnem pokopališču kopal poleg Tináčkinega groba nov, majhen grob, je trdil, da ne bo dolgo, ko bo kopal še tretjega. Ana namreč, ki je bila prišla naznanit smrt otrokovo, je bila sama kakor smrt: bleda, potrta in brez življenja — —

Ah, ne pláakajte!...

Plákale lahno
pesmice so:
da jih prezira,
da jih zatira
njeno oko . . .

Ah, ne pláakajte,
pesmice ve:
krila razpnite,
ponosno zletite
do daljne zvezdé!

Naj vas prezira
njeno oko!
Ali vas reva
duša prepeva
zánjo samo? . . .

Cvetko Slavin.

Naprej!

Pogum! Naprej po trdi cesti!
Kdo bi oziral se nazaj!
Če precej rož ne vidim cvesti,
nad vesno mar že zdvojim naj? . . .

Kar snežni dihi zamorili,
lahko en solnčni vrne dan,
i na mladostnih nad gomili
že vzklik je vnovič maj cvetán . . .

In ki v solzah so kdaj sejali
na trnjevo življenja pot,
bogato snopje bodo brali,
ko prišel k žetvi bo Gospod!

Zato naprej po trdi cesti!
Kdo tožen gledal bi nazaj:
Če že prevar se ni otresti —
pogum nas ne zapústi vsaj! . . .

Mira.

Slovenska književnost.

Cerkve in zvonovi v dekaniji Kranj.

Spisal Josip Lavtižar, duhovnik ljubljanske škofije. Cena 2 K 50 v. Čisti dobiček je namenjen družbi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Ponatis iz „Zgodnje Danice“. — Z izredno gorečnostjo je gosp. Lavtižar začel obdelovati kranjsko cerkveno zgodovino. V omenjeni, 312 strani obsegajoči knjigi je pisatelj podal nov dokaz svojega truda. Namenil se je, opisati zvonove kranjskega dekanata; a to ga je pa privedlo do misli, da bi bilo dobro napraviti tudi obris zgodovine dotičnih cerkvâ. Porabil sicer ni arhivskega materiala večjih arhivov, izrabil je pa vestno del starega škofijskega arhiva v Ljubljani, zlasti vizitacijski zapisnik iz l. 1631., in nekatere župne arhive, tako da je slika še precej popolna. Natanko je določil vsem zvonovom v dekanatu glasove, in zato ima knjiga tudi praktično vrednost. Ker nočemo tu dopolnjevati zgodovinskih podatkov, omenjamo le nekatere podrobnosti. Kakšna je bila prvotna cerkev v Kranju in koliko ladij je imela, o tem se lahko domneva, z gotovostjo se pa ne more trditi, ker nimamo nikakih poročil. Kranjski stolp ni zrastel (str. 4.) v 14., ampak v 15. stoletju. Tudi o šenčurskem stolpu nihče ne more „zanesljivo trditi, da stoji na tem kraju že od l. 1111.“ (str. 67.). Netočno je rečeno (str. 15.), da so se stroški za zidavo nove hujanske cerkve pokrili z 260 gld. Prvi premskovski ekspozit ni bil Rajec, ampak Rejec. Ni opravičeno mnenje, da je ljudstvo kdaj poznalo ime „Raandorf;“ ponemčena krajevna imena so bila znana le v pisarnah, a ljudstvo se zanje ni brigalo. Tudi ni prav, da pisatelj govori o „Flödnižanih“ (str. 205). Dobra ni definicija o urbariju (str. 128.) in neverjetno je, da bi l. 1631. na Trsteniku ne bilo v velikem oltarju podobe sv. Martina, četudi je rečeno v zapisniku „absque icone“ (str. 269). — Jezik v knjigi je lep in gladek. Čudimo se pa, da pisatelj ne odstopi od najnovejše iznajdbe in da piše „Viševek“, ko ima toliko dokazov v listinah, da je pravilno „Olševek“. Pisati bi moral dalje „kokrska dolina“, ne „kokrška

dolina“, „sorsko polje“, ne „soriško polje“, „rožnivenška cerkev“, ne „rožinvenška cerkev“, „gorenjski“, ne „gorenski“, „leto in dan“, ne „letni dan“. Nadejamo se, da bode g. Lavtižar z vnemo opisal v kratkem še kaj drugih dekanatov in tako podal doneskov k zgodovini ljubljanske škofije tudi v onih krajih, kjer se je doslej storilo za preiskavo naše starine še manj kakor v kranjskem dekanatu. A. K.

Avstrijski junaki. Po raznih virih priredil Jakob Dimnik, učitelj v Ljubljani. S 17 podobami. V Ljubljani. Natisnila in založila lg. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1902. Str. 117. — Nihče ne dvomi, da so dobri življenjepisi izobrazilni in bodrilni, torej velikega vzgojnega pomena. Pričujoči življenjepisi so namenjeni mladini, da bi se „učila požrtvovalne ljubezni do domovine ter si podkrepljala čut domoljubja, zvestobe in vdanosti do cesarja,“ da bi se učila „pobožnosti, bogaboječnosti, vdanosti do predstojnikov ter ljubezni do staršev in učiteljev.“ Želja urednikova je, da bi živel vsakdo „tako, da bo mogel dati račun o svojem delovanju.“ Namen te zbirke je torej hvalevreden.

J. Dimnik je zbral in priredil 21 življenjepisov, ki so potekli izpod peres raznih pisateljev, kakor: S. Rutarja, J. Apiha, A. Koblarja, M. Valjavca, I. Steklasa, Fr. Hauptmana, I. Navratila, J. Lebana. Nekaj jih je posnel po Koledarju „Moh. družbe“, nekoliko jih je sestavil urednik sam po raznih, zlasti nemških spisih. V teh življenjepisih nam slika avstrijske bojne junake. Za nas so najzanimivejši tisti popisi, ki nam predočujejo domače junake: Kacijanarja, Herbersteina, Andreja in Herbarta Turjaškega, Vega in Čehovina; z veseljem pa čitamo tudi druge, saj nam rišejo junake, ki so nam znani iz zgodovine ali iz ljudske pripovedi.

Vsi ti spisi niso enake cene, saj so različni tudi junaki in njih opisovavci. Najprimerneje mladini se nam zdé popisani Sobieski, Evgen, Lavdon, Radecki, Albreht in Čehovin. Drugi spisi so bolj zgodovinski in imajo manj vzgojne moči, zlasti ker so nanizani v celoto le zunanji dogodki z letnicami. Sploh življenjepis izgubi svojo zanimivost, če ga preveč okrajšaš in se ne

vtopiš v slikanje junakove duše, torej njegovega notranjega življenja. Nasprotno sodimo, da je preobširno opisana bitka pri Aspernu (str. 59. do 66.), zlasti za one čitatelje, ki ne poznajo tega kraja.

Nekatere stvari se v zbirki nepotrebno ponavljajo (str. 2. in 5.), kar je umevno, ker so spisi posneti po različnih pisateljih. Urednik bi pa bil spise lahko drugače prikrojil. Nekateri stavki so nejasni, n. pr: „Dunaj se je vdal Napoleonu, preden mu je mogel priti na pomoč — Karel. Mislil je itd.“ (str. 52.) Dunaj menda vendar ne? Podobno se glasi stavek: „Samo lesovje in kakih 200 mornarjev je plavalo po morju in prosilo pomoči.“ (str. 86.) Urednik bi se bil lahko izognil takemu pogrešku.

Nekaj tiskovnih napak moti čitatelja. Str. 4. je pogrešna letnica 1442; str. 41. se ne vjemajo letnice; str. 24. čitaj namesto „Marko ditvijanski“ — „avijanski“; str. 76. namesto „preko Benetka in Trst“ — „preko Benetk in Trsta.“

Jezik je dostojen in pravilen. Namesto hrvaškega „životopisa“ (v predgovoru) pišimo rajši „življenjepis“, namesto „dedščina“ (16) rajši „dediščina“, ker se izvaja iz „dedič“ in ne iz „dedec“. Prisiljeno se glasi „feldmaršal poročnik“ (68), tuje „feldmaršallajtenant“ (71), ker se je že udomačila besega „podmaršal“, ki se večkrat bere v tej zbirki.

Dodatek obsega še 15 bojnih in junaških pesmi, ki so deloma narodne. Knjigo krasi 17 podob. — Radi poučne in blažilne vsebine knjigo toplo priporočamo. **V. Steska.**

Hrvaška književnost.

Knjige „Društva sv. Jeronima“ za l. 1901.

Malo pred Božičem je razposlalo to koristno in za razvoj hrvaškega naroda zelo znamenito društvo svojim društvenikom sledeče štiri knjige.

Zločin i pravda božja. Pripovijest iz seoskog života. Napisao Ivan Lepušić. 8°. Str. 125. — Učitelj Lepušić je dober hrvaški pisatelj, in tudi čitateljem „Društva sv. Jeronima“ je že davno znan. Napisal je za nje pred nekoliko leti povest „Vračara Klara“, a v „Danici“ jim je podal več krajših povesti in črtic. Letos nas v svoji povesti zopet vabi med preprosti narod v vas Javorovec, v katero se je priselil Miško Krsnik, človek temne preteklosti, a sladkega in priliznjenega obnašanja, kateri je bil Javorčanom trgovec in krčmar, v besedah prijatelj, a v resnici jih je neusmiljeno odiral in zbiral zase njihovo imetje. Neizkušeni narod

mu veruje, le nekateri ga spoznajo. Posebno sosed Pavica mu je na poti. Ker se ga ne more drugače iznebiti, in ker mu ni nič sveto, ga umori. Ljudstvo o tem ne izve, edino pokojnikova mati hodi okrog in nosi sinovo krvavo srajco. K sreči se vrne v rodni kraj zemljemerec Mirko Mandić, kateri svojim rojakom odpre oči in reši, kar se dá še rešiti. Krsnik je vedno bolj osamljen, a nazadnje tudi njega ne izgreši božja kazen. Povest se čita prav zanimivo, in ne odložiš je, dokler je ne prebereš; vendar so v njej marsikateri neverjetnosti in marsikaj je preslabo utemeljeno. Toda to ne bo oviralo čitatelja, kateri bo našel v njej obilo razvedrila in moralnega jedra.

Slike iz svakidanjeg života. Napisao Vá c s l a v K o s m á k, preveo Stjepan Žgurić. Svezak I. 8°. Str. 245. — Ni potreba, da govorim mnogo o pokojnem Kosmáku. Njegova prikupljiva oseba, njegove pisateljske vrline in vsa njegova blaga duša gleda iz vsake teh lepih slik, katere so pisane v pravem narodnem duhu. Zabavajo te in te blaže kot redkokatere. To je bil naroden pisatelj, kakršnih je malo; zato je tudi našel med češkim narodom toliko hvaležnih čitateljev. In kako zna pisati! Rekel bi, da ne piše, nego sedi na klopi ob peči ter pripoveduje, in narod ga poslušá — smeje se in solzí, blaži in izobrazuje. Hrvaški prelagavec je v prevodu dobro zadel pisateljevo struno. Te slike se čitajo, kakor da so pisane za hrvaški narod. Slovenci imamo sicer dosti ljudskih pisateljev, vendar preveč ne in premalo dobrih; morda bi „Družba sv. Mohorja“ ugodila svojim društvenikom, če bi prinesla vsaj zvezek izbranih Kosmákovih slik. Mi Slovenci se nekako preveč bojimo prevodov; gotovo ne bi nihče zameril niti „Slovenski Matici“, niti „Družbi sv. Mohorja“, če bi v svojih knjigah prinesli včasih tudi kak dober prevod.

Ribe i ribogojstvo. Napisao Škender Horvat. 8°. Str. 164. — Ta marljivi hrvaški učitelj je zbral v drobni knjižici zanimive podatke iz ribjega življenja in tako podal preprostemu čitatelju pripravno in poučno knjigo. Želimo, da bi ta knjiga vnela med Hrvati zanimanje za ribarstvo. Saj njihova zemlja ima toliko vodá, a ravno ta važni del narodnega gospodarstva je med Hrvati še zelo zanemarjen.

Danica. Koledar i ljetopis društva svetog jeronimskoga za god. 1902. 8°. Str. 243. — V obilici raznih hrvaških koledarjev, kateri vsako leto poplavlja hrvaška mesta in vasi, je „Danica“ še vedno najbolj priljubljena (tiska se v 45.000 izvodih). Društvo se trudi, da v „Danici“ poda svojim čitateljem nekaj „univerzum“, in da

čitatelj najde v njej zabave, pouka, slik in opisov najvažnejših dogodkov. Letošnja „Danica“ ne zaostaja za prejšnjimi, a zdi se mi, da je poučni del bolji od leposlovnega. Težko je pisati za narod.

Iz društvenega letopisa vidimo, da je imelo „Društvo sv. Jeronima“ koncem leta 1900 — 15.167 dosmrtnih in okrog 4000 letnih členov, a društveno imetje šteje 343.608 K. 66 v. Temu tako koristnemu društvu bratskega nam naroda želimo daljnjega razcvita; zlasti želimo, da bi se množilo število rednih društvenikov med preprostim narodom, in da bi te knjige prebirali v vsaki hrvaški kmetiški hiši.

Janko Barlè.

Pjesme Mihovila Nikolića. Zagreb 1901. Tisak i naklada Dioničke tiskare. — Izmed najnovjše hrvaške poezije utegnejo biti Nikolićeve „Pjesme“ najpristnejši in najmarkantnejši izraz mehkočutne pesniške duše. V preteklem letu smo čitali več hrvaških pesniških zbirk, ki pa nam niso s tako čudovito močjo prevrele srca, kakor te „Pjesme“. Res da ni v njih novih ali visokih misli — tudi domorodnih ni, kar nekateri hrvaški kritiki morebiti preveč zamerijo mlajšim pesnikom. Kdor deluje za domovino na kateremkoli polju, je domoljub, dasi je pozabil peti panegirike. — Nikolić poje slavospeve svoji ljubezni, in pri tem ga ne vznemirjajo niti politični niti socialni niti filozofski problemi. A miren in zadovoljen vendarle ni: Nestrpno je iskal sreče in našel jo je, — ali:

I draga sreča brzo se izgubi:
Cviet svene katkad prijé no je cvjetò.

Nikolićeva lirika je Mihovilova povest. Apodiktična resnost življenja mu je dala mirno misel in načrtala mu je na čelo trdo potezo. Pesniku-melanholiku se zdi, da je osamljen. Kakor zapuščena ptica prepeva:

Pa na grani povenuloj turobno se tako njiše,
Kò da sanja o proljeću, kojeg davno nema više...

A kar nas pri tej melanholiji vendar veseli, je pa to, da je vseskozi logična, saj pa tudi v dogodkih pesnikove duše ležé vzroki njegovih pesem. — Včasih pa se dvigne tudi nekoliko iznad zemlje, kakor bi hotel prisluškovati, kaj mu šepče vzvišena večnost.

In pred seboj vidi „fantom“, prikazen z onega sveta, in zaupno ji potoži:

Život san je kratek, što ga čovjek sniva,
A duša je vječna: trpi i uživa,
Tu se ljudstvo bori cielo svoje doba,
A reci mi, što je s ono stranu groba?

Kaj bi bilo onkraj groba?! Ko bi bila ta „vječna duša“ malo bolj, recimo, živoverna,

bi si pač na to vprašanje mogla sama odgovoriti marsikaj. — Le nekoli više . . . više naj poleti duša, pa ji ne bo treba tako žalostno zaključevati življenja:

I plamen tople zgasnut će ljubavi,
Što daje ovdje čovjeku da diše,
A nas će pokrit velo zaboravi,
Pa neće mene ni vas biti više . . .

(„Sni“)

Tako poje pesnik svojim sanjam. — Ljubeznive, čustvovite pa so Nikolićeve elegične slike iz narave. Z umetniškim duhom in mehkim srcem nam čarovito slika vse letne dobe v izbranih bojah. Včasih se v to dihanje in življenje prirode kar nenadoma in na tihem izlije pesnikovo življenje. In pred teboj niso več gole poetične slike, marveč živi komentari pesnikove notranjosti. Da! Mihovil Nikolić je umetnik. — Oblika, ki je vzorna, mnogolična, ponekod prehaja v Kranjčevičevo maniro, dikcija je ponosita in melodiozna. Nikolić je modern, a nikjer ni pretiran, rafiniran, dasi kakor premnogi moderniči tudi njegova vrlo pesniška duša hoče: „Pustite pjesnike, koji su poslani da govore, neka nam odkriju svoju dušu slobodno i nesmetano!“ Da, „slobodno in nesmetano“, dokler nam ne rušijo starih svetih idealov! — „Pjesme“ so izšle v gori imenovani tiskarni v elegantni obliki na lepem, trdnem popirju z izvrstnim tiskom.

Jelšanov.

Češka književnost.

Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských. Sděluje Dr. Jos. Tumpach. V Praze 1901. — Doktor Tumpach je večš poznavavec krščanske arheologije. Na podlagi prvotnih virov je sestavil lepo delo, ki bo imelo trajnost in ki je velikega pomena za onega, ki hoče proučiti zgodovino zakramenta sv. zakona in mnenje, ki je veljalo o tem zakramentu v sv. cerkvi od njenih prvih začetkov pa do današnjega dne. Isto so verovali in trdili o zakonu sv. Klement Aleksandrijski († 215), Tertulijan († 240), isto sveti Ambrož, sv. Krizostom in drugi duševni velikani, kar veruje in zapoveduje gledé zakramentalne zveze sv. cerkev še dandanes. Dr. Tumpach tega ne trdi kar brez podstave: on dokazuje, dokazuje, rekel bi, vsako svojo besedico — in ravno v teh zgodovinskih dokazih je glavna moč njegovega izvrstnega spisa. Knjigo posvečuje g. pisatelj „svým učitelům práva kano-nického msgru dru. Františku Laurinovi a msgru dru. Josefu Doubravovi.“ Knjigo priporočamo vsem strokovnjakom na polju krščanske arheologije in želimo, da bi tudi Slovenci dobili kmalu tak spis.

T.

Poljska književnost.

Historya literatury powszechnej z ilustracjami, przez Juliana Święcickiego. Warszawa. 1901. Str. 380. — To delo, katero je bila napovedovala „Biblioteka dzieł wyborowych“ že pred časom, je začelo nedavno izhajati; in sicer je ta zgodovina vsega svetovnega slovstva osnovana na najširši podlagi. Prvi del obsega zgodovino babilonsko-asirske in egiptovske književnosti. Pisatelj se naslanja na novejša preiskovanja nemških, francoskih in angleških asirologov in egiptologov. Med tekstom kaže zlasti slovstvo teh narodov v mnogoštevilnih zgledih ter predočuje tudi njih kulturo v raznih slikah. Tu so citati iz pesmi, pisem, pogodb, zapiskov itd., katere so dali v Babilonu in v Ninivi zapisati v klinopisih tedanji kralji, sodniki in duhovniki, kolikor so jih že preiskali učenjaki. Želeli bi, da bi se tako veliko delo tudi v tehnični izvršitvi izdalo z večjo skrbjo. To velja zlasti o raznih slikah in o nekaterih pomotah, ki so se vrinile v knjigo. Sicer je pa to delo kot prvo te vrste v poljski književnosti na čast „Biblioteki dzieł wyborowych“.

Ruska književnost.

Izvēstija otděljenija russkago jazyka i slovesnosti „Imperatorskoj akademiji nauk“ 1900. Toma V. knjižka 3. — Izvrstno urejevana „Izvestja“ prinašajo v 3. sešitku V. snopiča jako mnogovrstno vsebino. Razvoj ruskega narodnega gledišča pojašnjujejo t. zv. „interludiji“, t. j. preprosti humoristiški nastopi raznih tipičnih oseb, kakor so cigan in nemški lekarnar, žid in razkolnik itd. En tak „interludij“, obsegajoč dve „komediji“, najden v rokopisu iz XVIII. stoletja, objavlja Vsev. Miller (str. 747 do 767). Zanimiv seve je zlasti jezik, govornica preprostega naroda. — K. Tiander učeno razpravlja etimologijo in zgodovino mesta Holmogory. — „Paleja“ (iz g. ἡ παλαιὰ sc. διαθήκη) se zove v ruskem slovstvu nekakšen obris svetovne zgodovine od stvarjenja sveta pa do Kristusa; take „paleje“ so se pisale v XVI. stol., njihova snov je vzeta iz sv. pisma starega zakona. Prevod sv. pisma v takih palejah preiskuje I. Evsêjev. — A. Presnjakov govori o „moskovski istoričeski enciklopediji 16. stoletja“ (824—876). — Ko je dognano, da se mora „staroslovenščina“ zvati „starobolgarščina“, zanima učenjake tudi srednjobolgarski jezik. S. Kuljbakin podaja gradivo v ta namen, naslanjaje se na odlomek četveroevangelija Grigorovičevega iz 13.—14. stol. — Jako za-

nimiva je dialektološka študija N. N. Durnova o govoru „Šackago ujezda Tambovskoj Guberniji“, t. j. med Moskvo in Kazanom. Pisatelj objavlja nekaj točno po izgovoru napisanih narodnih pesmi in eno pripovedko, ki mu jih je pela sušca meseca I. 1899. v Moskvi kmetica Ana Selivjorstova iz imenovanega kraja. — Zaslužne može treba častiti. Iz življenjepisa P. Šejna o I. I. Nosoviču, roj. 1788, umrlem I. 1877. izvemo podatke iz delovanja dosti znamenitega etnografa, na katerega je bil ruski svet popolnoma pozabil celih 23 let. — Bolj ko kdaj se je v naših dneh zbudilo zanimanje za jezik tako tragično zatrtih polabskih Slovanov. Ruski učenjak V. Poržezinskij je dobil od znanstvene akademije nalogo, da preišče vse vire, po katerih bi se dala sestaviti slovnica tega zamrlega jezika. Nekaj spomenikov, ki hranijo polabski jezik, ocenjuje ta učenjak na str. 969.—995. te knjige. — G. Kuncević razlaga, iz katerih rokopisov je tiskana „Istorija o Kazanskem carstvê I. 1791.“ — Do tu znanstvene razprave.

Skoro še bolj zanimiv je drugi del „Izvēstij“: Kritike in znanstvena poročila. P. Boborykin je napisal knjigo: „Evropskij roman v 19. stol.“ Kritik A. Veselovskij očita piscu površnost. — Pesnik N. M. Jazykov (1803 do 1846), vrstnik Puškinov, je bil pijanec in pevec vina itd., vendar nadarjen; toda neki V. Smirnov je napisal o njem jako slabo kritično-biograf. študijo. (V. Lipovskij). — Tudi A. Stepovič, prvi docent v Kijevu, ki je napisal obris zgodovine srbsko-hrvaške literature, svoji nalogi ni kos. (A. Lipovskij). — V. Korabljev obširno poroča o najnovejši delavnosti „Matice Srpske“ v Novem sadu. — G. Iljinskij seznanja čitatelje z najnovejšimi pojavi na polju slovanske filologije, t. j. z razpravami V. Vondráka, L. Legera (izdaja „Rêmskega evangelijarija“), Bolgara S. Argirova „Ljubljanski blgarski rokopis ot 17. stoletja“), z razpravo našega učenega rojaka dr. Musića „Relativne rečenice u hrvatskom jeziku“, („Rad“, 138. knj.) itd. Jako obširno ocenjuje VI. Kriksin najnovejšo zgodovino poljskega naroda, ki jo je spisal doktor Anatol Lewicki.

D.

Slavjanovédênije v povremennyh izdanijah. To je „sistematično kazalo spisov, kritik in opomb o slavistiki za I. 1900“. „Imperatorskaja akademija“ hoče odslej izdajati vsako leto tako kazalo v svojih „Izvēstijih“, povzeto po vseh listih, zbornikih in časopisih. Tu se ne bodo samo naznanjali samostojni spisi in knjige, ampak tudi posamezni spisi iz časopisov in beletrističnih listov, ki se tičejo jezikoslovja, literature, etnografije, zgodovine in življenje-

pisov. Samoposebi je umevno, da potrebuje tako delo toliko truda, da je težko že prvič zahtevati od njega popolnosti. Mi moremo seveda ocenjati le oni del, ki se bavi s slovanskim narodom. Ta del pa ima razne pomankljivosti. — Knjiga je primerno razdeljena na več delov: Najprej se naštevajo spisi, ki se nanašajo na občeslovanske razmere; potem oni, ki razpravljajo cerkveni jezik in cerkveno literaturo; potem sledé razni slovanski narodi in njih literarna dela; naposled spisi v tujih jezikih, tičoči se Slovanov. Slovenci so omenjeni pod čudnim naslovom: „Slovenci, Rezjani in drugi Slovani v severni Italiji.“ Začuden smo gledali ta naslov, ker nismo verjeli, da je mogoče tako nazivljati slovanski narod. Ali Rusi res mislijo, da imajo poleg „Slovencev“ še kako slovstvo „Rezjani in drugi Slovani v severni Italiji“? . . . V tem oddelku se našteva okoli 170 spisov, ki so povzeti iz raznih naših listov in knjig. „Dom in Svet“ je sestavljaec profesor Baudouin de Courtenay dobro rabil. Razdelitev je pa slaba. N. pr.: Lampetove „Zgodbe svetega pisma“ so v jezikoslovnem oddelku; več celo neznatnejših spisov je v več oddelkih. Semtertja se seveda sestavljaec temu ni mogel ogniti, saj je zgodovinski opis kolikor toliko tudi etnografičen, i. t. d. Upamo, da se bo to delo nadaljevalo z večjo paznostjo, da bo doseglo svoj namen. Treba bo tudi važnejše spise kritično ločiti od manj važnih. — Sicer pa moramo biti hvaležni „Imperatorskeji akademiji nauk“, da je začela s tem delom. Za slaviste, kateri se obširneje bavijo s „slavjanovêdênijem“, je taka knjiga neobhodno potreben pripomoček. Prav je tudi, da se izdaja knjiga v ruščini, ker se znanje tega jezika vedno bolj razširja. Morda bi bilo dobro, ako bi akademija dobila sotrudnikov iz raznih slovanskih narodov, kateri bi, vsak iz svojega domačega slovstva, sestavljali po skupnem načrtu tak celoten književni pregled.

L.

Maloruska književnost.

Slovenci v Rusinih.

Po prizadevanju in trudu orjaških duhov Ukrajina zopet vstaja in ž njo vred gališka Rusinska vkljub nasilstvu notranjih in vnanjih nasprotnikov. Maloruska se preraja in raste kulturno od dne do dne. Rusinski narod se bolj in bolj zaveda in krepi v vedno trdnejšo celoto, pa se je začel živahno ozirati tudi na druga slovanska bratska plemena, jih spoznavati ter tako pospeševati toli zaželeno vslovansko kulturno vzajemnost, ki bo gotovo tudi

velikega socialnega in gospodarskega pomena. — Rusini so se začeli slovstveno bolj zanimati za nas Slovence šele v zadnjih letih. Začetek je sicer majhen, in do zdaj se je pojavil, kolikor je nam znano, pravzaprav samo en pisatelj, ki seznanja svoje rojake z našimi leposlovnimi proizvodi, ali upati je, da se zbudi polagoma zanimanje Rusinov za nas nasplošno. Ne malo pomore v to gotovo tudi sorodnost naših in njihovih žalostnih razmer. Omenjeni vrli Rusin je Iljko Kuziv, grško-katoliški duhovnik v Galiciji, ki je šele pred dobrimi tremi leti prišel iz Lvovske bogoslovnice. Kot bogoslovec je bil Kuziv duša tovarišem Rusinom, ognjevit, vztrajen in odločen narodnjak — pač sposoben, da vodi in zastopa rusinsko stvar v velikem semenišču Lvovskem nasproti onim Rusinom, ki se sramujejo malorusčine in so stopili v vrsto „Moskalov“, ter iščejo omike in rešitve v veliki ruščini. Kdor hoče spoznati to žalostno razmerje med Malorusi samimi vsaj površno, naj prečita sestavek podpisanega v „Zori“ l. 1900, naslovljen „Pomenljiva petdesetletnica“, ki je deloma posnet po spisu imenovanega I. Kuziva o priliki petdesetletnice ustanovitve rusinske „Čitalnice“ v Lvovski bogoslovnici. Za to „Čitalnico“, ki je res pravo ognjišče in vir gališko-rusinskega gibanja, se je vnel s posebnim ognjem naš Kuziv. Za njegovega bivanja v semenišču je vzkliklo novo življenje v „Čitalnici“; razširila se je tako, da ima zdaj kakih osem „krožkov“. Med temi „krožki“ nas najbolj zanima „Jugoslovanski krožek“, v katerem udje proučujejo in zasledujejo vse naše razmere, politične, slovstvene in socialne. Seveda se učé društveniki tudi našega slovenskega jezika ter beró naše časnike in knjige, v kolikor jim prihajajo v roke.

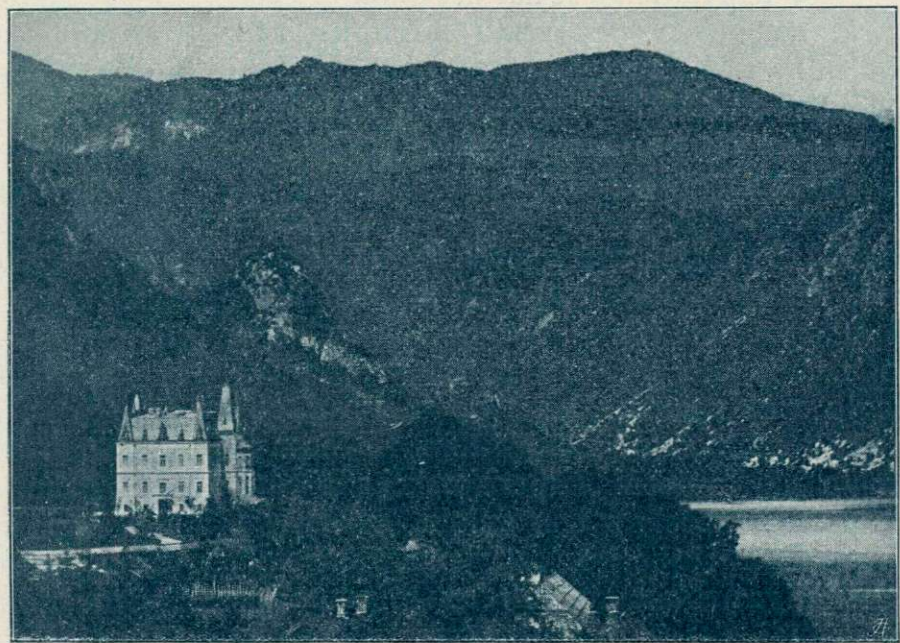
Najbolj se je vnel za slovenščino naš Kuziv. Največ na prizadevanje Kar. Ermega in Kuziva se je osnovala dopisna zveza tudi s slovenskimi bogoslovci, in začelo se je takoj živahno dopisovanje in spoznavanje, ki se bo nedvomno bolj in bolj krepilo ter porajalo obilo dobrega sadu. Da se ta namen lažje doseže, nameravajo v Lvovu ustanoviti tudi list, glasilo vseh slovanskih katoliških bogoslovcev, po zgledu brnskega „Museum“-a, ki je tudi glasilo slovanskih bogoslovcev. — Vrli Kuziv pa ni kazal svojega navdušenja in zanimanja za nas le v besedi, ampak tudi v dejanju. Priučivši se slovenščine, je začel prevajati dobre slovenske proizvode v rusinščino ter dovršil do zdaj že lepo število prevodov. O priliki stoletnice Slo m š k o v e je obelodanil v Lvovskem dnevniku „Dilo“ nekaj črtic o njem.

Med našimi mlajšimi leposlovci se je Kuzivu najbolj omilil Fr. Ks. Meško s svojo izredno nadarjenostjo in izvirnostjo. Zato največ prevaja njegove spise, in reči smemo, da bi naš Kuziv Meška najrajši kar vsega zaporedoma prevel, ako bi mu dostajalo časa; a Kuziv je duhovni pomočnik in hkrati tudi učitelj latinščine na gimnaziji, in zato mu za slovensko delo preostaja le malo časa.

Slovenski spisi, katere je prevel Kuziv doslej, so naslednji: Fr. Ks. Meško: „Berač“ (Did), „Srakoperjeva hruška“, (Sorokopudova gruška). Oba spisa sta tiskana v lvoivskem dnevniku „Dilo“ l. 1900. — „Drama v vasi“ (Drama v seli), „Norec“ (Naluga). Ta dva spisa sta izšla v posebnih knjižicah. — Jos. Stritar: „Janko Bože“ (Ivasj Bude). — Dr. Jan. Ev. Krek: „Božji blagoslov“ (Bože blagoslovenije). — Fr. Ks. Meško: „Pripovedka“ (Povirka). Zadnji trije prevodi so tiskani v „Knjižnici“ Julijana Nasaljskega v Kolomiji. — Meškov „Bolnik“ je zdaj v tisku, in v kratkem izide tudi Jos. Stritarjev: „Griški gospod.“

Kakor vidimo iz navedenega, se je začelo med Rusini živahno gibanje in zanimanje za nas ob Jadranskem morju. Hvaležni moramo biti pač zlasti g. Kuzivu za veliko naklonjenost, hvaležni pa tudi vrli lvoivski semeniški „Čitalnici“, od katere delovanja nam je pričakovati lepih uspehov. ¹⁾

Bajda Kazak.

Ponatisk prepovedan.

Fotogr. B. Lergtporer.

Iz drugih književnosti.

Vila kneza Windischgraetza na Bledu.

Franz Prešeren. **Deutsche Gedichte.** Laibach 1902. Druck und Verlag von Ig. v Kleinmayer u. Fed. Bamberg. — V Prešernovem mišljenju se jasno vidi oni kulturni dualizem, katerega se ne more popolnoma otresti skoro noben Slovenec. Njegovo srce je slovensko, a njegova izobrazba je nemška. Zadnji čas se je mnogo pisalo o tem, ali je bil Prešeren „Ilirec“ in ali je imel kaj smisla za slovensko vzajemnost. V svojih nemških pesmih je Prešeren sam odgovoril na to vprašanje. On čuti vso moč, katero ima na Slovence nemška

vzgoja v srednjih in visokih šolah. Zato nagovarja svoje tovariše:

Ihr, die entsprossen aus dem Slavenstamme,
die ihr, der eig'nen Mutter lang entzogen,
die Bildung nicht an ihrer Brust gesogen,
die man, wie mich, vertraut der
deutschen Amme!
Nicht glaubet, dass ich euch
deshalb verdamme,
dass dankbar der Germania ihr gewogen!

Tako je peval Prešeren l. 1838. Že pet let prej se je izgovarjal, zakaj da peva v nemškem jeziku. Kakor si je Ovidij s svojimi pesmami v Rimu nakopal sovraštvo, tako tudi Prešeren ne uživa sladkosti od svojih slovenskih poezij; in kakor je oni, „der Liebling römischer Kamönen“, v prognanstvu peval v getskem jeziku — „getico scripsi sermone libellum“ — tako

tudi Prešeren peva v jeziku onega duha, ki veje povsod okoli njega v izobraženih krogih, v katere je prognan iz svojega naroda:

Da ich, wie er (Ovidij), nicht kann vom
Dichten lassen,
obwohl mein heimisch Lied mir nicht
zum Frommen,
nur Missgunst mir bereitet, blindes
Hassen,
vergebt, dass ich ihm folgend unternommen,
in Worte meinen innern Gram zu fassen,
die ich von meiner Mutter nicht vernommen.

Še en razlog ve Prešeren, zakaj da mora pevati v nemškem jeziku:

Deutsch sprechen in der Regel hier zu Lande
die Herrinnen und Herren, die befehlen,
slovenisch die, so von dem Dienerstande;
den strengsten Dienst dien ich, den freie Seelen
gedient, die Liebe schlug in ihre Bande;
nicht darf ich gegen diese Sitte fehlen.

¹⁾ Ker ima rusinska semeniška „Čitalnica“ v Lvovu tako vzvišen namen, bi bilo po naši misli prav, da bi se ji pošiljale dobre knjige in časniki zastoj. Po en iztis bi založniki knjig in časopisov lahko žrtvovali. Naslov: „Čitalnica grško-katoliškega semenišča v Lvovu. Ulica Kopernika 36.“

Tako je mislil Prešeren l. 1834. O narodnem ponosu, o kaki navdušeni bojevitosti pač v teh besedah ni najti nobene sledi. Ravno nasprotno: zdi se, da je Prešeren v tej dobi tako prešinjten od nemškega vpliva, tako prevzet od romanskega trubadurstva in Petrarkove sladke milobe, da se mu zdi nekako gosposko in vzvišeno, ako more peti tudi v onem jeziku, v katerem govori — „Herrenvolk“. V pesmi „Die Geliebte

dass ich alles, Held und Dichter, nur durch
dich geworden sei.
Sag ihm dann die schöne Märe, wenn das
Männlein sie versteht,
von dem Geist der ew'gen Liebe, der durch
alle Welten weht...

Svojemu prijatelju Emilu Korytku, ki je bil rojen Poljak, ni napisal na grob niti ene besede ožje narodne zavesti, ampak kitico, ki diha popolnoma Herderjev klasični humanizem:

Der Mensch muss untergehen,
die Menschheit bleibt; fortan
wird mit ihr das bestehen,
was wir für sie gethan.

In to je pravi pesmotvorni element Prešerenov; v klasičnega humanista je vzgojen, in tako je njegovo svetovno naziranje.

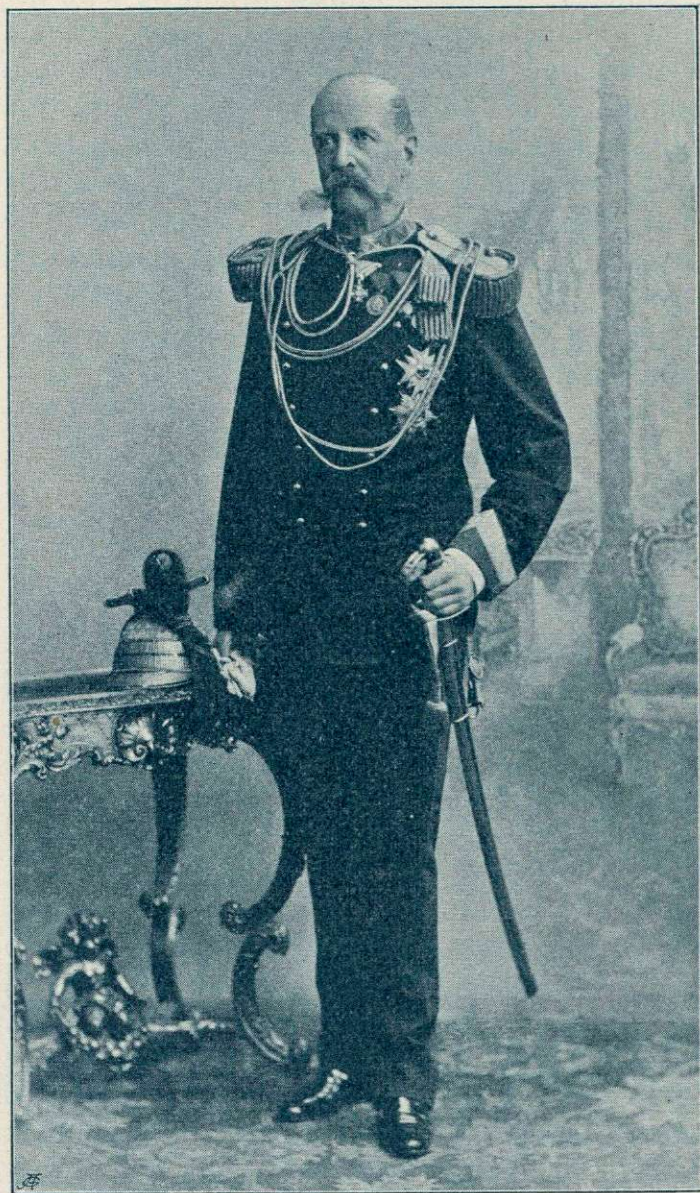
Drugi element šele, ki se je bolj ali manj pridruževal temu splošnemu humanizmu, je individualni slovenski ali — ako hočete — kranjski znak. Značilno je tudi za Prešerna, kar peva o Čopu:

Was Hellas, Rom Unsterbliches geschrieben,
des Briten Lied Begeistertes gesungen,
der Lusitanier, Spanier, heiss im Lieben,
der Italiener, Deutsche und Franzose
geschaffen, von der innern Glut getrieben,
das sprach zu dir im lieblichen Gekose
der Muttersprache...

Tako je tudi Prešernu poezija v prvi vrsti oznanjevalka občečloveških čvstev. Prijetni zvok materinega jezika ga spominja šele lastnega naroda. In tudi v tem jeziku čuti le zvočno blagoglasnost in elastično izrazitost domačega narečja. Zato se ni mogel ogreti za ilirske jezikovne kombinacije in za skupni slovanski jezik. V umetnem jeziku se dajo pač opevati umstveni problemi, nikdar pa tako vroča, stotero razlikovita čvstva, kakršna je imel učenec Petrarkov. Ko bi bil začel Prešeren kovati besede, kakor Koseski, bi bil umoril svojo poezijo v prvem začetku.

Ker razen nekoliko poljščine in hrvaščine ni poznal Prešeren pobliže slovanskih jezikov, mu je torej manjkalo vseh pogojev, da bi se bil povzpел do takega pojma o Slovanstvu, kakor so ga imeli Kollár, Vraz ali Čelakowský. S tem je podan dušeslovni razlog za to, da je pač visoko cenil svoje domače narečje, v katerem je znal tako dovršeno izraziti najfinejše humanistične ideje, da pa ni imel pravega čvstva za velike slovanskokulturne težnje ter za načrte Ilircev in drugih Slovanov. Zato je pač peval o Germanki:

... Dass sie wird der Mutter (Slovenki) vorgezogen,
das ist's, was in mir weckt des Zornes Flamme;
der wahren Mutter soll und muss sie weichen,

Ponatisk prepovedan.

Fotogr. K. Pietzner.

Knez Ernst Windischgraetz.

und ich“ opeva duha mednarodne svobode. Njegova „dama“ je posebljena „Svoboda“, ki hodi po nemških pokrajinah („in den deutschen Gauen“), on pa je doma pri — „Pygmäenvolku“. Svojo „damo“ nagovarja:

Wenn sie einstens meinen Namen in den
deutschen Gauen nennen,
dich ein zierlich Herrlein frägt: ob Fräulein
auch den Dichter kennen?
sag ihm dann die stolzen Worte, sag sie ihm
nur ohne Scheu,

a Vraza je zbadal, da je „Slovencev uskok“, in se ustavljal vsem težnjam, ki so hotele „štajersko-hrvaško narečje povzdigniti na jezikoslovni avtokratiški prestol“.)

A bodi dovolj o tem! Nemške Prešernove pesmi sploh imajo isti značaj kakor slovenske. Pretežno so erotične, in sicer splošno ne v onem idealnem, duševnem smislu, kakor je sodil Stritar, ampak so prav neposredno priklile iz njegovih istinitih ljubavnih čuvstev. Varovati se moramo one neprevidne in nikakor ne opravičene apoteoze tega sicer velikega pesnika, katera se semtertja kaže v našem

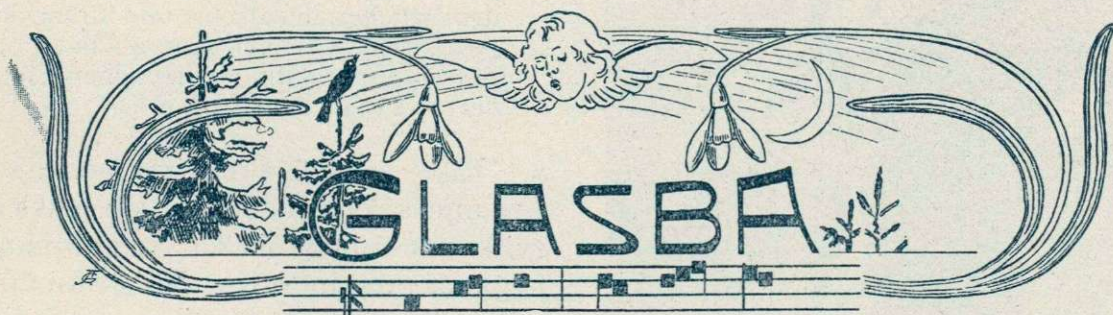
¹⁾ Glej jako dobre „Paberke o Prešernu“, katere je priobčil V. Steska v „Katoliškem Obzorniku“ 1901. str. 17 in sl. Steska pravi tam: „Kolikor moremo sedaj soditi, je morda bila Prešernova sreča, da se ni bolj navdušil za slovanske jezike, ker bi se brezdvomno poznali sledovi v njegovih spisih in bi zašel morda v drugo skrajnost, da bi bili njegovi spisi mešanica iz raznih slovanskih besed, če ne celo oblik. Ali niso njegovi nasledniki krenili na to pot?“ (Tam str. 23.)

slovstvu. Kot vzornega moža pač ne moremo častiti pesnika, ki prijateljski zapiše v spominsko knjigo verze:

Treu ist einer, der bin ich,
Liebchen! treu dir bis zum Grabe;
ewig, ewig lieb' ich dich,
bis ich eine Andre habe. —

Na str. 445. lanskega letnika smo omenili Vidičevo zbirko „Fr. Prešeren. Poesien“, v kateri je večina teh pesmi že natisnjena. Gospod L. Pintar je to novo zbirko uredil po istih načelih kakor slovensko krasotno izdajo. V prvem delu so one pesmi, katere je bil v takoimenovanem cenzurskem rokopisu Prešeren sam zbral kot „Nameček nemških in ponemčenih poezij“. Te so boljše in so bile res pripravljene za tisk. V drugem delu je pa izdal poezije, katere je nabral drugod. Med njimi so tudi manj vredni pesniški proizvodi in nekatere pesmi, o katerih se niti ne dá prav določiti, ali so res Prešernove ali ne.

Dr. Evgen Lampe.

Trije koncerti. V Ljubljani smo imeli prošli mesec tri koncerte, kateri zaslužijo, da se jih podrobneje spominjamo. Dne 5. prosinca je „Glasbena Matica“ proslavila šestdesetletnico svojega častnega člana dr. **Antona Dvořáka**. Na str. 772. lanskega letnika smo načrtali kratko razvoj dr. Dvořákov in smo tam opisali tri dobe njegovega skladanja. Pri tem koncertu so posebno zanimale točke iz njegove zadnje dobe. Slišali smo dve veliki „programni skladbi“: „Divja žena“ in „Golobek.“ Da spoznajo čitatelji, káka je to nova glasbena oblika, podajemo tu „program“ simfonične pesmi „Divja žena“:

I. Allegretto. V revni koči se otrok mirno igra s svojimi igračkami, mejtem ko mati kosilo kuha za moža, ki dela na polju. — Poco più animato. Otrok postaja nemiren, neče se igrati, začne jokati in kričati. Mati ga jezna svari, naj miruje, če ne, pride divja žena. Za trenotek to pomaga, dete se umiri. — Allegretto, tempo I. Otrok se iznova

nekaj časa igra z različnimi igračkami. — Poco più animato. Ali zopet postaja nemiren, neče se igrati, kmalu joka in kriči na vse grlo. V jezi pokvari igrače in jih razmeče na vse strani. Mati si ne ve pomagati in v svoji jezi kliče: „Divja žena, pridi in vzemi poredneža!“

II. Andante sostenuto e molto tranquillo. Vrata se odpró. Suha, pošastna žena se počasi bliža. — Più animato. S hreščečim glasom, podobnim vihri, zahteva dete od prestrašene matere. — Allegro. V groznem strahu pograbi mati otroka in ga stisne k sebi. Divja žena se vedno bolj bliža in vedno silneje zahteva od matere otroka. Vname se divji boj zanj: divja žena strastno steza roke in s koščnimi dolgimi prsti grabi po njem, mati pa ihti in ga stiska vedno bolj k sebi. — Meno mosso, allegretto. Ura bije dvanajst, divja žena izgine.

III. Andante, pozneje più lento. Oče preneha z delom na polju ter nič hudega sluteč, mirno koraka domov. Blizu hiše mu postaja

tesno pri srcu. — *Poco à poco stringendo, maestoso*. Ko vstopi, zagleda grozen prizor: Mati leži nezavestna na tleh. Roke ji oklepajo mrtvo dete. —

To je vsebina narodne pravljice in Erbenove balade. Kakor je pesnik narodno pesem izkušal izraziti v baladi, tako hoče Dvořák vse epično pripovedovati v orkestru. Tu se nič ne peva. Poslušavec ima v rokah le „program“, ki mu je hkrati navodilo, da more natančneje razumeti, kar mu pripovedujejo glasbila. To so sicer pesmi, a ne deklamira jih človeški glas, ampak orkester s svojimi stoterimi jeziki. Sicer se naslanja simfonična pesem na obliko sonate in simfonije. A razlikuje se od obeh v tem, da je njena snov določena, da se ne razvija svobodno sama iz sebe, ampak da je glasbena prepesnitev že bivajoče pesmi. Ker stoji tako skladba naravno v sredi med simfonijo in med navadno pesmijo, jo imenuje Dvořák „simfonično pesem“.

Skladatelj izkuša posamezne misli izraziti kar moči krepko in jedrnato. Zato rabi jako izrazite melodije, katerim zna z mojstrsko instrumentacijo pridobiti veljavo in efekt. Tu ni onih okroglih, fino sestavljenih glasbenih oblik, ki jih goji klasična glasba — to je mladostna živahnost, katera kipi v polnih vrelih na dan. Semtertja je teženje po čudnih efektih predkrita. Te skladbe so velike po koncepciji, duhovite po invenciji motivov, drzne v harmonizaciji. A vendar nam ni čisto ugajal ta slog. Zdele so se nam take, kakor moderne slike, začrtane z močnimi potezami brez senc in prehodov. Podobna je simfonična pesem „Golobek“.

Razne druge točke, med katerimi moramo posebno omeniti krasnih dvospievov, ki sta jih pela gospodična Mira Dev in c. kr. dvorni operni pevec g. Fran Pacal z Dunaja, je zaključil veliki „149. psalm“, mogočna skladba za mešani zbor s spremljevanjem orkestra.

*

Dne 12. januarja pa je koncertoval v Ljubljani **Emanuel Ondříček**, najmlajši brat slavnega Frančiška Ondříčka, katerega smo večkrat omenili. Umetnik je star šele devetnajst let, a že tekmuje s prvimi mojstri. Že kot nežen deček je bil umetnik na goslih. Kot sedemleten otrok je igral koncerte Mendelssohnove. Njegov oče in brat Dragotin sta zarana spoznala njegov sijajni talent in ga odločno nagovarjala, naj ga razvije in izpopolni. Pod večjim vodstvom prof. Ševčíka, kateri je Čehom vzgojil že dolgo vrsto izbornih virtuofov, se je mladi Ondříček vglabljal v vse tajne goslarske umetnosti. Namesto v šestih letih, kakor je predpisano, je zmagal vso učno snov

v štirih letih z najsijajnejšim uspehom. Pri sklepnih izkušnjah na konservatoriju je vse očaral s težkim Paganinijevim koncertom. Prvi umetniki so mu že takrat prerokovali slavno bodočnost. A širni svet je opozoril nase šele, ko je slavil prve velike uspehe v Peterburgu. Tam si je hipoma pridobil ljubezen občinstva. Pozvali so ga na carski dvor, kjer ga je odlikoval car Nikolaj II. Vplivni kritik Wulfins je pozval v tem času некоč Ondříčka k sebi, da mu igra „Spomine na Paganinija“. Ko ga nekaj časa posluša, ves prevzet zakliče Wulfins: „Resnično! To je prav demonska tehnika!“

Letos se je odločil Ondříček, da koncertira med južnimi Slovani. Prišel je tudi v Ljubljano, kjer nam je naredil res izreden glasbeni užitek. Gosli so najobčutnejše glasbilo. V izražanju čutil in finih nians jim ni kos nobeno drugo glasbilo. In to čudovito moč nam je pokazal mladi Emanuel Ondříček v njeni divni krasoti. Svojo izborna šola je pokazal v Bruchovem „Koncertu“, a v vsej briljantnosti je pokazal svojo nežno občutnost in veliko koncepcijo v Wieniavskega „Sielanki“, v Sarasatovi „Andaluški romanci“ in v Paganinijevih varijantah o angleški himni „God save the Queen“. Mehko in sočutno ga je spremljal klavirski virtuofov Charles Veyrych, kateri je svojo klavirsko tehniko še samostojno pokazal v Schubertovem „Scherzo“ in Lizstovi „Etudi“. Bil je res krasen glasbeni užitek, in žal nam je bilo le, da se ni občinstvo mnogoštevilneje udeležilo koncerta.

*

Dne 20. januarja smo pa poslušali koncert **čeških filharmonikov iz Prage**. Veliki orkester „Češke filharmonije“ šteje 70 članov, samih glasbenih umetnikov. Večinoma so še mladi glasbeniki, ki igrajo z gorkim žarom prve mladosti. Dirigent g. Čelanský jih vodi z lahkoto, bravuro in nekim posebnim „humorjem“, kateri se smeji iz tega živahnega orkestra. Dirigiral je večinoma na pamet. Občudovali smo tesno enotnost, ki vlada tu med dirigentom in vsakim glasbilom. Kakor ena duša oživlja hkrati vse telesne ude, tako je vsak migljaj dirigentov v istem hipu postal živa glasba. V njegovih rokah in očeh je bil ves veliki orkester. Kar je dajal z dirigentsko palčico in nervozno levico, to ni bil takt, ampak je bila skladba v pantomimi. Igrali so skladbe največjih čeških orkestralnih skladateljev: Smetana, Fibicha in Dvořáka. Začeli so z uverturo Smetanovo k „Prodani nevesti“. Sledila je Dvořáková „Simfoniya v d-duru“, grandiozno osnovana velika skladba. Zgoraj

smo omenili, da nam je „Glasbena Matica“ predstavila Dvořáka kot „programnega“ skladatelja. Takrat smo slišali nov slog z nenavadnimi, prav frapantnimi efekti. V tej simfoniji je pa Dvořák še klasik, dasi njegov „Scherzo“ že kaže ono nagnjenje k modernosti, katero je pozneje prodrlo do zmage v novem slogu. Fibichova selanka „V podvečer“ je orkestralna točka najfinejše vrste, globoko liričnega, nežnega značaja. Pianissimo ob začetku in ob koncu je bil čaroben. Smeta-

nova simfonična pesem „Vltava“ ima svojo posebnost v tem, da zdaj flavte in klarineti, zdaj gosli imitirajo šumenje valov, nad tem valovanjem pa se razvija jasna melodija, zdaj podobna šepetu vodnih vil, zdaj viharju, zdaj bojnemu kriku. Zvršila je pa koncert Dvořákovu uverturo „Carneval“, skladba divje nebrzdane radosti. — Izvajanje je bilo vzorno. Občinstvo pa tudi ni štedilo z neprestano pohvalo. L.

Poroka kneza Otona Windischgraetza z nadvojvodinjo Elizabeto.

Ljubezniv kotiček slovenske zemlje vidiš, dragi čitatelj, na naši podobici str. 121. Ob Blejskem jezeru, tam, kjer se dviguje lahno napet holmec, da loči jezersko kotlino od globoko pod njo zarezano doline Bohinjske Savice, tam stoji sredi zelenja okusno zidano poslopje, pol gradič, pol vila; nekako ponosno odmaknjeno od jezerskega brega gleda mirno čez jezero in čez slikoviti venec vil in letovišč, ki objema modro, lahno in blesketajočo jezersko gladino. Vila je zidana v četverokotu, tako da je pročelje obrnjeno proti jezeru in se spredaj pomika vun v obliki lične enonadstropne verande, katere tloris obstoji iz petih sprednjih strani pravilnega osmerokotnika. Razgled s te verande je ob jasnem letnem dnevu nepopisno lep. Pogled ti pade najprej na ljubko cerkvico na otoku, katera se ti vzdiguje ravno nasproti v isti višini ter te prijazno pozdravlja. In pozdravljajo te tudi nemirni valčki, ki ti njeno podobo v odsevu pošiljajo navzgor, šegavo lomeč, mehko upogibajoč njene poteze. Zatem se ti upre oko v sivo, navpično skalo, ki kakor nema, resna čuvajka zre doli na jezero. Na glavi ji sedi kamenita krona, prijazen gradič, kateri kot star vitez gleda doli na mlade stavbe najnovejšega kroja. Pogled ti zdrkne naprej na desno in obvisi na župni cerkvi, na zgradbi, katera nosi v stolpu in v presbiteriju še sledove gotske dobe, kakor njena hčerka v Bodešičah! Pač mnogokrat jo je gledal dobri knez odtod in preišljeval, kako bi se premladila in zvečala! Saj ljudstvo je naraslo, a njeno zidovje se ni

razširilo. Kmalu se dvigne tam nova, lepa, velika hiša božja... Pogled ti splava v daljavo. Tam zgoraj, kjer se nad Podkorensko Savo steza ravan do Karavank, tam je rojstna hiša Prešernova. Ob vznožju gorskih velikanov v varnem zatišju se vrsté lepe vasice, z otroško vdanostjo oklepajoč se svojih zvonikov. Še naprej ti sili oko. A širokopleči Stol s svojimi sivimi ramami in z megleno čepico na debeli glavi ti zapre razgled, in njegove gole skale zaničevalno gledajo nate, kot bi grozile: „Kaj če se utrgamo? Vse pomandramo!“ A tudi ta orjak te ne plaši, saj za tvojim hrbtom čuva stari Triglav... Na levo se jezero razširja v širok zaliv. Tam je Zaka, najmirnejši kotiček ob Blejskem jezeru. A ne bo več dolgo tako. Zgoraj, precej visoko v hribu, katerega okrogla skalnata glava se dviguje nad gradičem, se delajo že priprave za nov kolodvor, in kmalu bo od Blejske Dobrave doli čez šumeči Vintgar od Rečice sem žvižgal železni hlaпон, in tedaj bo Zaka odmevala od glasnega hrupa. A zdaj je narava tu še nedotaknjena, še nepokvarjena...

Ta gradič je last kneza Ernsta Windischgraetza, in ravno, ko pišemo te vrstice, je tam novoporočeni par: mladi knez Oton Windischgraetz in njegova nevesta, nadvojvodinja Elizabeta Marija.

Rodbina Windischgraetzov je morda edina v vrstah najvišjega avstrijskega plemstva, katera ni le v zunanji zvezi z našo domovino, ampak ki je tudi v dejanju že pokazala, da ima srce za naše ljudstvo in za njegove težnje. Zato se je prav radi spominjamo in ji čestitamo, ko stopa v ožjo zvezo z vladarsko hišo habsburško.

Rodbina Windischgraetzov zasleduje svoje pradede nazaj do začetka našega tisočletja. Že takrat so imeli na južnem Štajerskem svoja posestva, in odtod je tudi njih ime. Dasi je morda izvor rodbine res nemški, je vendar preživela ta knežja rodbina mnoga stoletja sredi slovenskega ljudstva, v veselih in žalostnih, v mirnih in bojevitih dneh. V bojih so izgubili mnogokrat velika posestva, a odlikovali so se vsikdar v službi domovinski, bodisi kot bojniki, bodisi kot državni uradniki. Grof Jožef Niklas je bil prijatelj cesarja Jožefa in je pismeno občeval s prvimi pisatelji tedanje dōbe. Največkrat se imenuje njegov sin Alfred. Bil je strog vojak in je leta 1848. odločeval z Jelačičem usodo države. Ukrotil je upor na Češkem, zatrl oktobrski vstanek na Dunaju in se bojeval na Ogrskem za pravice habsburških vladarjev. Zdaj je rodbina Windischgraetz razdeljena v dve vrsti. Iz starejše vrste je knez Alfred, ki je bil predsednik bivšega koalicijskega ministristva in je sedaj predsednik gosposke zbornice.

Iz mlajše Werian-dove vrste pa je knez Ernst Windischgraetz, posestnik blejskega gradiča. Rojen je bil dné 27. septembra 1827 in je torej sedaj že v 75. letu svoje dōbe. Oče mu je bil knez Weriand, mati pa princezinja Eleonora Lobkovičeva. L. 1844.

je vstopil v armado kot častnik in se v letih 1848. in 1849. bojeval v Italiji. Posebno se je odlikoval l. 1866. na Češkem v vojski proti Prusom. L. 1870. se je oženil s princezinjo Kamilo Oettingen-Spielberg v Monakovem. Zvesta soproga mu je umrla že l. 1888., zapustivši mu tri otroke: Karola, Otona in Eleonoro. Če prideš na otok in se ukrašaš pod cerkvijo, vidiš tam lep spomenik Lurške Matere božje, izpod katerega vrè bister studenec v krepilo pobožnemu romarju. To ljubko znamenje je postavil knez Ernst v spomin svoji materi in soprogi. Gradič

na Bledu pa si je sezidal l. 1886. in od l. 1888. stanuje v njem poleti s svojo družino.

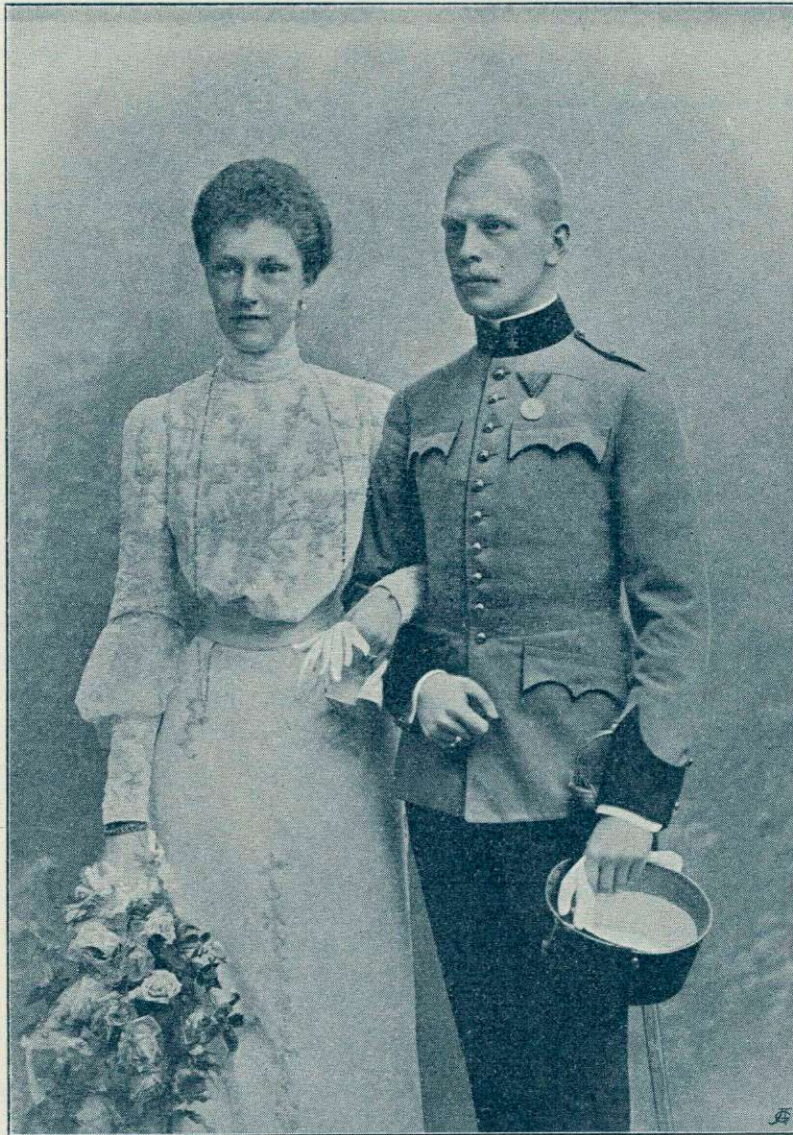
Knez Ernst je stopil v ožjo zvezo z našim narodom kot gorenjski državni poslanec. Od nekdanj goreč katoličan in zastopnik one prave avstrijske misli, ki hoče našo državo ohraniti z načelom pravičnosti in narodne enakopravnosti, je rad sprejel mandat gorenjskega državnega poslanca, ki mu ga je ponudila katoliško-narodna stranka. Izvoljen je bil l. 1879. in je vstopil s slovenskimi poslanci v Hohen-

wartov klub. Bil je našim narodnim zastopnikom dober pomočnik. Pridno se je udeleževal državno-zborskih sej. Posebno je pa rad posredoval v takih slučajih, ko je bil na odločilnem mestu potreben vpliv visoke osebnosti. Ker mu je bil odprt vstop v vse najvišje kroge, je s tem tudi vsa slovenska delegacija mnogo pridobila. On je uvedel tudi svojega tovariša, poslanca kanonika Kluna, v dunajske kroge in mu tako pridobil veljavo. Še zdaj se zanima za naše razmere. To je pokazal zlasti ob obeh slovenskih katoliških shodih, katerih se je udeležil s svojim enakomisličim bratom, knezom Robertom.

V prostih urah se bavi najrajši z numizmatiko in s prazgodovinskimi študijami. Nabral si je v teh strokah velikih in znamenitih zbirk. Po-

sebno visoko cenijo strokovnjaki njegovo zbirko najrazličnejših novcev.

Njegov sin Oto je bil rojen dne 7. oktobra l. 1873. Vzgojili so ga zelo skrbno v živem verskem duhu. Gimnazijo je dokončal pri „Škotih“. Namenili so ga izpočetka za civilno državno službo, ker je že njegov starejši brat nadporočnik pri dragoncih. A Oto je podedoval po očetu veselje do vojaštva. Zato so ga dali v konjeniško kadetno šolo v Beli cerkvi na Moravi, in l. 1894. je vstopil v armado kot poročnik v 1. ulanskem polku, ki biva v Galiciji. Ker

Ponatisk prepovedan.

Fotogr. K. Pietzner.

Knez Oton Windischgraetz in nadvojvodinja Elizabeta.

se hoče še dalje izobraziti v vojaštvu, je vstopil l. 1899. kot nadporočnik v vojno šolo. Ko jo konča, se bo odločilo, ali vstopi v generalni štab ali pa bode služil v vrstah armade.

Njegova nevesta je pa edina hči rajnega cesarjeviča Rudolfa, nadvojvodinja Elizabeta, rojena dne 2. novembra l. 1883. Poročila sta se dne 23. januarja t. l. na Dunaju in takoj po poroki prišla na Bled. Ljudstvo ju je veselo in navdušeno sprejelo, radujoč se, da je vladarska hiša stopila v zvezo z obče spoštovano in priljubljeno, našemu ljudstvu še posebno naklonjeno hišo knezov Windischgraetzov.

Naše slike. Ker so slike te številke že v dotičnih spisih pojasnjene, omenjamo le sledeče: Vinjeto „Zimo“ je narisal naš mladi sotrudnik gospod M. Gaspari. Avtotipične slike iz Bukaresta so posnete po razglednicah v svetlotisku, katere nam je prijazno dala na razpolago tvrdka A. d. Maier in D. Stern v Bukarestu (Pasagiul Vilagros), le slika „Notranjost stolnice sv. Jožefa“ je posneta po razglednici tvrdke Emil Storck, dvorne bukvarne v Bukarestu (Calea Victoriei 53).

Nova slovenska drama. Naš sotrudnik, gospod Fr. S. Finžgar, je dovršil novo izvirno dramo, „Divji lovec“. Snov je povse narodna. Čujemo, da se uprizori še v ti sezoni.

Slovensko-hrvaška vzajemnost. Na Krku je začelo izhajati glasilo slovenskih in hrvaških svečeniških častivcev sv. R. Telesa z naslovom „SS. Eucharistia“. List je pisan v slovenskem in hrvaškem jeziku ter je namenjen duhovstvu latinskega in grškega obreda. Ustanovil ga je krški škof dr. Anton Mahnič.

Domača umetnost. Slikar Iv. Grohar je izdelal novo sliko presv. Jezusovega Srca za premilostnega gosp. knezoškofa ljubljanskega, ki jo je daroval župni cerkvi v Begunjah na Gorenjskem. — Slikar Ludovik Grilc je prenovil Künlovo sliko sv. Frančiška Ks. pri sv. Jakobu v Ljubljani. Sedaj prenavlja stare slike iz Frančiškove kapele pri sv. Jakobu. — Slikar Matej Strnen je prenovil že zavrženo Mencingerjevo sliko „Smrt sv. Jožefa“ iz l. 1741. za župnijo Šmarje. — V Ljubljani je bilo prošli mesec razstavljenih več slik. G. Ruppe je razstavil romantično naslikano pokopališče, katero spominja Böcklinovih pokrajin. Gospa Fröhlich je razstavila po eno pomladno in jesensko jako nežno slikano podobo. G. Vavpotič je razstavil nekaj deloma jako čudnih ženskih podob (eno z mrtvaško glavo) in dobro zimsko pokajino, g. Strnen pa dober portret neke dunajske gospe.

„Macierz Polska“ se imenuje književno društvo v Lvovu, katero je podobno našim „Maticam“. Prošlo leto je izdala več knjig, skupno v 30.000 izvodih. Dohodkov je imela to leto 31.000 K, izdatkov 25.000 K.

„Kościuszko pod Raclawicami“ je narodna poljska igra, katero so prej igrali mnogokrat v spomin slavnemu poljskemu junaku, a so jo sčasom zemarili. Letos dne 22. januarija ob obletnici „powstania narodowego“ so jo zopet igrali v Krakovu vso prenovljeno in popravljeno.

Uniwersitet ludowy im. Adama Mickiewicza. Po zgledu angleških „ljudskih vseučilišč“ so tudi gališki Poljaki ustanovili svoj „Uniwersitet ludowy“, kateri deluje od l. 1899. Izpočetka je bilo težko ljudi privaditi, da bi hodili poslušat znanstvena predavanja, a kmalu so se pokazali veseli uspehi. V dveh letih je to društvo priredilo 751 predavanj, katerih se je udeležilo 116.573 poslušavcev. Po predmetih je bilo predavanj: 346 prirodopisnih (58.044 poslušavcev), 168 zgodovinskih in zemljepisnih (26.638 poslušavcev), 113 pravnih in narodno-gospodarskih (10.195 poslušavcev), 124 književnih, umetnih in modroslovnih (21.195 poslušavcev). „Uniwersitet ludowy“ predava po raznih krajih, v mestih in na deželi. Največ predavanj je bilo v Krakovu (272 s 55.106 poslušavci) in v Lvovu (271 s 15.672 poslušavci). V Krakovu mu je dala vlada na razpolago veliko dvorano. Največ poslušavcev je bilo delavskega stanu (v Lvovu 60%, v Krakovu 30%). Po predavanju je bil v Lvovu in v Krakovu prost razgovor o dotični tvarini; v drugih krajih po navadi ni bilo razgovora, razen vprašanj za pojasnjenje. „Uniwersitet ludowy“ je izdal več predavanj v obliki poljudnih brošur. V Krakovu precej narašča zaklad, iz katerega hočejo zidati poseben dom za javna predavanja. V Lvovu pa hočejo ustanoviti „Uranijo“.

Gogolj v grščini. Grški slovstvenik Voludimos, ki živi v Odesi, je preložil Gogoljeva klasična dela na grški jezik.

„Foma Gordjejev.“ Dramatizirani roman Maksima Gorkega „Foma Gordjejev“ je dosegel v „Novem gledišču“ v Petrogradu lepih uspehov. Navdušenje občinstva je baje bilo splošno.

P. J. Weinberg. Ruski pisatelj P. J. Weinberg je slavil pred kratkim 50 letnico svojega literarnega delovanja. Zaslovel je zlasti kot prelagatelj. Izvrstno je prestavil na ruski jezik Shakespearea, Byrona, Goetheja i. dr.

N. J. Naumov. V Tomsku je na sveti dan umrl ruski beletrist N. J. Naumov. Zlasti umetniško je opisoval bedo sibirskega življenja. Malone vse svoje življenje je preživel v Sibiriji in do dobra spoznal tamošnje ljudstvo. Že prva njegova dela so gorak protest proti krivicam, ki se godé sibirskemu kmetu od bogatinov. Življenje omenjenega pisatelja samega je bilo življenje bednega proletarca; kajti do svoje smrti se je moral boriti z revščino, da je mogel preživiti svojo rodbino; smrt mu je bila prava rešiteljica. Že l. 1898. je bil zbral nekaj svojih spisov; a

ta zbirka ni bila popolna. Sedaj se bodo zbrala menda vsa njegova dela.

Zgodovino rumunske književnosti v osemnajstem stoletju je izdal pred kratkim N. Jorga, profesor na vseučilišču v Bukarestu, z naslovom „Istoria literaturii române in secolul al XVIIIlea.“ Izdala jo je „Tipografia Minerva“ v dveh knjigah.

Kralj — pisatelj. Mladi laški kralj Viktor Emanuel se v prostih urah bavi z nekaterimi vedami, zlasti z arheologijo in z numizmatiko. Njegova numizmatiška zbirka je tako dragocena, da jo občudujejo celo strokovnjaki. Sedaj je kralj stopil tudi na literarno polje. Na italijanskem knjižnem trgu se je pojavila obširna knjiga z naslovom: „Corpus nummorum Italicorum“ (Zbirka laških denarjev). Ta knjiga je delo kraljevo in obsega popis okrog 4000 vrst kovanih novcev.

Perosijev „Mozes“.

V drugi polovici meseca novembra preteklega leta so proizvajali v Milanu velikega umetnikaduhovnika Perosija novo, čudovito glasbeno delo „Mozes“. Umevno je, da je občinstvo, katero je po časniških poročilih takoj ob prvem proizvajanju napolnilo zadnji kotichek takozvane „Perosijeve dvorane“, pričakovalo velikanskega umetniškega užitka. In ni se varalo. Po soglasni kritiki je „Mozes“ dosedaj največji umotvor genialnega mojstra. Ni več strogo oratorij — tudi v Perosijevem, modernejšem zmislju ne. Sicer tudi tu osebe ne uprizarjajo dejanja kakor pri gledaliških predstavah; a živahni dialog med posameznimi osebami in povse dramatiško nastopanje zborov ter le zelo skromno historično pripovedovanje vtiskujejo umotvoru bolj značaj gigantske spevoigre negoli mirnega oratorija.

Libreto epohalnemu delu sta zložila mlada pesnika Agostino Cameroni in Pietro Croci. Po svetopisemski pripovedi sta narisala, kakor v štirih orjaških slikah, oni oddelek iz življenja Mozesovega, ki obsega njegovo zvanje v Egipet in rešitev izraelskega ljudstva iz sužnosti Faraonove. Povzela sta zlasti one momente in epizode, ki so najbolj prikladne za glasbo, a združila sta jih v krasno dramatiško nadahnjeno celoto. —

Poëm ima uvod in tri dele. Glavne osebe, okrog katerih se suče dejanje, so: J e h o v a (bas), F a r a o n (bas), R a g u e l (nizki bas), Raguelova hči in žena Mozesova, S e f o r a (sopran), M o z e s (bariton), A r o n (tenor), sestra Aronova, M a r i j a (sopran). V zborih nastopajo madianski pastirji, hčere Raguelove, dvorne služkinje Faraonove, izraelsko ljudstvo, Egipčani, izraelski dečki in deklice.

U v o d (naslonjen na drugo poglavje „Eksoda“, vrsta 11 — 25.) pripoveduje o Mozesu med madianskimi pastirji. Večer je. Raguel stoji zunaj pred svo-

jim šotorom. Iz dalje se čujejo spevi pastirjev in pastiric, ki ženó svoje črede proti domu. Nakrat prihité k Raguelu njegove hčere in mu preplašene pripovedujejo, da jih je pri vodnjaku napadla truma pastirjev. Neki tujec jih je obranil in razpodil pastirje. Ta tujec je Mozes, ki se uprav prikaže. Spremil je Raguelove hčere celo do doma. Raguel se mu zahvali za človekoljubno delo in ga povabi v svoj šotor. Mozes zagotavlja, da je bil vsekdar zaščitnik nedolžnih nasproti krivičnikom. Na boječa vprašanja Seforina razloži, da je potomec ljudstva, ki je zasluženo v Egiptu, da je ubežnik, da je potreben počitka. Ponudijo mu strehe pri Raguelovih. Ginjen sprejme Mozes gostoljubno ponudbo in gre za Raguelom v šotor.

Prvi del, „Goreči grm“, je povzet po III. in IV. poglavju „Eksoda“. Pozorišče: Raguelovi šotori blizu Horeba. Opoldanski čas. Mozes se je bil povrnil od daljnih oaz, kjer je pasel črede svojega tasta. Nežno pripoveduje o bolestitih dolge ločitve in blagruje mirno patriarhalno družinsko življenje. Kar prihité pravit pastirji, da goré lesovi horebski v čudnem ognju, ki jih ne požiga. Mozes gre gledat čudež in čuje iz gorečega grma glas Jehovov: „Mozes! Mozes!“ — „Tukaj sem!“ se odzove, in glas nadaljuje:

— — — Sezúj si obuvalo,
preden se približaš: svete zemlje
se dotika tvoj korak; glej, jaz sem Bog
očetov tvojih — — —

In zatem :

Iz Egipta prodrli so k meni bolestni
glasovi mojega ljudstva;
čul sem njih revo, povésti jih hočem iz
robstva

v blaženo dežel obljube —

— — — — —
Pojdi pred kralja v Egipet in reši pro-
kletstva

Jakopov zarod!

Mozes dvomi in se obotavlja. Jehova obljubi, da bode udaril Egipčane s strašnimi nadlogami in tako s silo osvobodil svoj narod. Mozes obvesti o svojem zvanju svojo ženo Seforo in se odpravlja na pot. Sefora s sinovi hoče ž njim. Raguel ji ne brani. Odhajajo. Raguel jim vliva poguma v srce.

Drugi del, „Izhod“, je obdelan po V. in XII. poglavju „Eksoda“. Mozes naznani Faraonu povelje božje, da izpusti izraelsko ljudstvo. Faraon se norčuje iz njega, dvorniki sčujejo Faraona nad Mozes. Aron grozi z jezo božjo, Mozes in Aron napovedujeta kazni, ki jih bode poslal Jehova nad Egipet. Zaman — Faraonovo srce je zakrknjeno!

Tu slika orkester v posebnem intermezzu grozo, ki je prišla nad egiptovsko zemljo, ko so jo jeli zadevati udarci Vsemogočnega. Vmes vpije ljudstvo v pretresljivih tožbah. . .

Potem se nadaljuje dialog. Večer je pred izhodom Izraelcev iz sužnosti. V deželi Gesen je zbrana izraelska družina okrog velikonočnega jagnjeta, katero so bili zaklali po postavi Mozesovi. Petje družinskega očeta se menjava s petjem otrok; vmes pa odmevajo žalostni glasovi egiptovskega ljudstva, ki plaka za pomorjenimi prvorojenci:

Noč strahovita,
noč neusmiljena!
Roka srdita,
roka nemiljena
k nam je pridrla,
kruto zatrla
mladi naš rod!

Ta del zaključuje zbor deklic s hvalno pesmijo Bogu, ki je pravičen sodnik, šiba trinogom in do-broten oče zatirancem!

Zadnji del je „Prehod Izraelcev skozi Rdeče morje“ („Eks.“ XIII. 21—22; XIV. 2—28; XV. 9). Dejanje se vrši na izraelskem taborišču, nasproti Belsefonu, med puščavo in morjem. Jutro svita. Ljudstvo še spi pod šotori. Mozes gleda vzhajajoče solnce in premišlja mirno srečo v deželi madianski. Kar se začuje hrup Egipčanov, ki pridrevé za Izraelci. V poltihem koru razlagajo svoj hudobni naklep: planiti nad Hebrejce in jih pokončati. Toda Jehovov glas dvigne kvišku Mozes in mu zapove, naj iztegne svojo roko nad vodami. Hrup Egipčanov postaja vedno bližji, vedno silnejši. Ljudstvo v šotorih se prestrašeno zdrami in vpije k Mozesu za pomoč. Mozes potolaži ljudstvo, iztegne roko nad morjem, vode se razmaknejo kakor zidovi na dve strani — in Izraelci gredo zmagoviti skozi Rdeče morje. . . . Egipčani so v tem dospeli do bregov. Faraon zapove: „Naprej za Izraelci!“ Res udarijo za njimi, a valovi se zopet zgrnejo in pogoltnejo sovra-ge izvoljenega ljudstva. Z one obali pa, kamor so se rešili Izraelci, se začuje sklepni hvalni spev, poveljujoč vsemogočnost božjo. Zapoje ga Marija, sestra Aro-nova, in enoglasno ôrijo za njo z gromovitim, zmago-slavnim navdušenjem vsa grla:

Kdo še nad ljudstvom božjim zmaguje?
V strahu so Edoma slavni sinovi,
Moab podaja vse mōči njegovi —

— — — — —
Bog naš najvišji na veke kraljuje!

*

To je libreto. O glasbeni prireditvi nam kaj napiši strokovnjak! A lahko si mislimo: Ta libreto, že po svoji vsebini tako dramatično pretresljiv, a po obliki poln raznovrstnosti v ritmu, verzih, strofah, ta libreto — pa v rokah takega glasbenega orjaka, kakršnega pozna umetniški svet v Perosiju že iz njegovih oratorijev! Milanski „L' Osservatore Cattolico“, po katerem smo posneli te vrste in ki je priobčil natančno, strokovnjaško kritiko o tem „remek-delu“ glasbene umetnosti, pravi, da se je Perosi v „Mozesu“ izkazal dovršenega umetnika zlasti v instrumentalni glasbi, umetnika, da mu ga ni enakega med sedaj živečimi glasbeniki; v vokalnem delu pa da ni nič manj občudovanja vreden. V svoji celoti je po dotični oceni skladba kratkomalo nekaj izrednega, ponositega — „un insieme superbo, attra-entissimo“!

Dr. M. O.

Pomorska trgovina. Trgovska svetovna mornarica se je v devetnajstem stoletju mogočno razvila. V naslednjem pregledu podajemo število ton:

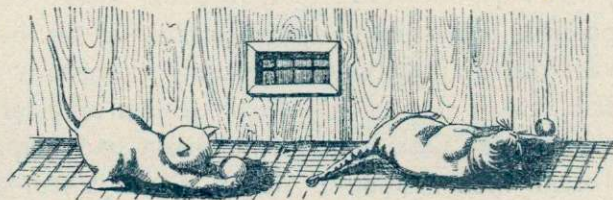
Leta:	Parnikov:	Jadronic:	Skupaj:
1816	1.500	3,415.100	3,416.600
1830	30.200	4,016.000	4,046.200
1840	97.000	4,556.000	4,653.000
1850	216.800	6,983.900	7,200.700
1860	764.600	10,712.000	11,476.600
1870	1,709.100	12,352.600	14,061.700
1880	4,745.700	13,267.500	18,013.200
1890	8,286.747	10,540.051	18,826.798
1900	13,465.300	8,205.100	21,670.400

Napredek posameznih držav je sledeči:

Angleška trgovska mornarica se je povečala za 7%, nemška za 16%, ameriška za 22%, francoska za 8%, norveška za 14%. Napredek avstrijsko-ogrske trgovske mornarice pa je bil sledeči:

Leta:	Parnikov:	Jadronic:
	število ton	število ton
1850	32 13.200	505 158.600
1870	74 49.000	574 266.600
1880	75 62.100	461 221.300
1890	71 83.300	190 103.000
1895	107 133.300	119 62.000
1900	142 230.800	42 24.200

L. 1900. je bilo treba za te avstrijsko-ogrske ladje 184 poveljnikov, 368 častnikov in 4130 mornarjev. Iz teh števil se vidi tudi, kako parnik izpodriva jadrnice, odkar se je splošno uvedel Ressler vijak.

Šah.

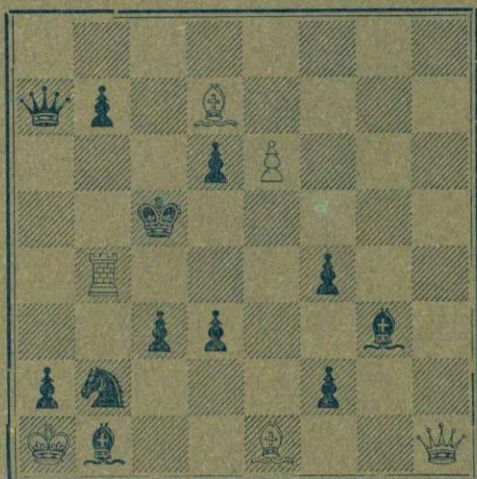
Razpis daril. Razpis nagrad dopolnjujemo sledeče:
1. Pravico do nagrade ima vsak šaholjub, ki dpošlje najdalje do 20. februarja t. l. pravilno in popolno rešitev najmanj treh nalog v 1. št. „Dom in Sveta“ (glej opazko 2!) v vseh variantah. — 2. Ker so se kljub vsej pazljivosti pri nekaterih nalogah vrinile pomote, naj se pri reševanju nalog št. 3, 5 in 6, upoštevajo popravki avtorjev; naloga št. 4. odpade in namesto nje naj se vzame nal. št. 8. da-

našnje št. Ozirati se moremo samo na rešitve, ki se nam pošljejo v pravilni notaciji.

Popravki nalog v 1. št. — V nalogi 3. (Košek) naj odpadeta bela pešca na a5 in g5. — V nalogi 5. (Uršič) naj se dodene bel pešec na c3. — V nalogi 6. (Uršič) naj se pridene bel pešec na h6, dva črna na c5 in h6, in skakač na h3 naj pride na f3.

Naloga št. 7.

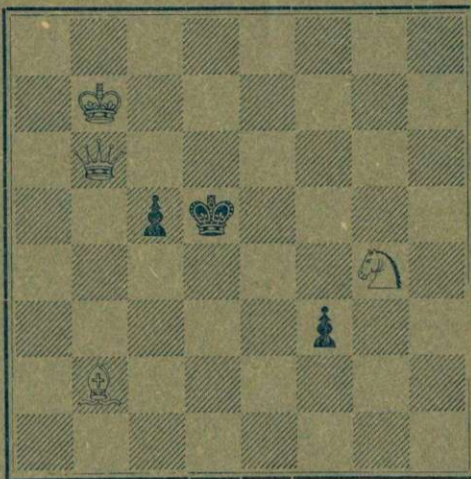
Andrej Uršič. Orehek.
Original.

Mat v dveh potezah. — (6+12 = 18.)

Naloga št. 8.

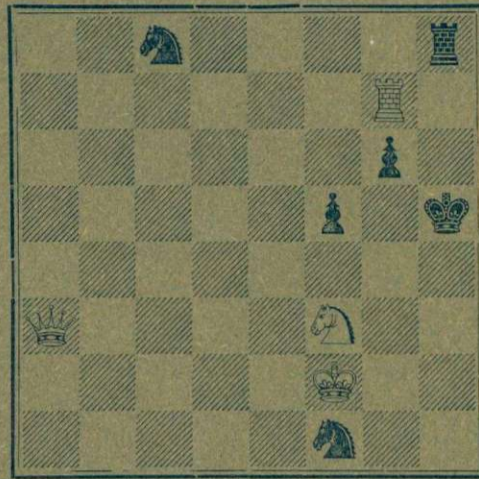
Vojtěch Košek. Bohumilice.
Original.

Mat v treh potezah. — (4+3 = 7.)

Naloga št. 9.

Bohuš Přikryl. Praga.
Original.

Mat v treh potezah. — (4+6 = 10.)

Naloga št. 10. — W. A. Shinkman. — „Schachminiaturen.“

B: Kf3, Te6, Sf4, pf2. — Č: Kf5.

Mat v štirih potezah. — (4+1 = 5.)

Študija št. 1. — Dr. Lasker in G. Reichhelm.

B: Ka1, pa4, d4, d5, f5. — Č: Ka7, pa5, d6, f6.

Beli vleče in dobi.

Študija št. 2. — W. Queckenstedt.

B: Kd1, Df5, Tc2, Se3, pa4, d3, f2, g2.

Č: Kh8, Db7, Tg6, Le5, pa7, b4, f6, f7, h7.

Beli vleče in dobi.

Partija št. 1. — Italijanska igra. — Igrana v Pragi.

Beli: X.

Črni: O. Dūras.

1. e2—e4	e7—e5	15. Db4—b2	Sf6—g4
2. Sg1—f3	Sb8—c6	16. 0—0	f7—f5
3. Lf1—c4	Lf8—c5	17. h2—h3	f5 : e4
4. d2—d3	d7—d6	18. d3 : e4	Tf8 : f3
5. c2—c3	h7—h6	19. La3 : d6	De7—h4
6. b2—b4	Lc5—b6	20. Ta1 : a8+	Kg8—h7
7. Dd1—b3	Dd8—e7	21. h3 : g4	Tf3—h3!
8. a2—a4	a7—a6	22. g2 : h3	Dh4—g3+
9. Lc1—a3	Sg8—f6	23. Kg1—h1	Dg3 : h3+
10. b4—b5	Sc6—a5	24. Kh1—g1	Dh3 : g4+
11. Db3—a2	Sa5 : c4	25. Kg1—h2	Dg4—h4+
12. Da2 : c4	a6 : b5	26. Kh2—g1	Le6—h3 in
13. a4 : b5	Lc8—e6		beli se je vdal.
14. Dc4—b4	0—0		

Partija št. 2. — Dunajska igra. — Igrana v Winipegu, Ma. U. S. A.

1. e2—e4	e7—e5	11. Df3—f2	Dh4 : b4+
2. Sb1—c3	Sg8—f6	12. Df2—d2	Db4—d4
3. f2—f4	d7—d5	13. c2—c3	Dd4 : e5+
4. f4 : e5	Sf6 : e4	14. Ke1—f2	0—0
5. Dd1—f3	f7—f5	15. Sg1—f3	De5—d6
6. d2—d3	Se4 : c3	16. d3—d4	c7—c5
7. b2 : c3	d5—d4	17. d4—d5	Sb8—d7
8. Lc1—b2	d4 : c3!	18. c3—c4	Sd7—f6 in
9. Lb2 : c3	Lf8—b4!		beli se je vdal.
10. Lc3 : b4	Dd8—h4+		

Rešitev nalog v št. 11. pret. l.

Naloga 18. — B. Přikryl. — 1. De4. — Naloga 19. — A. Uršič. — 1. De4. — Po g. skladatelju je treba dostaviti na c2 črnega pešca in na c1 črnega skakača, da se izognemo 1. ... d7—d6—d5, Ld1—a4 mat, namesto namera vanega Da4 ali c6 mat. — Naloga 20. — * — 1. Ld6. Naloga 21. — F. Havelka. — 1. Dg1. Kd5; 2. L+, Ke5; 3. Dg5 mat. — 1. ... , Kd3; 2. Dd4 mat. — 1. ... , f4; 2. Dg4+, K ♖. 3. D. L m. — 1. ... , ♖. 2. Dd4+, Kf5. 3. Dd5 mat. — Naloga 22. — K. Kondelik. — 1. Sf8, p : S; 2. Sd7+, Kd5; 3. b4 mat. — 1. ... , L : L; 2. Sd7+. — 3. f3 : g4 mat. 1. ... Lc5, 2. S+, K, 3. fg : ali Le3 mat. — 1. ... Lf7, ♖ 2. D : e6+, K ♖; L ali p mat i. t. d. — Naloga 23. — Dr. A. Schwab. — 1. La8, g6; 2. Tb7, ♖. 3. Tb1 mat. — Naloga 24. — J. Mulaček. — 1. Tc2 i. t. d. Naloga 27. — M. Česková. — 1. Dd5. — Naloga 28. — A. F. Mackenzie. — 1. c5—c6, La7—b8. 2. Le5—c7, ♖. 3. Lc7—b6 ali Td4—d3 mat. Ako: 1. ... b5, 2. Lb8 itd.; 1. ... gh, 2. Lg3. 1. ... gf, 2. Lf6. 1. ... Sf7. 2. Lg6. 1. ... g5. 2. Lf5. — Študija 2. — K. Kondelik. — 1. Dg8, D : D. 2. Kc7 in dobi. — Naloga 24. — S. Loyd. (Arena). — 1. Sbc3+, Kc2; 2. Sde3+, Kd3; 3. 0—0—0+, K : e3; 4. Tf4 mat. — 2. ... Kb2, 3. Tb1+, K : a3, 4. Sec2 mat. — 2. ... Kb2; 3. Scd1+, Ka3 : , 4. Sec2 m. — Nal. 25. — Petrov. — 1. Sd2+, Ka2; 2. Sc3+, Ka3; 3. Sdb1+, Kb4; 4. Sa2+, Kb5; 5. Sa3+, Ka6; 6. Sb4+, Ka7; 7. Sb5+, Kb8; 8. Sa6+, Kc8; 9. Sa7+, Kd7; 10. Sb8+, Ke7; 11. Sc8+, Kf8; 12. Sd7+, Kg8; 13. Se7+, Kh8; 14. Kg2 mat. Skakača (kozaki) podita črnega kralja v trinajstih potezah do h8, kjer je s 14. Kg2 mat. Polja a1, a8 in h8 pomenijo glavna mesta: Moskvo, St. Petersburg in Pariz; prosta diagonala a1—h8 je reka Berezina, na katere bregu so Rusi zamudili uničiti sovražnika (zD). Vendar dá odločilni udarec konjica, konečni pa car sam v sovražnem mestu.

V prostorih dunajskega šah. kluba se je 21. jan. končal mali turnir z naslednjim uspehom: Janovski in Wolf po 4½, Schlechter 4, Maroczy in Scheve po 3½. Prva dva sta dobila za nagrado po 400 K, Schlechter 280 K, zadnja dva po 220 K. — V Monte Carlo se prične 1. februarja t. l. velik mejnarodni turnir, h kateremu so se oglašili sledeči mojstri: Albin, Billicard, Blackburne, Čigórin, Gunsberg, Janovski, Lasker, Marco, Maroczy, Marshall, Mason, Mieses, Pillsbury, Reggio, v. Scheve, Schlechter, Taubenhau, Teichmann, Walbrodt, Wolf. Darila so: I. umetnina in 5500 fr.,

II. 3500 fr., III. 2500 fr., IV. 1500 fr., in V. 1000 fr.; poleg teh so še nekatera manjša darila za najlepše partije i. t. d. Ker se udeležijo turnirja vsi mojsiri prve vrste (razen Tarrascha), obeta biti turnir jako zanimiv. — V problemskem turnirju

stockholmskega „Aftonbladet-a“ je bilo med 10 odlikovanimi nalogami 5 čeških! — Slovenskim šaholjubom priporočamo šah. mesečnik: „Šahové listy“, Praha — Vinohrady; naročnina za pol leta 3 K 50 v.

Narodni pesmi.

Starčkova smrt.

Starček bil je sivobrad,
Vab' ga Jezus k sebi rad.
Pa b' ga Jezus k sebi rad,
pošlje ponjga grenko smrt.
Smrt pa k starčku je prišla,
tak' nagovorila ga:
„Starček, mene pošlje Bog,
da te rešim iz nadlog.“
Starček pa tak' govori:
„Le počakaj, grenka smrt,
Da grem od polja slovo jemat.“
Starček šel je na polje,
rekel je besede te:
„Rast', pšenica, za naprej,
rasti kakor si dozdej!“
Starček je domov prišel,
Legel v belo posteljico.

„Pojte sem, družina vi,
Da bom delal testament!
Prva je pa želja ta:
Ljubite svoj'ga bližnjega!
Druga je pa želja ta:
Ne bodite fovš srca!
Nisem bil pa tud' ne bom!
Bog mi daj ta večni dom!
Tretja je pa želja ta:
Da bi starše prav spoštval'.
Kdor bo starše prav spoštval,
sam Jezus ga bo obdar'val.“
Starček to izgovori,
dušo angelcem 'zroči.
Angelci lepo pojo,
starčkovo dušo v nebo nesó.

Jezus in deklica.

Leži leži ravno polje,
Po polju bela cesta gre.
Po cesti deklica hiti,
zdravila išče materi,
ki dolgo bolna že leži.
Po poti zdiha, govori:
Kak' smilijo se mati mi!
Pomagaj nam, o mili Bog,

in reši mater iz nadlog!
Besede te izgovori,
starček siv pri njej stoji
in pravi: „Dekle, Bog te obvar!
Jaz prosim te za božji dar.“
Kar deklica imela je,
vse mu podarila je.
Prijel jo starček za roko

in rekel deklici tako:
„O deklica, le vrni se,
Ker tvoja mati zdrava je.“
Deklica spoznala je,
da Jezusu dar'vala je.
Zato uslišal jo je Bog
In rešil mater iz nadlog.

Zapisala *Marija Koman* v Vižmarjih nad Ljubljano.

Nove knjige.

„**Glasnik najsvetejših src**“ je začel izhajati v Selnici ob Dravi. Izdaja in urejuje ga *Jakob Palir*, kaplan v Selnici ob Dravi. Štane na leto 80 v. Izhaja 20. dne vsakega meseca.

Katekizem o zakonu. Navod za katoliške poročence in zakonske. Po *P. Jožefu Höller*, O. SS. R. poslovenil duhovnik Lavantinske škofije. V Mariboru. 1902. Založilo katoliško tiskovno društvo. Tisk tiskarne sv. Cirila. 16°. Str. 56. Cena 30 v.

Zemljopis Hrvatske. Napisali doktor *Hranilović* in *D. Hirc*. Vlastitom nakladom pisaca. V Zagrebu 1901. Tisak Antuna Scholza. — Ta lepo ilustrirani in znanstveno prirejeni zemljepis je izšel sedaj do 8. zvezka. Naročniki izvun Zagreba dobé ves „Zemljopis“, katerega izide do 30 zvezkov na 60 tiskanih polah, za 20 K, dočim bo vse delo pozneje stalo 27 K. Vsak zve-

zek stane 70 h. Vsak mesec izideta dva zvezka.

E. Laszowski: **Hrvatske povjestne gradjevine.** Tisak Antuna Scholza u Zagrebu. Naklada piščeva. — Prva knjiga, obsegajoča 10 zvezkov, je dokončana ter obsega krajepisne in zgodovinske opise mest, stolpov, samostanov, cerkvâ in drugih zgodovinskih stavb na Hrvaškem. Knjigo krasí 112 slik. Naročnina za drugo knjigo bo kakor za prvo 15 K.

Evolucija misli u XIX. veku. Napisao *O. Lor. Kalikst Tadin*. U Dubrovniku. Tipografia D. Pretnera. 1901. 8°. 106.

Psihologija u hrvatskom umjetnom pjesništvu. Napisao dr. *Albert Bazala*. (Preštampano iz „Vienca“.) Prvi dio. U Zagrebu. Tisak Dioničke tiskare. 1901. 8°. Strani 121. Cena (s poštnino) 1 K 20.